

משנת שמואל

זמן שמחתנו

פנינים, שיחות, הארות ודברי התעוררות

מתורת רבינו מרן ראש הישיבה

רבי שמואל אויערבאך זצוק"ל

בעניני חג הסוכות

תשרי תשפ"ז

©

בכל עניני הקונטרס

י. ארלנגר

רח' הרב דסלר 23 ב"ב

03-5791140

מצבת זכרון

לאבינו רוענו מורנו ורבינו
אביהן וליבן של ישראל
מרא דכולה תלמודא
מדין ראש הישיבה
רבינו הגאון החסיד

רבי שמואל אויערבאך זצוקלה"ה
שוכן ערבות שש ושמוח בנפש נקי וצדיק
מנעוריו לא ימיש מתוך האהל
ונשגבו דרכיו גבוה מעל גבוה
אלפי תלמידים כבנים הילולו מרה
לעת כבו המאזדות ועלה השמימה בסעדה

...

אין לשער גודל תורתו ויראתו
קיים והעמיד שלושת עמודי עולם
עמל ויגע בתורת ד' ובכל מטמוני מכמניה
דבק בשלימות בכל מ"ח קניניה
מסר נפשו להעמיד תורה על תילה
עובד ד' מנעוריו בעוצם יראתו הנוראה
ובשגב תפילותיו ועבודתו בשמחה ובטהרת הלב
רב חסד להושיע, אבי כל שבועי לב
ניצב בעוז ובגבורה על משמר התורה
לנצור גדדי חוקותיה
והעמיד תלמידים הרבה
עלה השמימה בסעדה
במיתת נשוקה
בליל ש"ק ט' אדר תשע"ח
תהי נשמתו צדורה בצדוד החיים
ותקום עם שוכני עפר במהרה

תוכן ענינים

חג האסיף

9

תורת אליהו

23

זמן שמחתנו

45

משלי קהלת בן דוד

69

שיחות לסוכות

83

פתח דבר

פתח דבר

אילו פינו מלא שירה, ולשוננו רינה כהמון גליו, אין אנחנו מספיקים להודות לקל עליון, על החסד אשר גמלנו, להיות מסתופפים, בצל רבינו הגדול אור העולם, מרנא ורבנא רבינו הגאון החסיד מרן ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך זצוקללה"ה זיע"א, אשר השביענו מטובו, והעמידנו בקרן אורה, וכרועה נאמן, טיפח וגידל, עדרים עדרים לתורה ויראה, בהנחותו דרכי העבודה והיראה, ובנועם אמרי פיו, יצק בנשמות רבבות עמלי ולומדי התורה, אור תורה וטהרה, למען ידעון את הדרך ילכון בה, לעלות במעלות התורה והיראה.

ובזה באנו, בדלות כוח וקוצר ההשגה, ללקט מעט מקצות אמריו ודרכיו, ועימם מעט מילים וניצוצי זוהר תורתו בענין גדולת וקדושת ימי חג הסוכות זמן שמחתנו, וכן ביאורים מדברי רבינו בתורת רבינו הגר"א, לרגל יום ההילולא בימי חול המועד, כשהשנה ימלאו 225 שנה להסתלקותו, ועימם ביאורים וניצוצי אורה מדברי רבינו הגדול על מגילת קהלת הנקראת בימי חג הסוכות, ליקוטים מאמרי קדשו בימי המועדים, שם זכינו לאור באור החיים, במהות הימים ועבודת הזמנים, כנודע לכל מי שהסתופף במחיצת רבינו הגדול זיע"א.

אמרי פיו ואור תורתו היו לנו למשען ודרך, דברים אשר נשמעו במקלות עם, דברי אלוקים חיים, לעורר הלבבות, ולהנחותם בדרכי העבודה, אשר מסר עליהם רבינו זיע"א את נפשו, בכל עת, להעמיד תלמידים הרבה, גדיים אשר נעשו תיישים, יושבי בתי המדרשות וכל המבינים בעם, החפצים בקרבת האלוקים.

וזכות רבינו הקדוש תעמוד לנו ולזרעינו, שלא תמוש התורה מהם, ולשפע טובה וברכה כל ימיהם.

תשואות ח"ח להרה"ג רבי יעקב ליינר שליט"א, שהעניק
לנו בטוב עינו מיצירתו המופלאה, "אליבא דשמואל", אשר
העלה בעמלו ויגעתו, להעמיד תורת רבינו הגדול, דבר ה' זו
הלכה, מעט גרגרים משער חג הסוכות הובאו בזה לתועלת
הכלל.

פסקי ההלכות שהובאו כפי שמסרם הגאב"ד הגאון הגדול
רבי מרדכי גרוס שליט"א.

חג האסיף

פנינים מתורת רבינו הגדול
מדרן ראש הישיבה זצוק"ל
בעניני חג הסוכות

זמן שמחתנו

אנו נמצאים בימי הסוכות, חג הסוכות נזכר בתורה שהוא זמן שמחתנו, וכן הוא ברמב"ם שכתב "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות הייתה שם במקדש שמחה יתרה, שנאמר 'ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים'", ובמקדש היו שואבין רוח הקודש, כי סוכות הוא זמן השמחה.

סוכות הוא מחד "חג האסיף", כי האדם חייב להודות על מה שקיבל ולא להיות כפוי טובה. אך מאידך כל המהות של חג הסוכות היא לעזוב את דירת הקבע ולעבור לדירת ארעי, היינו, כדי להמחיש ולחיות עם ידיעה שח"ו התכלית היא לא כאן בעולם הזה, והעולם הזה הוא באמת עראי.

אושפיזין – מעלת האבות הקדושים

והנה בזמן הזה של עראי, בחג הסוכות יש את המציאות של "אושפיזין", אמנם אין אנו מבינים את עומק הדברים, אבל אנחנו מאמינים בני מאמינים, וכשחז"ל הקדושים אומרים, שיש מציאות של "עולו אושפיזין עילאין", הרי שבודאי יש לנו שייכות לזה, כל אדם לפי מצבו הרוחני הוא יכול לזכות בזה למשהו. כמה שכל אדם זוכה לפי מצבו יש שייכות לזה. בזמן שכזה, אנחנו מגיעים לידיעה ולהשיב אל לבנו, שהכל, כל העולם הזה הוא ארעי, ואין תפקידנו כאן בעולם הזה להיות במצב של קביעות.

והנה זו היא גדולת האבות הקדושים, וכלשון הגר"א ז"ל, על דברי הרמ"א בתחילת השולחן ערוך, "שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול" וכתב הגר"א ז"ל מילים: "וזהו כל מעלת הצדיקים", מעלת האבות הקדושים היתה "אשר התהלכו לפני", הם לא הסתובבו לא נהרו אחרי דרכי העולם ח"ו, אלא התהלכו לפני הקב"ה, אלוקי השמים ואלוקי הארץ, ובלשון חז"ל על הפסוק "האיתנים מוסדי ארץ" הם האבות, הם יסדו והם הכשירו את הקרקע לגילוי שכינה כאן בארץ, אחרי רוח הטומאה שהייתה אחרי החטא, אחרי דור אנוש ודור הפלגה, "אמר לו, עכשיו הוא 'אלוקי השמים ואלוקי

הארץ', שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה 'אלוקי השמים' ולא אלוקי הארץ שלא באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ" (רש"י בראשית כד ז) זו היתה ההתחלה של האבות במסירות נפש, עד שהגיע למשה רבינו, ענקים על גבי ענקים עד שירדה תורה לארץ. עד שקבלו כלל ישראל את התורה.

דבקות בדרכי האבות

והנה רבינו הגר"א ז"ל, מבאר את לשון הכתוב, "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון", דל היינו מי שהוא דל מן המצוות, הוא בעפר, ואם הוא שואף ורוצה הרי שהקב"ה מקים אותו. ואביון היינו שנמצא באשפות והוא משוקץ בתאוות ח"ו. אבל אם הוא תאב לצאת הקב"ה מרים אותו, אבל לא רק כמי שהוציאו מן הבוץ והטינוף, אלא עד כדי להושיבי עם נדיבים אלו האבות הקדושים. וכשאדם שואף ומבקש לצאת מהאשפות, אז הקב"ה מרים אותו עד למעלה למעלה.

והוא שאמרו בתנא דבי אליהו "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב", חייב לומר! ואני רגיל לחזור על לשון החינוך, "אין ספק שטבע האב צפון בטבע הבן", וזהו הכוח המיוחד שהורישו לנו האבות, על ידי יגיעתם הנוראה זה הפך לטבע של כלל ישראל, אשרי בניו אחריו. וחז"ל חייבו את האדם ממקום עמדו שיתעורר בהתעוררות עצומה. והכוח הזה, אחרי שהאבות פתחו את הדרכים ואת השערים, הוא כוח שצפון בכל אחד ואחד, והוא נתבע עליו!

וזהו שמבאר רבינו הגר"א, "מושיבי עם נדיבים" אפילו שהאדם כבר היה איפה שהיה, הרי שמונח בו שהוא יכול להגיע עד "נדיבי ארץ" עד למעלות הגבוהות ביותר.

והחלק של "מאשפות ירים אביון" הלא מתקיים ביום הכיפורים, אנחנו רואים את האשפות, כל אחד מתוודה על כל עוונותיו, ואז מגיע "מאשפות ירים", וממילא במציאות כזאת, הרי שכשמגיע סוכות מגיעים האבות, מגיעים האושפיזין, כי ה"מושיבי עם נדיבים" מגיע יחד עם "מאשפות ירים אביון" הכל ביחד.

ודאי ככל שאדם משתייך לזה, הוא זוכה ליותר, וזה תלוי בנו ורק בנו, עד כמה שנעמוד לפני ד', עד כמה שנקדיש לעמל התורה ולקבל עול מלכות שמים בקדושה ובטהרה.

מעלין בקודש

בסדר החגים בבחינת מעלין בקודש, בפסח בחינת הלידה דכלל ישראל, תחילת החפזון והבריחה מהרע, והמיכלא דאסוותא, וההכנה הגדולה דימי העומר לחג העצרת מתן תורתנו, ולבחינת דרגת השלימות דחג הסוכות ושמייני עצרת, יש כאן עוד סדר דהחודש השביעי ירח האיתנים, דיום הזכרון והדין ויום הסליחה דמתגלה בחינת לבבו יבין ושב ורפא לו, ואז מגיעים לבחינת שלימות בחג הסוכות ושמ"ע, דזה בבחינת כעין עוה"ב, כידוע מהגר"א ז"ל ועוד.

בסוכות – אפשר להתעלות

בסוכות, כשיוצאים מן ההסתר, אפשר לעלות ולהתרומם מעלה מעלה, להתדבק בחכמה, אני רגיל להזכיר את דברי רבינו הגר"א ז"ל (פי' שה"ש ו' י"ב), על מה שאומרים בכל יום בימי החג בהלל - "מקימי מעפר דל", מקימי ממש, מעפר, אף שהיה עפר ודל, משוקץ בתאוות, דל מן המצוות, אם האדם רוצה לצאת, הקב"ה מביא אותו עד "להושיבי עם נדיבי ארץ", עד למעלה הכי גדולה של מעלת האבות.

זו מציאות שאנו רואים בסוכות, אחרי שעבר יום הכיפורים, שעמדנו בוידוי של אשמונו, חטאנו ופשענו [ומרן הרב מבריסק זצוק"ל אמר פעם במוצאי יוה"כ שאם לא היתה את הבת קול של 'לך אכול בשמחה לחמך', לא היה שייך לאכול אחרי שאנו נמצאים בוידוי על החטאים שלנו], ואז מגיעים ל"להושיבי עם נדיבי עמו" יושבים בסוכה עם האבות, עם האושפיזין הקדושים, בצילא דמהימנותא, עולם האצילות זה נקרא הימנותא, כאן זה עלמא דשקרא, הקב"ה ברא את העולם, ואמרו חז"ל הקב"ה לא עושה רע, רע אתם עשיתם.

מהות הסוכות

חג הסוכות מחד הינו 'חג האסיף', כי האדם חייב להודות על מה שקיבל ולא להיות כפוי טובה, אך מאידך כל המהות של חג הסוכות היא לעזוב ולצאת מדירת הקבע ולעבור לדירת ארעי, והיינו כדי להמחיש ולחיות עם ידיעה שהתכלית היא לא כאן בעולם הזה ח"ו, והעולם הזה הוא באמת עראי. ובאמת מצינו בזה בחז"ל כמה לשונות, כמו שאמרו 'העוה"ז דומה לפרוזדור בפני העולם הבא' (אבות ד', ט"ז), כי העיקר הוא עולם הבא, ועולם הזה אינו אלא דבר עראי, העולם כאן הוא רק מעבר, של 'התקן עצמך', ומאידך יש לשונות במדרש (קהלת רבה א א טו) שלכאורה נראה כאילו הדבר הפוך: 'עולם הזה דומה ליבשה, עולם הבא דומה לים'. עולם הזה דומה לישוב, עולם הבא דומה למדבר.

אך למעשה הם הם הדברים, והכל אחד, כי בעולם האמת לא שייך לקבל שום דבר חדש, וכל הקנינים הם רק כאן בעולם הזה, ורק כאן בפרוזדור אפשר להכין עצמו לחיי העולם הבא, ובבחינה זו עולם הבא דומה לים ומדבר, כי מי שמקודם לא הכין, אין לו מאומה, שם אין כלום להשיג, שם זה מדבר ממש, שם זה ים, בו מי שלא הביא צידה מהיבשה אין לו כלום. שם אין מצוות, שם אי אפשר להתחיל לשבת וללמוד.

ומובא בחז"ל (פרקי דר' אלעזר פמ"ג) בחבריו של ריש לקיש שבאו לעלמא דקשוט, וראו את גודל שכרו לעולם הבא, והם ביקשו גם כן להגיע לחלקו שהרי הם בעבר היו עמו, והשיבום בשמים שרק הוא זכה למדרגות הגבוהות ולשכר הצפון לצדיקים, מחמת שעשה תשובה בזמן שהיה שייך, זמן של "בהיותו קרוב", כל זמן שהיה חי, ולכן שייך היה שיזכה לחלק שכזה, ואילו חבריו כבר לא יכולים להשיג משהו בזמן שאין זה "בהיותו קרוב", כי רק כאן בעולם הזה אפשר להגיע ולהשיג, שם כבר אי אפשר להגיע ולקנות דרגות.

בכל רגע מהחיים, אדם יכול לזכות בלי גבול, ורק מה שאדם הכין פה, יהיה לו שם לנצח, וכמו שנהג לומר ה'חפץ חיים' זיע"א כי שם, בעלמא דקשוט, אין גמרא, אין 'קצות', רק מה שיש לאדם, 'תלמודו בידו', מה שהוא הכין את עצמו וזיכך את עצמו.

והנה בזמן הזה של עראי, בחג הסוכות, יש את המציאות של 'אושפיזין', אמנם אין אנו מבינים את עומק הדברים, אבל אנחנו מאמינים בני מאמינים, וכשחז"ל הקדושים אומרים (עי' זוהר פ' אמור קג:) שיש מציאות של 'עולו אושפיזין עילאין', הרי שבודאי יש לנו שייכות לזה, כל אדם באשר הוא לפי מצבו הרוחני יכול לזכות בזה למשהו, וכמה שכל אדם זוכה לפי מצבו ועבודתו, כך יש לו השייכות לזה. בזמן שכזה, אנחנו מגיעים לידיעה ולהשיב אל ליבנו, שהכל, כל העולם הזה הוא עראי, ואין תפקידנו כאן בעולם הזה להיות במצב של קביעות.

צילא דמהימנותא

ובקיום מצות הסוכה אנו יוצאים לחוץ, ומעידים שאנחנו עוזבים את ההסתר ודבקים בקב"ה, ומוכיחים שדי לנו ב'צילא דמהימנותא'. המציאות הזו הפריעה ליוונים, שהיתה להם החכמה, את חוש הריח, לתפוס ולהבין שעל זה היא עיקר המלחמה [וכדביאר רבינו הגר"א ז"ל בשה"ש (א', ב') עה"פ "לריח שמניך טובים", שאומות העולם, יש להם רק את ה'ריח', ולישראל יש את ה'טעם', ועיי"ש מה שהאריך בזה], ולכן הם נלחמו כנגד חג הסוכות.

בזמן שכזה, שהוא כפי שאמרנו בחינה של 'אסיף', שאוספים את כל מה שהצטבר בזמנים של ימי חג המצות, חג השבועות, מתן תורה והימים הנוראים, ועם זה להגיע ביחד עד שמיני עצרת, הרי שזה הזמן להתחזק יחדיו.

עולו אושפיזין

בסוכות, מזמינים את האושפיזין, 'אושפיזין עילאין', וזו סוגיה גדולה [ומחלוקת בסדר האושפיזין], ומכל מקום מבואר מכל הענינים הגדולים, כי הגדר בזה הוא כמו שאמרנו, באשר העולם הזה מלשון 'העלם', הוא הסתר, "אכן אתה א-ל-ל מסתתר" (ישעיה מה טז), ובפרט בזמנים בהם אנו נמצאים, ולשון הירושלמי בסנהדרין (פ"י

ה"ב): 'אין לך שעה קשה בעולם, מאותה שעה בה אמר הקב"ה למשה "ואנכי הסתר אסתיר", הסתר בתוך הסתר, והכל עתיד להתגלות, כשיגיע הזמן ברחמים גדולים.

ובסוכה אנחנו למעשה עוזבים את הבית, בעולם הזה עוזבים בית מסודר עם כל מה שבבית [ואפשר לומר בדרך מליצה ולא לקטרג ח"ו, בבית תמיד הכל מתפתח, ונהיה עם הזמן יותר ויותר הרחבה, אך הסוכה, תמיד נשארת כפי שהיא, שומרים על מה שהיה. ובדרך אגב, רק אומר, כי המנהג הוא ששמים תמונות לקישוט הסוכה, מיוחדות לסוכה, ואני זוכר עוד יהודים מפעם שהתמונות הללו היו תלויות כל השנה בבית, זה היה הקישוט של הבית.

ולדעתי לא כל כך מקיימים היום את דברי המשנה (סוכה כ"ח:): ש'היו לו כלים נאים ומצעות נאות מעלה אותם לסוכה', לא שייך כל כך להעביר היום את כל הרהיטים לסוכה. כאן בשכונה היה גר גאון ישראל רבי דוד בהר"ן זצוק"ל שעוד זכיתי להכירו, שהיה לו בבית רהיט שנקרא 'קאמוד' (מגירות), ובסוכות הוא היה מכניס את הרהיט הזה לסוכה, מקיים למעשה את דברי המשנה. כיום כפי שאמרנו, הבית מתקדם מאוד ומשתכלל, והסוכה נשארת כפי שהיתה, אך ב"ה בודאי כלל ישראל מהדרין במצות סוכה, עושים סוכה גדולה ובהרחבה].

סוכות – המשך הימים הגדולים

כידוע דאם כי יש בכל דבר ודבר בפ"ע ערך הרוממות הנשגבה אשר לו, אבל עיקר המעלה זה מהלך של המשך הדברים והענינים ביחד, וכן בעבודת האדם בכלל, אשר כל עשייה זה תכלית בפני עצמו, ובבחינה זו, יש קונה עולמו בשעה אחת, דאף דאין לו את רצף המעלות שנקנים בהדרגה, אבל קנה עולמו, ואפשר עולמו דייקא, באותה שעה ובאותו מעשה אשר זכה לו, וכמובן דתלוי לפי דרגת העושה, כמה דנכלל בכוח פעולתו גם מה דרצוף קניני הדרגות בתוך המעשה, אבל שלימות המעלות זה של בני עליה והם מועטים, בני עליה שמתעלים עם הימים הגדולים, והם להם ימי קנין ומשתלבים

עם המשך העליות, כי הזמנים המקודשים, בכל המעלות הגדולות, אשר לנו למורשה, וגם התפילות כאמור אשר כל תפילה בשעתה יש בה הערך הנשגב דשייך לה, אבל שלימות הדבר במהלך המיוחד בהם, זה ברצף והמשך התפילות וקניניה, והדברים ידועים, וכן בכל מעשה ועבודת האדם, ואם זכינו כל אחד ואחד כפי ערכו לדלות קצת מהימים הגדולים והנוראים שעברו עלינו, ועוד אנו מסתופפים בתוך רצף האורות, וכידוע דברי באור הגר"א, דהימים שבין יוה"כ לסוכות זה ענפי יוה"כ, וכן הסוכות וביותר בשמיני העצרת, זה המשך תכלית השלימות [וכן דברי רבינו הגר"א בסוכות דיש ניסוך המים, וכן לשון המשנה, דומה לעבד שבא למזוג וכו', היינו מזיגת החסד בתוך הגבורה והדין], בודאי שקרוב אלינו הדבר מאד בפינו ובלבבנו, כי הקב"ה פורס סוכת שלומו עלינו בגילוי מיוחד, וכמו דאמרו על זה, דאחרי יום הדין דזה באיזה בחינה שמאל דוחה [וגם זה בבחינת שמאלו תחת לראשי], מתגלה הזמן של וימינו תחבקני, וגם דמדת ההתכללות שזה השלימות, בא אחרי אור הבינה שזה יסוד התשובה, וכמו שאמרו דתקנו תשובה אחרי בינה, דלבבו יבין ושב ורפא לו, והקב"ה האיר לבנו באורות הבינה של עשרת הימים, וזה ההכנה לכללות הכחות, בבחינת מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, כי הלב כל התוצאות וצריך שלימות הלב לקבל דרגת השלימות דחג הסוכות, ויתן ד' לנו, כי מידו הכל, ונזכה לשוב לפניו בתשובה שלימה, ובהעמקת ובהחדרת התשובה שקבלנו עלינו ביום הקדוש, ונשתדל להגיע לבחינת ובלבבו יבין, ואשר יעיד עליו יודע תעלומות וכו'.

כרצון איש ואיש

ורבנו הגר"א ז"ל מבאר ענין הסעודה במגילת אסתר, דהכל מרמז על הסעודה הגדולה לעתיד לבוא, ומבאר שם במה דכתוב כרצון איש ואיש, דהיינו דכל אחד יקבל חלקו בהסעודה הגדולה כפי רצונו, ופירוש הדברים, דכמו שאנו רואים בעולם הזה, דמזמינים תפריטי הסעודה, כל אחד כפי רצונו, ואחר כך בעת חלוקת המזון והמנות לכל אחד כפי שהזמין, כל אחד ואחד מבין שלא מקפחים את חלקו, כי זה חלקו אשר

בחר בו, כן ממש בהסעודה הגדולה לעתיד לבוא, כל אחד יקבל כפי הזמנתו אשר הכין במקום ההזמנה בעולם הזה, ואין לו שום זכות ושייכות בחלק חבירו. ועתה בעמדנו בתוך הימים הגדולים, ובעת ישיבתנו בסוכה הקדושה, באיזה מדה ואופן שאנו מתעלים עם הימים והזמנים, ובאיזה חרדת קודש, ותלמוד תורה כנגד כולם, שאנו נמצאים בתוך חג הסוכות ובסוכה עצמה, באיזה אופן שאנו עומדים לפני הקב"ה בתפילתנו בכל יום ויום, וגם עכשיו בימים הגדולים המיוחדים והמסוגלים לברכת ד', זה חלקנו אשר אנו בוחרים, וזה אשר נקבל לעתיד לבוא, ולא עוד אלא שכל אחד נכוה מחופתו ומחלקו של חבירו אשר לא שייך לזה, כי אינו יכול לעמוד באור הגדול שלא זכה בזה, ורק עתה בעולם הזה, עלינו להשתדל ולהתעצם, ובכל אשר תמצא בכוחך עשה, בעבודת ד' יתברך בלימוד התורה בתעצומות עוז, וקיום התורה באהבה ובשמחה לטוב לנו כל הימים.

הלל השלם

ימי הסוכות יש בזה גם היתרון דאמירת הלל שלם בכל יום, דכל יום חלוק לעצמו בקורבנותיו וכדנתפרש בגמ', ואף שזה פוחת והולך, אבל כל יום יש בחינה ואיזה גמור בפ"ע, ודלא כימי הפסח שזה יותר כעין מקשה אחת. היחוד של הלל בכל ימי הסוכות שייך גם לזמן שמחתנו דנתיחד בסוכות כאמור, ורבנו הגר"א ז"ל מבאר, דבעוה"ב בבחינת זה היום וכו' נגילה ונשמחה בו, היינו דאז יתוסף ויתרבה ההשגה לדעת את ד', בכל עת ובכל רגע ממש.

כי שמחה מבאר לן הגר"א שייך רק על דבר המתחדש, ודבר הנמשך זה רק בחינת גילה, וזה ישמחו השמים, דיש התחדשות של רקיעים חדשים ע"י עבודת האדם, ותגל הארץ כי אין כל חדש תחת השמש, ועוד ועוד וכיו"ב, ולעוה"ב מוכרח תוספת ההשגה בכל רגע ורגע, דאם לא כן אין בחינת שמחה. ויש שואלים, דלכאורה השמחה וההתפעלות בחדשות, זה שייך להחומר, ולא בעוה"ב שכולו שכל ודעת. אבל באמת

אין כאן שאלה, דהרי זה גופי דכל רגע מתוסף ההשגה מה שלא היה ברגע דלפני כן, הרי שיש כאן מעכב להשגת הדעת וצריך להתוסף בכל שעה, והבחינה המעכבת ההשגה שבאה אחריה, שייך בזה בודאי ענין ההתפעלות.

ובודאי דכלפי השגת הבורא יתברך שמו אין גבול וציור לריחוק וחוסר ההשגה מצדנו, ואם כי אין ערוך להשגתנו בעוה"ב כלפי העוה"ז, דעוה"ב עין לא ראתה, מ"מ אין בזה משמעות כ"כ כלפי המרחק הנורא מצדנו, גם בהשגתנו בהבורא ית"ש בעוה"ב, ובודאי שייך בזה ההתפעלות והשמחה מהתחדשות ההשגה.

וזה גם חלוק הימים להלל כל יום בימי הסוכות, דמשתייך לזמן שמחתנו, וגם דזה בבחינת מעין עוה"ב וכנ"ל, דשלימות זמן השמחה זה גם ע"י התחדשות השמחה בכל ימי החג, ועם כח אמירת ההלל השלם בכל יום.

יהיו בעיניך כחדשים

כלל גדול כידוע בעבודת ד', הן בתורה והן בקיום המצוות, זה ההתחדשות, בכל יום כחדשים ממש, ולשון הטור בתחילת הלכות קריאת שמע, בשם רב עמרם גאון, לישוויה אינש לק"ש בכל זמן דקרי ליה כפרוטגמא חדשה, וזה עפ"י המדרש כמבואר שם, דהקב"ה לא הטריח אותנו וכו', ומשמע דזה עכ"פ מה דודאי חובה ע"ש, וברמב"ם בסוף הלכות לולב, השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה וכו' עבודה גדולה היא וכו' שנאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה וכו', ורבנו הגר"א במשלי בכמה מקומות, כי שמחה זה רק על דברים חדשים, כי מה שהאדם מתענג מהמשך הדבר וקיומו, זה רק בבחינת גילה אבל לא שמחה, ונכלל בזה כי עבודת ד' בשמחה זה רק בבחינת כחדשים ממש.

ואם האדם לא מתחדש בעבודתו הרי זה בבחינת ישן, וזהו טענת המן ימ"ש, א-להיהם ישן הוא, דהיינו שאין ישראל מחזקים גילוי כבודו יתברך, בבחינת תנו עוז

לאלוקים, וכח הרע היינו היצה"ר העידו לנו חז"ל הקדושים דמתחדש בכל יום, וכלשון החוה"ל, כי הוא ער לך ואתה ישן לו, וההתחדשות בכל עבודת ד' זה תחילת העבודה ושרשה.

חג הסוכות זמן שמחתנו, זה החג המיוחד שכל יום מתחדש כחו בפ"ע בהלל שלם, ומבואר במדרש דחג הסוכות זה נגד יעקב אבינו, ונרמז בקרא ולמקנהו עשה סוכות, כידוע שיעקב אבינו הוא עמוד התורה, ולשון מדרש תנחומא, לא היה אדם שיגע בתורה כיעקב אבינו, היגע הגדול שבכל הדורות, ואין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, ומה יעשה האדם ויחיה ימית עצמו, וזה בחינת ויחי יעקב, יעקב אבינו לא מת, כי החכמה תחיה בעליה, כי כולם בחכמה עשית, וכל מה שהקב"ה מאיר לנו זה ע"י התלבשות באור החכמה, כמבואר בהגר"א בכ"מ, וזה מקור החיים והשמחה וההתחדשות, וכן אמרו נגילה ונשמחה בו, בו בתורתו, וכן ראוי להתחדש בקריאת ההלל בכל יום, שלא יהא ח"ו מעין הקורא הלל בכל יום, אלא ישים לבו לההלל המחודש.

בטור הלכות ר"ח, שהמועדים כנגד האבות, ושבועות נגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק, כי שורש התורה בגבורה, וכמבואר במהר"ל, דמשום זה כפה עליהם הר כגיגית, שזה התורה בשרשה בגבורתה, כי אין זה רק מעלה וגדולה אלא זה הכרח, שאין שום מציאות בלי תורה, אבל התורה בקבלתה והתפשטותה זה בחינת יעקב, יושב אהלים, וע"י התורה זה בחינת בצילו חמדתי וישבתי, וכידוע לשון הזהר, דהסוכה צילא דמהימנותא, דהשכינה סוככת בכנפיה, וכמבואר במדרש, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כי הקב"ה כביכול אינו יכול להפרד מהתורה משל למלך וכו', וזה ושכנתי בתוכם, וזה גם צילא דמהימנותא בבחינת יעקב עמוד התורה. ויש להבחין כי יעקב שהיה בבחינת שרית עם אלקים ואנשים וכו', והחפץ חיים זיע"א היה אומר, כי היצה"ר שבא לאברהם אבינו בבחינת נהר וכיו"ב, וכן בדברי צחוק ליצחק אבינו, אבל כלפי יעקב אבינו עמוד התורה, לא היה לו די בזה, אלא ירד רח"ל הס"מ בעצמו ממש להאבק עמו ממש, כי יודע שע"י כח התורה אין לו תקומה, ואבינו יעקב שעמד בזה, הוא לנו עמוד התורה למורשה, ומרובה מדה טובה בסוכה, וזה בחינת יעקב, דיורדים

לתוך הסוכה ממש האושפיזין העילאין, כי זה בצלו חמדתי וישבתי, וגם כאשר יבואר בס"ד, כי בחג הסוכות יש בחינת ההתכללות והשלימות, לזה צריך שיתגלו בהסוכה הכללות דכל האושפיזין עילאין, וגם דכל יום מתחדש ומסוים בפני עצמו, לזה גם גילוי האושפיזין, זה בכל יום ויום, ע"י גלוי מיוחד דכל אחד מהאושפיזין בכחו וחילו.

ברכת לישוב בסוכה

כשהייתי אצל מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל ביקש שאוכל
מהמזונות ובירכתי לישוב בסוכה, ואח"ז ראה שקשה לי אכילה
כשיעור, ואמר שסגי במאי שחשבתי לאכול כשיעור, ולא הוי
ברכת לישוב בסוכה לבטלה.

(אליבא דשמואל)

תורת אליהו

לקט פנינים וביאורים, משיחות ומוסרי רבינו
בתורת וביאורי רבינו הגר"א זיע"א מעניני חג
הסוכות ועבודת האדם

במלאות 229 שנה לפטירת רבינו הגאון זלל"ה
חורחמ"ס י"ט תשרי תקנ"ח

להושיבי עם האושפיון

לשון הגר"א ז"ל, על דברי הרמ"א בתחילת השולחן ערוך, "שויתי ד' לנגדי תמיד הוא כלל גדול במעלות הצדיקים", וכתב רבינו הגר"א ז"ל בביאורו "וזהו כל מעלת הצדיקים", מעלת האבות הקדושים היתה "אשר התהלכו לפני", הם לא נטו ולא נהרו אחרי דרכי העולם ח"ו, אלא התהלכו לפני הקב"ה, אלוקי השמים ואלוקי הארץ, ובלשון חז"ל על הפסוק "האיתנים מוסדי ארץ" הם האבות, הם יסדו והם הכשירו את הקרקע לגילוי שכינה כאן בארץ, אחרי רוח הטומאה שהיתה אחרי החטא, אחרי דור אנוש ודור הפלגה, "אמר לו, עכשיו הוא 'אלוקי השמים ואלוקי הארץ', שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה 'אלוקי השמים' ולא אלוקי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ" (רשי בראשית כד ז) זו היתה ההתחלה של האבות במסירות נפש, ומשם הגיע למשה רבינו - ענקים על גבי ענקים - עד שירדה תורה לארץ וקבלו כלל ישראל את התורה.

והנה רבינו הגר"א ז"ל מבאר את לשון הכתוב "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון", דל היינו מי שהוא דל מן המצוות, והוא בעפר, ואם הוא שואף ורוצה הרי שהקב"ה מקים אותו. ואביון היינו שנמצא באשפות והוא משוקץ בתאוות ח"ו, אבל אם הוא תאב לצאת ולהתרומם - הקב"ה מרים אותו, אבל לא רק כמי שהוציאוהו מן הבוץ והטינוף, אלא עד כדי "להושיבי עם נדיבים" אלו האבות הקדושים, כשאדם שואף ומבקש לצאת מהאשפות, אז הקב"ה מרים אותו עד למעלה למעלה.

והוא שאמרו בתנא דבי אליהו "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב", נקטו חז"ל בלשונם מטבע של חיוב, חייב לומר! ואני רגיל לחזור על לשון החינוך, "אין ספק שטבע האב צפון בטבע הבן", וזהו הכוח המיוחד שהורישו לנו האבות, על ידי יגיעתם הנוראה זה הפך לטבע של כלל ישראל, אשרי בניו אחריו. וחז"ל חייבו את האדם ממקום עומדו שיתעורר בהתעוררות עצומה. והכח הזה, אחרי שהאבות פתחו את הדרכים ואת השערים, הוא כח שצפון בכל אחד ואחד, והוא נתבע עליו!

וזהו שמבאר רבינו הגר"א, "מושיבי עם נדיבים" אפילו שהאדם כבר היה היכן שהיה, הרי שטבוע בו הכח שהוא יכול להגיע עד "נדיבי ארץ", עד למעלות הגבוהות ביותר.

והחלק השני - "מאשפות ירים אביון" הלא מתקיים ביום הכיפורים, אנחנו רואים את האשפות, כל אחד מתוודה על כל עוונותיו, ואז מגיע "מאשפות ירים", וממילא במציאות כזאת, כאשר מגיע חג הסוכות אכן מגיעים האבות, מגיעים האושפיזין, כי ה"מושיבי עם נדיבים" מגיע יחד עם "מאשפות ירים אביון", הכל יחד.

המחדש בטובו

התורה מתחדשת בכל יום. ומעוררת את הלומדים בה. כתיב "אין חדש תחת השמש", והארץ לעולם עומדת, אך השמים הם מתחדשים, והקב"ה יושב ועוסק בתורה, התורה מתחדשת בכל יום. ובזה מבאר רבינו הגר"א את "ישמחו השמים", כי הם מתחדשים מידי יום ביומו וזו היא השמחה.

ידוע הוא מה שאמר הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל מה נקרא חידושי תורה, כי לא שייך דברים חדשים בתורה ח"ו, אלא ככל שיותר שהאדם יותר מעיין ויותר מתברר לו מה שבתחילת העיון ובהשקפה ראשונה לא הובן, זה נקרא חידושי תורה, כשיש יותר בהירות בתורה ויותר עומק, ובזה אין גבול למה שאפשר להשיג כי ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים הוא גם בעומק הבנת התורה, וכל זה נקרא חידושים דאורייתא.

רם על כל גוים

הכתוב אומר "רם על כל גוים ד' על השמים כבודו, מי כד' אלוקיני המגביהי לשבת המשפילי לראות", ומבאר רבינו הגר"א ז"ל שהכוונה "רם על כל גוים", גם חכמי הגוים.

הפילוסופים שלהם, יש להם שייכות להשגה שהקב"ה מרומם על הכל, וכבודו על השמים. אבל אנו בני ישראל יודעים גם ש"מי כד' אלוקינו המגביהי לשבת המשפילי לראות". הם, חכמי אומות העולם, אינם יכולים להשיג שהקב"ה יורד ומסתכל גם למטה. אבל אנו, אף שאין לנו שום השגה בהקב"ה כלל וכלל – ולא ישיגוהו משיגי הגוף, כידוע לכל דרדקי, אנו יודעים ומאמינים שהקב"ה יורד כביכול אלינו בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד.

סוכת שלומך

ואם זכינו כל אחד ואחד כפי ערכו לדלות קצת מהימים הגדולים והנוראים שעברו עלינו, ועוד אנו מסתופפים בתוך רצף האורות, וכידוע דברי באור הגר"א, דהימים שבין יוה"כ לסוכות זה ענפי יוה"כ, וכן הסוכות וביותר בשמיני העצרת, זה המשך תכלית השלימות

[וכן דברי רבינו הגר"א בסוכות דיש ניסוך המים, וכן לשון המשנה, דומה לעבד שבא למזוג וכו', היינו מזיגת החסד בתוך הגבורה והדין], בודאי שקרוב אלינו הדבר מאד בפינו ובלבבנו, כי הקב"ה פורס סוכת שלומו עלינו בגילוי מיוחד, וכמו דאמרו על זה, דאחרי יום הדין דזה באיזה בחינה שמאל דוחה [וגם זה בבחינת שמאלו תחת לראשי], מתגלה הזמן של וימינו תחבקני,

וגם דמדת ההתכללות שזה השלימות, בא אחרי אור הבינה שזה יסוד התשובה, וכמו שאמרו דתקנו תשובה אחרי בינה, דלבבו יבין ושב ורפא לו, והקב"ה האיר לבנו באורות הבינה של עשרת הימים, וזה ההכנה לכללות הכחות, בבחינת מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, כי הלב כל התוצאות וצריך שלימות הלב לקבל דרגת השלימות דחג הסוכות, ויתן ד' לנו, כי מידו הכל, ונזכה לשוב לפניו בתשובה שלימה, ובהעמקת ובהחדרת התשובה שקבלנו עלינו ביום הקדוש, ונשתדל להגיע לבחינת ובלבבו יבין, ואשר יעיד עליו יודע תעלומות וכו'.

לסוכת עורו של לויתן

הסוכה דידן, עם השם שמים דחל עליה, יש בזה מההכנה לסוכת עורו של לויתן, כמו שאנו מתפללים בזה ביחוד בעת יציאתנו מהסוכה הקדושה, ותחילת הדרגא זה בסוכת עורו זה רק להגן, וגם זוכים אנו לסעודת הלוייתן עצמו, ורבנו הגר"א מבאר דסעודת לויתן זה רבוי הדעת שיתפשט, בבחינת ילוה אלי וגו', ומבאר שם דהלוייתן זה מאור הראשון של הבריאה דנגז, ומבואר בנפח"ח דזה המכוון בהלומד תורה לשמה דזוכה לדברים הרבה, דזה מאור הגנוז, דשייך לאור התורה כמבואר שם, והיינו דביציאת מצרים הוצרכנו לרפאות נפשנו במיכלא דאסוותא, ולעתיד לבוא דיבוער הרע מן העולם, יצטרכו רק לשלימות הדעת, ומעין זה גם בבחינת סוכה דידן, דזה לא כ"כ בחינת רפואה, אלא בבחינת לחסות תחת כנפי הבינה והדעת לשלימות נפשנו, וכן מבאר רבינו הגר"א, דלעתיד לבוא כל רגע ורגע יתוסף ההשגה בד' יתברך, כי בלא השגה חדשה אין כאן שמחה וכנ"ל, וזה היום אשר עשה ד' נגילה ונשמחה בו, וגם בזה יש מעין בעוה"ז כל חד לפום דרגא דיליה. וכמה יש להתבונן בערך הדברים בקבלת עול תורה ומצוות ולעבדו בלבב שלם באהבה ובשמחה, בבחינת כחדשים ממש, בזמנים המקודשים והמסוגלים.

המחדש בטובו

כלל גדול כידוע בעבודת ד', הן בתורה והן בקיום המצוות, זה ההתחדשות, בכל יום כחדשים ממש, ולשון הטור בתחילת הלכות קריאת שמע, בשם רב עמרם גאון, לישווייה אינש לק"ש בכל זמן דקרי ליה כפרוטגמא חדשה, וזה עפ"י המדרש כמבואר שם, דהקב"ה לא הטריח אותנו וכו', ומשמע דזה עכ"פ מה דודאי חובה ע"ש, וברמב"ם בסוף הלכות לולב, השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה וכו' עבודה גדולה היא וכו' שנאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה וכו', ורבנו הגר"א במשלי בכמה מקומות, כי שמחה זה רק על דברים חדשים, כי מה שהאדם מתענג מהמשך הדבר

וקיומו, זה רק בבחינת גילה אבל לא שחזרתמחה, ונכלל בזה כי עבודת ד' בשמחה זה רק בבחינת כחדשים ממש.

בצילא דמהימנותא

וידוע באורו של רבינו הגר"א ז"ל שזמן הסוכות מכוון בדווקא עם חזרת ענני הכבוד אחרי המחילה ביוה"כ, וכאשר הקב"ה נתרצה להשרות שכינתו ע"י בנין ביהמ"ק, ואנו נמצאים כל ימי הסוכות בתוך צילא דמהימנותא כידוע לכל, והן הן הדברים כנ"ל, וחל שם שמים על הסוכה כשם שחל ש"ש על החגיגה, וזה לנו למגן על מה שקבלנו ביוה"כ וע"י חג הסוכות עצמו, ומתישרים הלבבות כל אחד כפי הכנתו וטוהר לבו, ולישרי לב שמחה.

ירח האיתנים

ירח האיתנים, אותו ירח שבתחילתו נתקלקל העולם ע"י החטא, ביום הראשון לבריאת האדם, בירח זה נולדו בו איתני עולם, אבות העולם, והאיתנים מוסדי ארץ, ובפי' רבינו חננאל (ר"ה יא.) כלומר הם היסודות, הם היסודות לתיקון העולם, אשר אנו מצפים ומחכים לשלימות תיקונו ביום שכולו שבת, ירח זה רצוף אהבה, תחילתו הימים הנוראים ראש השנה ויוה"כ וגם ביניהם בזמן המיוחד בהיותו קרוב, וגם הימים שבין יוה"כ לסוכות, גילה לנו רבינו הגר"א בבאור השו"ע (סי' תרכ"ד ס"ה), דהוה יו"ט כמו יוה"כ במקצת, ורבנו הגר"א מפרש הא דראשון לחשבון עוונות כפשוטו ממש, דעד אז נמשך במקצת יוה"כ, וכמה יחרד הלב, לשמור על קדושת הימים האלו, אשר מלבד השמירה הגדולה על מה שקבלנו עלינו וגם מה שכל אחד זכה להזדכך במקצת, והפחד הנורא של נח לאבדן, שלא נהיה ח"ו כפורקים מעלינו עול יוה"כ ועול התשובה חלילה, הנה הימים עצמם בחינת יוה"כ, וח"ו לבטל במקצת יוה"כ אשר משמעותו כאמור כמבעט ביוה"כ ממש רח"ל, וצריך להתעצם בימים האלו להמשך וחזק קבלת

התשובה דיוה"כ, ובודאי שימים אלו השייכים ליוה"כ ערכם גדול ונורא בבחינה הזאת בהמשך של כי ביום הזה וגו' לטהר אתכם וכו', ומן הסתם הימים האלו של מקצת יוה"כ תלוי הרבה יותר במצב עבודת האדם, כמה שהוא משתייך לזה, ואז זה יותר בבחינת יוה"כ, והבא לטהר מסייעים אותו בכל עת ובבכל שעה, ועל אחת כמה בימי הטהרה המקודשים.

נשמה יתירה - בתפילה

ורבנו הגר"א ז"ל אומר כי המעלות בנפש האדם שהאדם מקבל בשבת ויו"ט, נשמה יתירה בשבת ובכל המועדים כפי ענינם, זה בתפילות היום, שזה הזמן שהנפש מתעלה, וכמה יש לנו להתעורר לזה, כדי שנזכה להשתייך קצת לטועמיה חיים זכו.

שמיני עצרת

שמיני עצרת, וכאמור דרבנו הגר"א שמח ביותר, ואמר שזה עפ"י הסוד, דזה תכלית שלימות ההשגה, בבחינת משכני אחריו נרוצה, וישראל מתיחדים עם הקב"ה ואין לזר אתם, ובטרים זה גומרים ונותנים לאומות העולם חלקם בפרי החג, וזה בבחינת לריח שמניך טובים וגו' על כן עלמות אהבון. ומבאר רבינו הגר"א דיש לאומות העולם איזה שייכות להתורה בבחינת ריח שזה מגיע לרחוק, ועל כן עלמות אהבון, ואולי ניתן להאמר, דזכו בזה באיזה שייכות, ע"י דהקב"ה פתח והלך לבני ישמעאל ועשו שיקבלו את התורה, והם מאנו, אבל נפתח להם להריח בזה, וקבלו בזה כח הריח אם כי אמנם רק מרחוק, וזה בתחילה מסלקים להם ע"י פרי החג, ואח"כ מגיע משכני אחריו נרוצה, שזה בחינת שמיני עצרת, והשלימות הגדולה הזאת דהיחוד הנורא דישאל עם הקב"ה, ובחינת משכני אחריו נרוצה, זה לא מתגלה לנו כ"כ, והן הן דברי רבינו הגר"א שזה עפ"י הסוד. וכידוע איתן דעת רבינו הקדוש ז"ל, דתמיד הנגלה והסוד תואמים, וגם כאן זה בחינה אחת, אבל לא שייך כ"כ לגילוי ממש, שזה שייך יותר להשלימות הגמורה

דלעתיד לבוא, וזה הכוונה עפ"י הסוד, ואנן נכנסים בזה בשמחת התורה, וכמו שאמרו נגילה ונשמחה בו בתורתו, והתורה לנו למורשה, דאין לנו שיור אלא התורה הזאת, אבל די בזה להמתבונן בקדושת היום כי נורא הוא, וגם שמחת התורה תהא באימה ויראה ותעצומות עוז דקדושה, וע"י נזכה להזדכך ולהטהר, הקב"ה יזכנו ויקיים בנו ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים אכ"ר.

כי יצפנני בסוכו

וענין ענני הכבוד, אשר רבינו הטור והשו"ע קבעו הדברים בריש הלכות סוכה [ועיין דברי רבינו הב"ח שם], ולשון הטור דהם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמשי, וכ"ה בשו"ע, ובזה ג"כ דהגילוי העילאי הגדול ע"י ענני כבודו, משתלשל ויורד גם לשמור עלינו בבחינה הפשוטה משרב ושמשי, ענני הכבוד שהיו בזכות אהרן הכהן איש החסד, וענן ד' יומם וחסד ד' יומם, וכאמור שזה גם מגין בהמשמעות הגשמית, אבל תחילת גלוי החסד הגדול, יש בזה גם הענין שזה מגן בידי שמים ולא חלו בה ידי אדם, וכדמבאר רבינו הגר"א ז"ל, דמשום כך היו התנאים הקדושים רשב"י וחביריו עאלו בחקלא בני אילני ויתבי, כי רצו להסתופף תחת מעשה ד' בלי שום מעשה ידי אדם, והתבונן בנוראות הדברים, כמה מעכב ומפריע מעשה ידי אדם [אם לא נעשה בכוונה קדושה], אף שאין אנו רואים שם שום בלבול והטרדה, ויש בזה הענין הגדול הזה בענני הכבוד שכולו בידי שמים, ומה גם שזה מכוון מעשה ד' למגן וכבוד, וזה היה בדור הדעה דגם אכילתם זה לחם מן השמים, ובודאי דגם אהלם ענני כבודו, היה בזה הכנה נוראה לדעת את ד' ית"ש.

זמן שמחתנו

היחוד של הלל בכל ימי הסוכות שייך גם לזמן שמחתנו דנתיחד בסוכות כאמור, ורבנו הגר"א ז"ל מבאר, דבעוה"ב בבחינת זה היום וכו' נגילה ונשמחה בו, היינו דאז

יתוסף ויתרבה ההשגה לדעת את ד', בכל עת ובכל רגע ממש, כי שמחה מבאר לן הגר"א שייך רק על דבר המתחדש, ודבר הנמשך זה רק בחינת גילה, וזה ישמחו השמים, דיש התחדשות של רקיעים חדשים ע"י עבודת האדם, ותגל הארץ כי אין כל חדש תחת השמש, ועוד ועוד וכיו"ב, ולעוה"ב מוכרח תוספת ההשגה בכל רגע ורגע, דאם לא כן אין בחינת שמחה.

ימי הסוכות

ימי הסוכות יש בזה גם היתרון דאמירת הלל שלם בכל יום, דכל יום חלוק לעצמו בקורבנותיו וכדנתפרש בגמ', ואף שזה פוחת והולך, אבל כל יום יש בחינה ואיזה גמר בפ"ע, ודלא כימי הפסח שזה יותר כעין מקשה אחת. ורבנו הגר"א ז"ל מבאר דהלל דשמונת ימי חנוכה זה תשלומין לימי הפסח וימי ראש השנה, והנלמד מזה דבעצם כל ימי חג צריך הלל, אבל אין לנו תמיד ההכנה והעוז לזה, ובימי ר"ה ספרי חיים וכו' פתוחין, אין אנו מסוגלים לאמירת הלל, וכן בימי הפסח אין לנו ההתחדשות בכל יום לאמירת ההלל, וזה מתקרב מצדנו לכעין (שבת קיח:) האומר הלל בכל יום ה"ז וכו' ח"ו, כי רצון ד' ית"ש בהנהגת העולם בטבעו, וכמו שאמרו (שבת נג:) כמה גרוע אדם זה שנשתנו עליו סדרי בראשית, אף שהיה לו נס לטובה, ורק ימים מיוחדים לנו לאמירת ההלל להשלמת הבריאה, וכשאינן נגלה לנו ההתחדשות אין אנו רשאים להלל שלם, והדברים נשלמים בימי החנוכה, דזה ימים של הלל, ימים דמהותם ועצמותם הם ימי הלל והודאה, ואז אנו משלימים הלל דימי פסח ור"ה.

שימחת תורה - בחזרה

ראוי להתחזק בלימוד התורה, ובעיקר בענין החזרה והשינון, כי אדם שחוזר על תלמודו גורם למעשה שכל זמן מנוצל כראוי, ואף שמטבע הדברים אדם אוהב דבר חדש ולא לחזור על דברים שהיו, אבל באמת זהו הקניין האמיתי לאחר שלומד וחוזר ומרגיש טעם בזה.

וכידוע שהגר"א ז"ל היה בוחן התלמידים בזה, והיה אומר לתלמיד ללמוד משנה אחת פעמים הרבה ואם היה קץ בזה לא קיבלו. ורבי זלמלע מוואלזין ז"ל תלמיד הגר"א שאהבו מכל תלמידיו, פעם בשעה שהגר"א אמר השיעור לא היו פניו איתו, ושאלו הגר"א מאי האי, ואמר דמאוד היה רוצה לחזור על של אתמול, אך לא לשמוע מה שעכשיו גם כן אינו רוצה, ושמח הגר"א שמחה עצומה.

וכתב הגר"א ז"ל, דהחזרה זה עיקר מתיקות וקדושת התורה, ובשם ר' זלמלע מובא, שאפילו שחוזרים עד ארבעים פעמים והרי זה כמונח בקופסא, מכל מקום עשוי אדם לאבדו בכל שעה, והוא חיוב על כל אחד ואחד להתחזק בחזרה, הקב"ה יעזרנו להתחזק ולהוסיף.

שמה בחלקו

אין גבול לרוחב ולעומק התורה ואל לו לאדם לזלזל בעצמו, אלא לייקר כל מעלה שהוא קונה, ואמר אדונינו הגר"א ז"ל, ש"איזהו עשיר השמח בחלקו" הוא גם ברוחניות, ואין זה חלילה "שבע בחלקו" שהוא חסרון, אלא "שמח". וכמו ש"אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה, ט), אדם שאוהב משהו הוא שמח בו ולא שבע ממנו, כך בתורה הטובה מאלפי זהב וכסף, ככל שיש יותר טעם בתורה, יותר גישמעק בלימוד, הרי בזה יותר שייכים לדבר זה ומתעלים יותר ויותר.

ובזה ביאר רבינו הגר"א ז"ל את הפסוק (קהלת י, ד) "אם רוח המושל יעלה עליך מקומך אל תנח". המושל הוא היצה"ר, וכשאדם נכשל חלילה בדקות או ח"ו יותר, אומר שלמה המלך יסוד נורא, דרכי היצר הם לא רק עצם המכשול, כי כך היא דרכה של מלחמה פעם זה נוצח ופעם זה, אלא אחרי שהכשיל את האדם בא היצר בתחבולותיו לאדם ואומר לו שיעזוב את שאיפותיו ואת חלומותיו הגדולים שהיו לו, "הרי נכשלת כבר ומה לך עוד להמשיך ולשאוף". וכאן מזהירו החכם מכל אדם [שכתב הרמב"ם דעד דאתי מלכא משיחא לא יהיה חכם כמותו] "מקומך אל תנח", אל תרפה

מהשאיפות הגדולות, תמשיך ללמוד ולהתעלות ולהתקדם, עם כל השמחה ועם כל השאיפות. אמנם חייבים להזהר שלא יהיה ח"ו חטא ומכשול, אבל גם אם ח"ו כבר נכשל, והלא כל אחד לפי מדרגתו נכשל, הרי הוא חייב להמשיך ולשאוף ולא לעזוב את הרצונות והשאיפות הגדולות.

שבירת היצר

רבינו הגר"א זללה"ה, באדרת אליהו מבאר על מה שאמרו בגמ' על לשון הפסוק "וייצר" שני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא, אחד יצר טוב ואחד יצר רע. ואמרו חז"ל עה"פ "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא" שעתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות. ומבאר הגר"א ז"ל שהוא מדוקדק באותיותיו שי"ן שלוש מאות, ויו"ד עשרה. כי השלוש מאות עולמות הם על שבירת יצה"ר, ועשר הם על העשה טוב. כי עיקר העבודה הוא לשבור את הרע ובזה כמעט כל השכר, ורק בסוף יש מעט דרגות בעשה טוב.

כח הבחירה

כידוע דברי חז"ל (סוכה נב:) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמולי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו", ובזה רואים חידוש בכח הבחירה, כי אף על פי שמצד ענין הבחירה היה מספיק שיהיה כח ורצון אחר, והאדם יכריע ויבחר במה שהוא רוצה, מכל מקום רצון ד' הוא שכח הרע יהיה כל כך גדול עד שאילולי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. וכתב רבינו הגר"א ז"ל שגם "הבא להיטהר", היינו שרק מביא עצמו לעשות משהו, כבר בזה מתלווה לו ה"מסייעין אותו" והקב"ה עוזרו, כי רואים שאף כי "ממך הכל ומידך נתנו לך" (דבה"י א כט, יד), ברי שיש דברים שהקב"ה רוצה מהאדם שיתן מדיליה, וזה עיקר עבודת האדם, וכשהוא פועל אז הקב"ה עוזרו.

נושא בעול

רבינו הגר"א ז"ל מבאר שנושא בעול עם חבירו היינו "תרגמה רבא אליבא דאביי" (ב"מ כב.), כי הרי "אלו ואלו דברי אלוקים חיים", ואף שהוא במצב של מלחמה וסתירה, וכל אחד נלחם בעוז דקדושה עד כי רח"ל מהאי דעתא מדעתא דידך, מכל מקום הוא נושא בעול עם חבירו הנלחם נגדו, כי הוא גדר התורה, שמגבירה ומחזקת את כח הרוחני באדם, ומתפשט כח השכלי יותר מעניני הגוף, ואין כאן התנצחות כדי לנצח ח"ו, ואז טוב ושווה לו דעתו עם דעת חבירו, ותלמידי ב"ה שונים גם דברי תלמידי בית שמאי.

שימה בחלקו

רבנו הגר"א זללה"ה בשיר השירים כתב, שכשהקב"ה אמר "אנכי ד' אלקיך" נכנסו דברי תורה בלבבם וכשאמר "לא יהיה לך אלהים אחרים" נעקר יצר הרע מתוכם וכשאמרו "דבר אתה עמנו ונשמעה" חזר יצה"ר בליבם [הקב"ה אמר גם במדרגה זו מי יתן והיה לבבם זה ליראה, הלוואי שתהיה מדרגה זו עכ"פ] הם הסכימו "דבר אתה" אבל לא יותר מידי, אם לא רוצים יותר מידי זה כבר מקום שיכנס היצר ח"ו, זהו שורש הנפילה כשאדם מסתפק במה שיש לו. הכלל הוא שצריך להיות שמח במה שיש לו ולשאוף לעוד.

קצובין לו - ברוחניות

אני תמיד חוזר על דברי רבנו הגר"א זיע"א "כל מזונותיו של אדם קצובים לו חוץ מהוצאות שבת ויום טוב" שעיקר הכוונה היא על רוחניות, כי יש קצבה בכל שנה ושנה בראש השנה כמה אדם מגיע לו סיעתא דשמיא להשגות ודרגות רוחניות, חוץ משבת ויום טוב שבהם אדם יכול לזכות לעלות למעלה למעלה חוץ מן החשבון. והגר"א שם כתב שזה גם כפשוטו הוצאות שבת ויו"ט, אבל עיקר הכוונה זה המכוון לפנימיות הדברים.

עיקר האדם

"תנה בני לבך לי ועיניך" (משלי כג, כו) [ובהגר"א ז"ל מובא בכמה מקומות שרוח היא עיקר האדם, וזה הלב. הגוף זה רק בשר אדם, וכלשון הכתוב "על בשר אדם לא ייסך" (שמות ל, לב), ולא האדם עצמו, האדם עצמו הוא הנפש רוח ונשמה, הנפש למטה מאדם, והנשמה למעלה מן האדם, ומקשר את הנברא עם הבורא, וכמו שמאריך בנפה"ח. וכך האדם מקושר למה שלמעלה ממנו בשכל במח ובדעת, אך עדיין אין זה האדם בעצמו], עיקר האדם הוא הלב, מלך האברים, וממנו נתפשט, ועינים הן רואות הכל, וכשאדם מוסר את כולו להקב"ה, "לבך ועיניך", אז הוא יכול לקבל.

לעזר את האדם

ידועים דברי הגמרא (ערכין טז:): עד היכן יסורין, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים. כלומר כשלא עלה ביד האדם למלא את רצונו, ואפילו רצון קל שבקלים, הרי זה בכלל יסורים. ורבינו הגר"א ז"ל מבאר את הדברים שאם אדם מתבונן על כל מה שקורה ושלם במעשיו, הרי הוא מרגיש שיש סיבה מדוע לא עלה בידו למלא את רצונו, הוא מבין שהדבר בא מאת ד' כדי לעורר אותו. וכשח"ו זה לא עוזר, הקב"ה מביא עליו יסורים גדולים יותר כדי שהם יעוררוהו, וכשגם זה לא עוזר מביא הקב"ה יסורים קשים יותר ויותר עד כדי שפיכות דמים מישראל רח"ל.

שי עזלמות

ובחסדי ד' יתברך, גם בתוך חשכת הגלות, וגם אחר אשר בעוה"ר בטלה נבואה וכו', אבל הובטח לנו לא מאסתים ולא געלתים וגו', ואשרינו מה טוב חלקינו וכו' ומה

יפה ירושתנו וכו', וחסד א-ל כל היום, ועם פתיחת פתח מצדנו כפתחו של מוחט, כבר הקב"ה פותח לנו שערים גדולים לרוחה, וגם עתה עיקר העבודה בסור מרע, ורבינו הגר"א ז"ל באדרת אליהו בבראשית, מגלה לנו בענין מה שהקב"ה מנחיל לכל צדיק ש"י עולמות, שמתחלק השלש מאות והעשר, שלש מאות עולמות עבור סור מרע, ועשר לעשה טוב, והדברים נוראים למתבונן, והן הן הדברים, כי הקב"ה נטע בתוכנו חיי עולם, ולעולם לא ימיש חסדו ושפעו עלינו לטוב לנו עוד ועוד למעלה למעלה, ואנו צריכים רק להשתייך להיות ראויים ומזוככים להיות כלי לקבל, ובראש להסיר כל צואה וצחנה, וגם היום כמו אז, יש יצר גדול להרע, גם לאלו שיש להם דרגא של הכרה בד' ובעבודתו, ולהתענג על ד', ועדיין היצר מוקד ומטריד לא לעזוב את הרע, ואשר יותר נוח להאדם להשאיר במצבו השפל, ורק לבקש גדולות.

תלוי בנו

הגר"א אומר שגם במידות, יש שבעים אומות, כל אומה יש לה מידה אחרת של השחתה, וכשכלל ישראל לא נקיים במידה מסוימת באותה המידה, הרי שהם נותנים כוח לאומה הזאת ח"ו, ואם היו כולם בשלימות, הרי שכל כוחם של האומות בטל ומבוטל, ואנו מחכים ליום הזה שיגיע.

בשעה שקמו עלינו לעקור ח"ו את הכל, ד' ישמרנו, אז צריכים אנו בעצמנו לעמוד על נפשינו, שיהיה אצלנו חיזוק יותר, אנו אומרים כל יום "כי הם חיינו ואורך ימינו", והתביעה היא שיהיה שטר מקויים, שלא יהיה טעם וגישמאק בדברים אחרים, בדברים בטלים וכיו"ב, ושהשמחה האמיתית תהיה בדברי תורה, שיהיו ככל דברי דוד המלך ע"ה, ישרים, משמחי לב, משיבת נפש, אומרים את זה בתפילה והדברים עמוקים כפי פשוטם ממש, 'משיבת נפש' כי הנפש לא תהיה מיושבת בלי תורה, כמה שאדם יכול לשקר ולרמות את עצמו, וכשיכור ששמח מיינו, אבל הנפש לא תמלא, וכאילו הנפש אינה נמצאת במקומה.

דעת חדרים ימלאו

אמרו רז"ל "אדם שיש בו דעה שכאילו נבנה ביהמ"ק בימיו" (ילקוט שמות טו) ומהי "דעה" מפרש הגר"א זה דעת המתפשט, שהחכמה והבינה אינם רק בראש אלא מתפשט לכל הגוף וזהו "דעת חדרים ימלאו", כמה אדם חי על פי הדעת, שחי בפועל עם הדעת.

ללא חציצה

"רבינו מרן הגרי"ש זצ"ל ניצל ממש את כל העיתים להיות דבוק בתורה, וכמו שאומר אדונינו הגר"א שכמו שבמקוה אם נשאר שיער אחת מחוץ למקוה לא עלתה לו הטבילה, כך גם בתורה הקדושה צריך האדם שכל כולו יהיה שקוע בתורה הקדושה בלא שום שיוור, וכלשון הרמב"ם שכתר תורה לא סובל שום דבר אחר שיהיה איתו יחד אצל האדם.

"אצל רבינו ראינו דוגמה חיה לזה איך שהיה שקוע כל כולו בתורה בכל הזמנים לפני שאכל ומיד לאחר האוכל ויחזור לתלמודו עם כל הברע"ן, וכן בכל זמן שהוא, הוא הסיר מעליו את עול חשבונות הרבים והיה ישר כאשר עשהו האלוקים וכלשון הרמב"ם שזו היא מעלת שבט לוי".

יראת שמים

ידוע מה שהביא המגיד מדובנא ז"ל "שמעתי מהגאון החסיד" מה שהביא בשם רבינו הגר"א זיע"א על דברי הגמ' בברכות (לג:): "אמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר ועתה ישראל מה ד' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה". ושואלת שם הגמרא: "אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא?" ומתרצים חז"ל כי "לגבי

משה מילתא זוטרתא היא, דאמר ר' חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן, קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול".

ומביא המגיד זכר צדיק וקדוש לברכה ששאל את רבינו הגר"א זיע"א מהו לשון "כלים" שנאמר בזה, והשיב לו אדונינו הגר"א ז"ל כי יש הרבה סוגי השפעות שהגדולים משפיעים לכלל ישראל, אך ההשפעה האמיתית היא כאשר יש גדול שהוא שלם בתורתו, שלם ממש, שלם לעצמו, בחינת די להפקיע את עצמו, ומתי זה משפיע על הדור בשעה שהוא מלא וגדוש בשעה שזה נשפך ממנו ונשפעת ממנו היראה והתורה ובכך הוא משפיע על הדור. וזהו הלשון "דומה עליו ככלי גדול", כמשה רבנו ע"ה, שנשפעת מהם ההשפעה לכל הדור כולו

תוסיף ימים

על היראה אמר שלמה המלך ע"ה "יראת ד' תוסיף ימים" וכדביאר הגר"א ז"ל, שבעצם בטבע יראה מחלישה ומשברת כח הגוף, כמו שאמרו (בבא בתרא י'): "גוף קשה פחד מפיו", ויראת ד' להיפך, היא "תוסיף ימים". וטעם הדבר כי אין היראה הזו יראה של כח שלילי וחולשה של פחד, אלא יראה של חיים יראה שמביאה לדביקות בד', ודביקות זו היא החיים "ואתם הדבקים בד' אלוקיכם חיים כולכם היום", יראת ד' טהורה היא החיים האמיתיים. וזהו שאמר הכתוב "כי אם ליראה" על ידה מגיעים לכל השאר. ומזה למד דוד המלך לעמוד על בקשה אחת "שבתי בבית ד'", על ידי הישיבה בבית ד', כבר יגיע לכל השאר "לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו". והוא הענין שאמרו רז"ל "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש" (סוכה כב:).

קביעות מקום

"הקובע מקום לתפילתו" (ברכות ו ב) מבאר הגר"א ז"ל כי "מקום" הוא הגוף, הנפש היא המתפלל וגוף האדם הוא המקום. וצריך שגופו יהיה מקום של תפילה שהתפילה

תשתייך למקום הזה. וכשהוא מתעורר רק לפרקים בעת התפילה, וכשתפילתו היא כדרך ארעי, לא מעורר את נפשו בקביעות אלא נים לא נים ותיר לא תיר, כשהוא רק מוציא מילים מהפה, הרי שאין לו כל כך שייכות לעצם התפילה, הגוף לא סופג את התפילה, התפילה היא דבר נפרד חוץ ממנו, הוא לא "מקום" של תפילה. לעומת זאת ככל שהוא מתאמץ יותר בקביעות בתפילתו, הוא נהיה שייך יותר ויותר לתפילה, ושוב חוזר ומשפיע יותר על גופו שיהיה מקום לתפילה, וזה מרומם ומגדל את האדם, וזהו עיקר החיוב של "קביעת מקום" בחינת "ואני תפילה", להחיות את הנפש לדעת מי שולט על מי ולעשות מהפכה בנפשו

מעין עולם הבא

ובהגר"א ז"ל כתב דיש שזוכים כאן בעולם הזה לדרגה מעין עולם הבא, אם יש בכל רגע ורגע שמחה אמיתית וחיידוש, וזהו תורתו ואומנותו שמגיע ממעלה למעלה ומדרגה לדרגה. ואין גודל לאן שיכול להגיע ולמעלה מכח אנוש, וכיום יש יותר סיעתא דשמיא לעין ערוך, הקב"ה יודע את קושי הדורות ועקבתא דמשיחא, ואם היו יגיעים היום ביגיעת המהרש"א ז"ל היו מגיעים לפי כמה וכמה, כי לפי חשכת הזמן כך גודל האור שאפשר להשיג ולקבל.

ואין צריך לחרוש וליגע רק פה לאכול, והוא הנסיון הקשה להיות ערני מתרדמה של שטות, כי היא המחריב הגדול ביותר, ויודע לב מרת נפשו כל נטיותיו ונסיונותיו.

תורה ומצווה לשמה

ויתכן עוד שעיקר ההבדל בין תורה למצווה, שכל המעשה מצווה זה פעולה של ציווי, וזה גדר הדבר שהוא מקיים צו של הקב"ה, והעושה שלא לשמה, מגרע הרבה מגדר הציווי, כיון שעושה לצורך עצמו. [ואם לא לקנטר ח"ו ובאמת הגר"א מחמיר גם על לשם כבוד וכל הענין של שלא לשמה הוא רק שלומד מתוך הרגל ולא מחשב

את הלשמה כל כך, אבל לא שיש לו ממש חשבונות ופניות. ולשונו ז"ל "מה חילוק הוא בין העוסק לכבוד ובין העוסק לקינטור, ומ"ש לעולם יעסוק פירוש שלא לשם כוונה אלא כמנהג אבותיו בידו" (אמרי נועם ומובא בחי' הגר"א על מסכת ברכות שם). ולדברי הגר"א ז"ל מבואר יותר בפשיטות הענין שמתוך שלא לשמה בא לשמה כיון שאין הכונה חשבונות של אנוכיות, רק שחסר לו המעלה של לשמה, ובזה על ידי הרגל מעשה התורה והמצוה יגיע ללשמה], ולא חל חפצא של ציווי. ובתורה כל אופן של תורה יש בזה עצם השם של "תורה", אם על כל פנים ולומד תורה.

[ויש לומר בזה שתורה זה על מנת לעשות. ולהגר"א ז"ל זהו "לשמה", והוא מעצם שם "תורה", שפירושו הוראה לאדם מה לעשות. ובשלא לשמה חסר מהגדר של תורה. ולהגר"א הנ"ל נראה שלא לשמה בודאי אין הכוונה שח"ו אין בדעתו לקיים, אלא שחסרה לו בשעת הלימוד המטרה הקדושה של על מנת לעשות, ובזה שייך שפיר לעולם יעסוק].

בתחבולות

ובמלחמה צריך כל אחד ללמוד על עצמו "שמע לעצה חכם" (משלי יז, ט"ו) וכדפי' הגר"א "שואל עצה לחכם ואינו סומך על עצמו, כי מחשבות האדם עצמו רק רע כל היום". אך בלמעשה "בתחבולות תעשה מלחמה" (משלי כד ו) להלחם אתה צריך בעצמך, לא לוחמים בשבילך. כל אחד מכיר את יצרו, וזו הדרך לעורר ולהתבונן, ביראה ובאהבה, לבקש את המעלות הגדולות, לתבוע מעצמו את התחבולות ולעשות למעשה במצבו ובכחותיו, כי "אתה ישן לו והוא ער לך".

מידות טובות

שלמה המלך כתב "החזק במוסר אל תרף נצריה כי הוא חיין" (משלי ד' י"ג), וידועים דברי אדונינו הגר"א ז"ל במשלי ובאבן שלמה (פ"א) כי "עיקר חיות האדם

הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות. ואם לאו למה לא חיים. כי מידות הלא טובות שמושרשות באדם. הם החלקים של מוות ורע וכל קניין בשיפור המידות הוא חיים והוא שאמור הכתוב ראה נתתי לפניך את החיים".

וביאור ענין המידות הוא, כי גדר החיים, צורת אדם חי הוא שיש בו שאיפה ורצון להשיג ולהגיע עוד ועוד, ותכונה זו היא מונחת בטבע האדם מבריתו, כי יש בקרבו את הרצון והשאיפה לקניינים וכדברי חז"ל במדרש כי כבר כשהתינוק נולד הוא רוצה לכבוש כל העולם כולו כי זו צורת אדם חי ואם האדם הוא ללא שום שאיפה להישגים הרי הוא בגדר דומם.

זו היא תכלית העבודה, לכבוש את היצר ואת השאיפות הבהמיות, שאיפות הגוף, ולשאוף לקנות קנייני שלימות, קניינים של חיים, וככל שהאדם מוסיף קניין ושיפור במדות הרי הוא מוסיף חיים של רוחניות שהם החיים האמיתיים, והם דברי הגר"א ז"ל שכל זמן שהאדם חי הוא שייך לשבירת המידות ובלי זה, בלי שאיפה לקניינים ולכבישת היצר הרי שאין לו תכלית בחיים, בחיים האמיתיים של "חיים כולכם היום", ובלא המידות והשאיפה להשיג עוד קניינים, הרי שאין לו צורת אדם חי ואף שבפועל גופו חי אין אלו חיים והוא חי חיי בהמה ח"ו.

שולחנו מחוץ לסוכה

שאלתי את מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל במי שחיבר שני שולחנות ומפה אחת להם, ושולחן אחד מחוץ לבית ושני שאוכל עליו הוא בבית אי הוי בכלל גזירת שמא ימשך. והשיב לי דאיכא גזירת שמא ימשך. ומרן הגר"ש וואזנר זצ"ל השיב לי לא כן, שבכה"ג ליכא הגזירה והוא רק בשולחן עכ"ד¹.

1. וע"ע במשנה ברורה (תרלד, ו) דכתב בשם המג"א, דאם מקצת שולחנו עומד בסוכה ומקצתו תוך הבית מותר דלא גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו, אבל אם כל שולחנו בבית אפילו הוא יושב כולו בסוכה והסוכה היתה סוכה גדולה אסור. ובשער הציון (ו) כתב דדעת החיים אדם דאפילו אם רובו בבית ובסוכה רק טפח ממנו, מותר דהא סגי בשולחן טפח. אולם בברכי יוסף כתב דוקא רובו בסוכה, ואפילו משהו יותר מחציו סגי. ואין להשיג עליו מהא דמביא המגן אברהם דדי בשולחן טפח, דזהו אם אינו מחזיק רק טפח, אבל לא בשולחן גדול ורק מקצתו בסוכה, אז גזרינן שמא ימשך. ועוד כתב השעה"צ (ז) דבאליה רבה כתב ע"ד המג"א דצריך עיון בזה.

(אליבא דשמואל)

מכר אתרוג שחשב שפסול ונמצא כשוד

שאלתי את מרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל, בהא דמוכר אמר לקונה שיש נקודה שחורה, ולכן אין מבקש ממון, וגם אם יאמר לו רב שהוי נקודה שאינה פוסלת, אינו מסכים לזה והוי נקודה הפוסלת, והרב בדק וראה שאינו אלא לכלוך בעלמא, האם הוי גזל כשלא ישלם. והשיב דפשוט שצריך להחזיר למוכר [וכן השיב מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל].

(אליבא דשמואל)

זמן שמחתנו

אין שמחה כתורה

פנינים, עבודות, ורסיסי אורה, מדברי רבינו ראש הישיבה
הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך זצוק"ל,
בענין שמחת יום טוב, סוכות – זמן שמחתנו,
והשמחה הגדולה של בני התורה ויושבי בתי המדרשות

נשמחה בך

מהי הדרך להגיע לשמחה פנימית ולשמחה של הנפש, רק על ידי דברי תורה שהם משמחי לב. ואף שיש שמחה בין ובבשר, מכל מקום השמחה הרוחנית היא זו של "נשמחה בך" בקדוש ברוך הוא ובתורתו

כמוצא שלל רב

הרעק"א מפרש "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", כמו אחד שמצא אוצרות זהב ונוטל בידיו ככל שיכול, אמנם הוא מלא שמחה על מה שנטל, אך מאידך גם מצטער על מה שלא התאפשר לו ליטול. כך היא השמחה על התורה, כשלומדים עם כל הגישמאק רואים תמיד כמה שיש עוד, רואים שהתורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וזה עצמו מוסיף למתיקות התורה ולהשגות התורה. אמנם "הנפש לא תימלא" והוא משתוקק להשיג עוד ועוד ויש לו צער על מה שלא השיג.

להיות בשמחה

וברמב"ם כתב בגודל שלימות העבודה מאהבה "שהיא המעלה הגדולה שתהא נפשו קשורה באהבת ד' ויהיה שוגה בה תמיד" (הל' תשובה פ"י ה"ג) ובשעה שהוא עושה ומקיים הוא בשמחה, ועל זה באה התביעה הנוראה "תחת אשר לא עבדת את ד' אלוקיך בשמחה", והיא גם התביעה שעליה צווח הנביא (מלאכי ג) "אמרתם שוא עובד אלוקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו" ואין הכוונה כאן ליחידים ממש, התביעה כאן היא לכלל ישראל על החסרון בהרגש של האושר הגדול בעבודת ד'.

משיבת נפש

תורת ד' תמימה משיבת נפש. דוד המלך, הוא אבי בעלי רוח הקודש, אומר כאן, שהדבר היחידי בו הנפש תהיה רגועה, היא רק על ידי לימוד התורה, רק היא "משיבת נפש".

ועם השמחה והברכה לכלל ישראל בשמחת התורה, זה גם זמן של חשבון נפש, על הפסוק "עת לעשות לד' הפרו תורתך" מפרש רש"י "עוד ראיתי נדרש באגדה פי' איש פנוי וטיילן העושה תורתו עתים מפר ברית, שאדם פנוי צריך להיות יגע בתורה כל שעות היום" ואם רק "קובע עיתים" הרי זו הפרת התורה

כל אחד, אם זה אברך כולל אחרי הסדרים, או מי שקובע עיתים לתורה בשיעור הדף, צריך מחוץ לזמן הקבוע עוד להיות חי ושקוע בתורה, ולהחשיב את הזמן הזה, "כי הם חיינו" לדעת שהזמן של הלימוד הוא הנשמה והמרכז של החיים, המרכז של כל היום הוא הזמן שלומדים.

בזמן שמחת תורה

הגאון רבי יצחק בלאזר ז"ל כותב על מרן ר' ישראל קדוש ישראל מסלנט, שפעם בשמחת תורה, בתוך השמחה הגדולה נפלו פניו, וכששאלוהו על כך, אמר שבשעה שיש שמחת התורה נזכרים גם במצב התורה של הדור וכהנה וכהנה. ובאמת בזמן כזה של שמחה, צריך לזכור שיש היום הרבה שקמים ח"ו לפגוע בלומדי התורה. יש כיום מצב, שאנשים שהם תינוקות שנשבו בני תינוקות שנשבו, אנשים שאין להם שום מושג בתורה הק' רוצים לפגוע ח"ו ב"אל תגעו במשיח" אלו תינוקות של בית רבן (שבת קיט:). בזמן כזה חובה עלינו להזהר שלא יהיה ח"ו שום "אשר קרך" אצלנו. יש לעמוד על בני ישראל ועל בנות ישראל שלא להכניס שום דבר זר במחננו. מה שיש לנו ומה שנשאר לנו הוא - אין לנו שיוך אלא התורה הזאת, והאזהרה הנוראה "אל תיטוש

תורת אמן", היא התורה שקיבלנו מדור דור. ואף אם יש דברים שמוכרחים מדי פעם לצורך פרנסה, הרי שחייבים לזכור שזה רק בבחינת קרדום ולא התכלית ח"ו. חז"ל לא אומרים סתם מליצות - קרדום זה כפשוטו, רק קרדום, ולא עיקר.

מהי התביעה

אדם נתבע לרומם את עצמו, ולהיות בשמחה הכי גדולה, כמה אדם מחויב להיות מאושר, כשהוא זוכה להיות אברך בכולל, לא מגיע ח"ו במסכנות ובחולשה, אלא חי את המציאות שלו בה הוא נמצא בשמחה ובאושר הכי גדול שיש. עם כל הגישמעק, עם כל החושים, וכלשון אור החיים הק' "אילו היו יודעים ישראל עריבות ומתיקות התורה, כמעט היו משתגעין ויוצאין מדעתם מחמת מתיקות ועריבות התורה".

ובודאי כשמדברים לפני מי שכבר יושב ליד הגמרא וכבר הגיע למדרגות, הרי כמה גדולה התביעה: הרי אתה יושב ברומו של עולם ממש, סמוך ממש לתורה לתפילה ולכל קיום המצוות, כמה מוטל עליך להיות בשמחה ובזה לעלות ולהשיג עוד ועוד. וכבר הזכרנו כמה פעמים, כמה החפץ חיים הק' היה תובע מעצמו, להיות עוד ועוד בשמחת הלב בקיום המצוות, וככל שחיים בצורה שכזו, כך האדם עולה ומתעלה.

וזה אפשר לעורר כאן כשנמצאים בצוותא, להרים את ההשגות, לא להסתפק במועט. בענייני העולם הזה אדם לא יכול לפעול יותר ממה שיש לו בזה, אך בהשגות הרוחניות יש לאדם בו כוח בחירה, ובזה הוא נתבע להבין את ההשגות להבין את הערך של כל דבר ודבר, ולרומם את עצמו. ובוודאי אם נתעורר בזה כך יתקיים רצון הקב"ה.

ושמה בליבו

בשעה שחזר משה רבינו ע"ה למצרים, אחרי שאהרן הכהן היה במשך שנים רבות המנהיג היחידי שהיה בארץ מצרים, אהרן היה היחידי שהחזיק את כלל ישראל, ומרע"ה הגיע מארץ כוש, ובוודאי הכיר את אחיו הגדול ובכל זאת לא חשב שאהרן

יעמוד בזה, וחשש מחלישות דעתו, ואילו אהרן, בענווה ובטהרת ליבו, ראה ו"שמח בליבו" ומבואר שבשביל טהרת הלב, ובשביל ליבו הזך, בשביל השמחה הזו הוא זכה לאורים ותומים, בכוח ליבו הזך.

מועדים לשמחה

ובמטבע התפילה של ימים טובים "ותתן לנו ד' אלוקינו מועדים לשמחה", הוא לשון "תתן", כי הימים טובים הם מתנה גדולה מאת ד', ואף שודאי צריך לקיים את מצות היום ולא לחללו ח"ו, אך מכל מקום אין זה די, כי החיוב ועיקר עבודת היום הוא "השכילו נפלאותיך" (תהלים קו, ז), להתבונן על מה שהיה ומה שיש גם היום, ביום הזה.

ובעיקר להפעיל את הדעת, ובלי זה אין תקוה להשיג רוחניות ולהתעלות בתוך החושך החומרי, להתעורר ולהרגיש יראה ושמחה כמבואר, ועם כל הכוחות שבו לשוב בתשובה שלימה, והתשובה היא התורה, כדתקנו חז"ל "השיבנו אבינו – לתורתך", בקבלת עול תורה. וכל המנהגים ביום החג הם דברים הסובבים סביב לעיקר הזה, ולהתעוררות מהדברים, כדי לזכות לקבל את התורה ולהידבק בחיים.

לומדי התורה הכי מאושרים

שנזכה להתעצם בתורה בשמחה ובגבורה, להיות מאושרים שזכינו לבוא לבית המדרש, לא בישנוניות, אלא בשמחה אמיתית. לזכור תמיד ששלך גדול משלהם, אדם שיושב ליד הסוגיה. ולומד על מנת לעשות הוא במנוחת הנפש ובישוב הדעת הכי גדולים שבעולם, הוא שזוכה לכתר תורה שעולה על גביהן.

נקיים למעשה את זכירת מעמד הר סיני, בבין אדם למקום ובין אדם לחברו. ובכל הדברים הגדולים שיש לנו. אשרינו מה טוב חלקינו.

שיהיו הדברים חיים וקיימים ושמחים כנתינתם מסיני, ובזכות לימוד התורה שבע"פ נגאלין ישראל. ו"לא כרת הקב"ה ברית אלא על תורה שבעל פה" זה תכלית כל האדם בעולמו, ונזכה שבמהרה יתגלה כבוד מלכותו עלינו במהרה בימינו אמן.

שמה בחלקו - ברוחניות

אני רגיל לחזור על דברי הגר"א ש"השמח בחלקו" הוא גם להיות שמחים בחלקו ברוחניות, כי יצר הרע בא משני הכיוונים, או שמנסה להפילו וליאשו, במה שכבר השיג, דאין זה חשוב כלל וכלל, ובזה חייב להיות שמח בחלקו, לדעת שכל מה שאדם משיג, כל חלק בתורה ובתפילה, כל דבר הוא אושר עצום, שצריך למלא אותו שמחה. ומאידך לא להיות ח"ו שבע, כי זה הוא הצד השני של היצר, שאומר לו להיות "שבע בחלקו". וכעין התביעה שנזכרה לעיל, לרדת מההשגות הגבוהות. אך התביעה היא אוהב תורה לא ישבע תורה. לא חלילה שבעים, כי "אוהב כסף לא ישבע כסף" – אוהב תורה לא ישבע תורה, אלא מחד לשמוח ומאידך לשאוף ולשמר מה שקנה, להיות תמיד למעלה למשכיל.

מה נהדר מראה כהן

רגיל אני תמיד להזכיר את הגמרא ביומא (עא:), כשיצא הכהן גדול ביום כיפור מבית קדשי הקדשים והיתה שם שמחה נוראה, אשרי עין ראתה, מראה כהן, שמחה שעד היום בכל יום כיפור מזכירים אותה, את ה"אשרי עין ראתה מראה כהן", ובכל זאת כשראו כלל ישראל ואף העמא דארעא את חכמי התורה, את שמעיה ואבטליון, הם עזבו את הכהן גדול והלכו אחריהם, כי ההשגה והידיעה שכתר תורה הוא מעל הכל נכנסה וחדרה בכל ישראל, גם בפשוטים שבהם, שאם אינם נביאים הם בני נביאים הם.

אין שמחה כתורה

אני הכרתי גדולי עולם, ואני ראיתי שאלו ששאפו ושאפו ולא היה להם סיפוק ממה שלמדו וממה שהשיגו, הם לא גדלו, והם לא עלו. ואדרבה, אלו ששמחו מכל השגה, מכל קצת לימוד, הם אלו שגדלו, והשמחה הזאת בקצת שלמדו נתן להם כח להמשיך ולהתעלות. אבל אלו שרק שאפו ורצו, וכל הזמן הרגישו שלא עושים מה שצריך לא נתעלו כלל. הדבר בא מזלזול התורה ח"ו, כי אם היינו יודעים מה זה משנה אחת שלמדו ומה זה כמה רגעים שלמדו, זה היה נותן כזו אורה ושמחה. וודאי שצריך לשאוף, אבל מאידך לשמוח ולחיות בכל מה שהשיגו.

שמה שמחה עצומה

כידוע שהגר"א ז"ל היה בוחן התלמידים בזה, והיה אומר לתלמיד ללמוד משנה אחת פעמים הרבה ואם היה קץ בזה לא קיבלו. ורבי זלמל'ע מוולאז'ין ז"ל, תלמיד הגר"א, שאהבו מכל תלמידיו, פעם בשעה שהגר"א אמר השיעור לא היו פניו איתו, ושאלו הגר"א מאי האי, ואמר שמאד היה רוצה לחזור על של אתמול, אך לא לשמוע מה שעכשיו ג"כ אינו רוצה, ושמח הגר"א שמחה עצומה.

עמל ויגיעה מתוך שמחה ועוז

כשאנחנו מתעוררים ושומעים על גדולת רבינו החזו"א זיע"א, מיד רואים במחשבתנו את החזו"א עם כל הפרסום הגדול, אולם למעשה רוב ימיו - הוא לא חי כך, וכשהוציא ספר אחר ספר, ספרים נוראים, אבל לא נתפרסמו מיד בעת הוצאתם ולא באו להגיד לו ולייקר בעיניו את עמלו הנורא, והוא למד ויגע באותו עוז, באותה חדוה ושמחה, כי הרי פשוט שלא שייך לחבר את הספרים הנוראים האלו רק עם שמחה ותעצומות עוז וגבורה.

התורה היתה אצלו כמונחת בקופסה. בספר חדושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם, הוא לא רק עיין פה ושם, כשהדבר היה נוגע לסוגיא בה עסק, אלא למד את הספר. היתה לו קביעות לכך, וכתב הערות, כאילו עכשיו הוא עסוק בסוגיות אלו.

רקידה לפני ה"ספר תורה"

שאלו את מרן הרב מבריסק על מה שהובא ב"מעשה רב" שהיה הגר"א ז"ל רוקד לפני ה"ספר תורה" בשמחת תורה, כאשר היה הספר מחוץ לארון, ואילו כאשר החזירו את הס"ת לארון, שוב לא רקד. וענה, ד"רקידה" שייך רק לפני מישהוא, וכמו שאמרו (כתובות י"ז, א') "כיצד מרקדין לפני הכלה", ולכן כאשר היה הס"ת בחוץ, היה רוקד לפניו, ולא כאשר החזירוהו לארון, דשוב לא שייך "רקידה", רק "שמחה" גרידא.

"לולי תודתך שעשועי אז אבדתי בעיני"

סיפר רבינו על הרב מטשיבין זיע"א, בעינינו ראינו איך כולו מציאות של תורה. הוא שהגיע אחרי החורבן הנורא, ושם היו לו שני בנים שהיו כבר בצעירותם גאונים מפורסמים, שהיו עשויים להיות גאוני הדור ממש, (אחד מהם היה חתנו של הגאון רבי מנחם זעמבא הי"ד), ואמרו עליהם שהיו רק תורה, "נאר תורה", ושניהם נהרגו עם עוד בני המשפחה, ולא ראו אצלו כלום. כל כולו היה תמיד "לא פסק פומיה מגירסא", לא ניכר אצלו שום דבר. סיפרתי פעם, איך כשהייתי מגיע לביתו, וכשעדיין לא היה בביתו, הרבעצען שלו, אם הבנים, היתה קצת משיחה את הצער שלה, אך כשהיה נראה שהוא כבר צריך להגיע, מיד הפסיקה ואמרה: "הרב מגיע, אסור לדבר על זה", והוסיפה כי הרב מאד מקפיד שהיא מדברת על כך, משום שקיבל הכל באמונה שלימה וסבור שאין צריך לדבר על כך. זה היה בית מלא בשמחה, הוא תמיד חי כשהוא באמצע הלימוד, בין כשגלה מהמלחמה לבוכארה וכשהגיע אח"כ לאה"ק, תמיד אין מיטין לערנען, תמיד אין מיטין לערנען. "תמיד באמצע הלימוד".

וכשנולד הנכד הראשון, (בן לרבי ברוך שמעון זצ"ל), אחרי כל המבול שהיה, ונהיה חולה אחרי כמה ימים ונפטר ל"ע, נכנסו באמצע השיעור להודיע לו, וברמז סימנו לו על האסון, והוא, שמע רגע, ואמר "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי", והמשיך את השיעור.

כמה אני עשיר

סיפר רבינו על מרנא הרב מטשיבין שסיפר כי אירע פעם ששואב המים ברימלוב 'מוישראל דער וואסר טראגר' התעשר ונעשה גביר גדול, והמשיך לעשות חיל בעסקים עד שנהיה עשיר מופלג, ונעשה למושג אצל כל יהודי העיירה, שהרבו לדבר על עושרו. פעם ראה את אביו בעת לימודו מתאמץ בלימודו, וכשהצליח להבין איזו סברא, ראה שהוא בשמחה גדולה, ושמעו אומר לעצמו: 'מהי העשירות של מושילה וואסר טראגר לעומת עושרי, שהצלחתי להבין סברא זו'.

המאוסר ביותר שבעולם

צריך לחוש באושר הגדול והשמחה של עמידה לפני ה'. שמעתי מת"ח גדול שהגיע מארה"ב והתעלה מאד. הוא סיפר שראה את המשגיח רבי יחזקאל זצ"ל פעם ראשונה בתפילה אף שלא ידע מי הוא ולא הכירו. הוא העיד שראה לפניו אדם שפניו מעידות עליו כי הוא המאוסר ביותר בעולם.

שמחת התורה

סיפר רבינו על אביו זיע"א מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל: מעודו, בטרם כיהן כראש ישיבה, כבר היה מרביץ תורה תוך שמחה יתירה, לפני בחורים מקשיבים (וכבר באיזה תקופה בימי בחרותו). שכלו הישר ותכונת נפשו להתחקות על שרשי הדברים

שהיו נטועים בו מעודו כחלק מעצמו ממש, ביחד עם שקידתו והתמדתו העצומה, ותשוקת החכמה שבערה בו, מכל זה נבנה והושתת דרך לימודו מעצמו בלא שום רב. (מודעת זאת וא"צ לפנים, כי המושג מעצמו, בלמוד התוה"ק, אין זה כפשוטו חלילה, בודאי שצריך ללמוד ולקבל מרבותינו הראשונים והאחרונים, ודי למבין). כמה דברים שהיה מתקשה, והיה מעיר ומחדש, לפי שכלו, לא הובנו ולא נתקבלו על התלמידי חכמים באותו זמן, והוא היה עומד על דעתו, ואח"כ הגיעו ספרי שערי יושר וחזו"א ושמח לראות שנתכוין לדבריהם. לא הרגיש שכאילו קובע דרך בלימוד (ורק בסוף ימיו שהיו מדברים עמו ודשים בזה כו'), וגם לא היה דעתו נוחה לקבוע דרך ושיטה מהוקצעת, כי איך שהוא רחוקים אנחנו מאד מלהבין בעומק דברי חז"ל. היה מעורר בי התפעלות עצומה, שיחד עם יושר שכלו, היה שונה משנתם של אחרים, ומשתדל תמיד לא לבטלם, אלא להסביר שיטתם, וגם כשלא נראה לו, יש להחשיב דעת אחרים (גם קטנים ממנו). (מתוך דברים שנכתבו בראש הספר "דרכי שמואל" אהלות).

רצה לראות את הבחור

עוד סיפר רבינו על אביו זצוק"ל ידוע תורה מתוך הדחק שלמד בימי נעוריו. היה ידוע על אחד מגדולי ירושלים, רבי זלמן זלזניק ז"ל מעץ חיים, שהיה מספר תמיד שידע בנעוריו שהוא בא לישיבה רעב והיה כל יום נכנס לישיבה, שרצה לראות את הבחור הזה איך שלומד בשמחה ובריתחא דאורייתא כזו שאפשר לחשוב שזה על השובע ממש.

בשמחה עצומה

סיפר רבינו ראש הישיבה: "שמחת התורה של אבא היתה מעוררת התפעלות בכל פעם מחדש. כל חידוש שחידש ולו גם כזה שהיה נראה לכאורה כ'פשוט' ביותר, היה גורם לו שמחה עצומה. הוא היה שש ושמח בכל אמרותיו של הקב"ה ומתענג עליהם כמוצא שלל רב ממש. כשהשיג איזו שהיא השגה חד"ה או הגיע לחקר הענין בהלכה

יכלו לראות עליו בחוש כי השמחה שלו יוצאת מלב טהור מלא כיסופים ורגש עז לבוחר בתורה ובמשה עבדו. רק לראות את זה היה מוסיף חשק רב לשקוד על התורה, לחפץ לעלות ולגדול בה."

תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה

סיפר לי נכדו של מרן ה"חפץ חיים" רבי הירשל זקס זללה"ה, זכיתי שהיה אצלי אבל"ח בערך כשני חדשים לפני פטירתו והמחיש לי את הדברים, שכידוע בזקנותו היה הח"ח מתבודד ועורך חשבון הנפש עם עצמו, ובחולשת זקנותו כבר היה פחות מסתתר בהתבודדותו, והיה עושה שוב ושוב חשבון מפורט על זכויותיו בעוה"ז ועל מה ייתבע בבי"ד של מעלה, ושמעוהו שהיה חושש מאד כי מה שיכריע לכף חובה הוא ענין השמחה בעבודת הבורא, והיה אומר לעצמו: "ישראל מאיר, אכלת מצה, כתבת משנה ברורה וכו', אבל לא היה לך מספיק שמחה של מצוה"! כי על זה כל התוכחה הנוראה, ואחר כך שמעוהו מתעודד ומחזק עצמו ואומר: "אבל אתה עדיין חי, ויכול לתקן"!

וכדי להבין מה היתה שמחת המצוה של ה"חפץ חיים", שמעתי מגברא יקרנא הרב ליברמן ז"ל שבעלותו לארץ ישראל עבר דרך ראדין, היה זה בערב שבת, והח"ח הגיע מהמקוה ורקד סביב לשולחן. אמר לו אותו יהודי: בוודאי השמחה היא על שחזרתם מהמקוה בערב שבת, אך הח"ח אמר שרקד כי הוא שילם לעגלון וקיים ביומו תתן שכרו. ואע"פ כן היה תובע את עצמו עוד ועוד ומחייב עצמו בזה.

תהיה בשמחה

סיפר אחד מתלמידי רבינו זיע"א: וזכורני שאחד מחברי הטובים, אברך צעיר מבני חו"ל, שלא למד בישיבה אבל הגיע תמיד לשיחות, ומו"ר קירבו מאוד בהיותו מבקש ובן עליה, אבל מאידך התעלה בדרגות למעלה מכוחותיו שמו"ר הבחין שיראת ה'

והחרדה מהימים הקדושים אינם טובים בשבילו (וד"ל), ופעם אחת בדרך לשמוע'ס בדרכו בסוף ביהמ"ד לכיוון המזרח, פוגש רה"י מו"ר את אותו אברך, ואומר לו בשקט: "זה לא בשבילך כל שיחות אלו. אצלך העבודה של אלול זה "שמחה". להיות בשמחה".

כך היה באחת השנים, כאשר הגיע למו"ר בעיצומם של ימי החרדה והיראה, סמוך ליום הדין, יהודי בן עליה, שעברו עליו כמה וכמה הרפתקאי, והיה זקוק לעידוד, ודברי חיזוק, וטייל עמו מו"ר שעה ארוכה ברחובות שערי חסד, עם סיפורים ועובדות, והכל ברוגע ושלוה, כאילו שאין כעת שום דבר בעולם. לא התפילות העצומות ולא... ולא... כעת יש רק דבר אחד בעולם: לדבר ולהנות את אותו אברך, עד שלאחר השעה הארוכה ראה מו"ר שנחה דעתו וכי נרגעה נפשו של אותו אברך, ופטרו לחיים ולשלום, ומיד עלה לביהמ"ד, למקומו, למשך שעות רבות בהתעוררות נוראה.

שמחה בקבלה גמורה

ונזכה לשים את כל עמלנו בתורה, ולחיות בשמחה באהבה ובהכנעה בקבלת עול גמורה, שנרגיש עד סוף כל הכוחות בכל המובנים ש"כי הם חיינו ואורך ימינו" ו"אין לנו שיור רק התורה הזאת", וזה יהיה סוד הצלחתנו להגן עלינו גם מבפנים גם מבחוץ, ואדרבה שהקב"ה יעזור שיתרבו יותר ויותר לומדי תורה, כי זה מקרב את הגאולה, ולמצב הזה אנו מצפים, לזמן של "מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים", שיקויים בנו במהרה "מלאה הארץ דעה את ד'" ונגלה כבוד ד', זו תהיה הגאולה הגדולה והשמחה הגדולה כשיבוא משיח ויתגלו טעמי תורה, כל הגאולה והשמחה תהיה בתורה.

עיקר התכלית ללמוד בשמחה

ידועים דברי הרמב"ם בסוף הל' לולב שמסביר את התוכחה הגדולה "תחת אשר לא עבדת את ד' אלוקיך בשמחה", שלא היו מספיק שמחים בשמחה הגדולה בעבודת

ד', ובמידה כנגד מידה זה גורם ח"ו למצב של תוכחה ויותר מזה לביטולה של תורה וביטול של כל עבודת ד', וגם על ענין עבודת ד' נאמר "תלמוד תורה כנגד כולם", וגם תשובה היא תורה, וכמטבע שטבעו חכמים בתפילה "השיבנו אבינו – לתורתך". ואמרו חז"ל שאין ישראל נגאלים אלא בזכות המשנה ובזכות תורה שבע"פ, כי זו היא הדרך האמיתית לגאולה, ואין דרך אחרת שתקרב את הגאולה כמו לימוד תורה. ואין ספק שעיקר התכלית היא ללמוד ולעמול יותר בשמחה ולהיות במצב של "כמוצא שלל רב", וודאי זה יותר ממוצא שלל, וזהו רק משל לאושר ולשמחה שיש לאדם בתורה והשמחה בכל לב.

שמחת ימי הנעורים

ובזמן הזה של ימי הילדות, אם אז מעמיקים יותר ושמחים יותר בשמחה האמיתית של "נשמחה בו ובתורתו", זה נשאר ונחרת לימים רבים ולתמיד, שגם השמחה נבלעת בדמו. וזה הפשט "חיצים", כי לפעמים יש לאדם בחייו זמנים קשים יותר, אך כשיש לו את החיצים של ימי הנעורים, הם מצליחים להתגבר תמיד יותר ויותר.

מי הכי מאושר

אדם צריך להרגיש הכי מאושר בעצם זה שיושב ועוסק בתורה, לא כדי להשיג לדברים אחרים, כי דבר זה פוגם במחשבה של התורה. ואף שלפעמים צריכים לחזק ולסייע איש לרעהו ולדבר דברי עידוד, אבל אין לשכוח את עיקר העיקרים, יש לזכור את הדברים הידועים שההרגל מקהה ומשכיח אותם בנפש האדם. על האדם להיות תמיד במצב של "למעלה למשכיל", לחדש בתורה ובתפילה ובכל דבר, במתיקות ובשמחה. ודבר זה צריך כל אדם לתבוע תמיד מעצמו, לעבוד את ד' בשמחה, ללמוד תורה בשמחה, לעבוד את ד' מתוך שמחה וטוב לבב.

עצם זה שאנו יושבים ליד הגמרא, ליד דברי רבותינו, כשיש חיזוק בבית המדרש, זה עצמו משפיע ברוחניות עליו ועל כל העולם, זה משפיע על הטבע וזו ההצלה הכי גדולה לעולם. ובודאי דבר גדול הוא לדעת ולחוש שזו חובת האדם בעולמו, לעמול בתורת ד' ובשמחה, "כי הם חיינו", שני הדברים יחד, וזו היא התכלית הגדולה.

שמחת חג הסוכות

אנו נמצאים בימי הסוכות, חג הסוכות נזכר בתורה שהוא זמן שמחתנו, וכן הוא ברמב"ם שכתב "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות הייתה שם במקדש שמחה יתרה, שנאמר "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים", ובמקדש היו שואבין רוח הקודש, כי סוכות הוא זמן השמחה.

וכעת בימי השמחה, אחרי התשובה והזמן של קבלת התורה, נתחזק בזה להקהל ולעמוד על נפשנו גם בפועל, הקב"ה מצילנו מידם, נמשיך בלימוד התורה ובדרך התורה, תורה, כל היכלי התורה, כל לומדי התורה, כוללים והבחורים מגדול ועד קטן, אין נפקא מינה, שהתורה תתפשט ותתרחב וירבו עמלי תורה.

נתבעים להיות בשמחה

אדם נתבע לרומם את עצמו, ולהיות בשמחה הכי גדולה, כמה אדם מחוייב להיות מאושר, כשהוא זוכה להיות אברך בכולל, לא מגיע ח"ו במסכנות ובחולשה, אלא חי את המציאות שלו בה הוא נמצא בשמחה ובאושר הכי גדול שיש. עם כל הגישמעק, עם כל החושים, וכלשון אור החיים הק' "אילו היו יודעים ישראל עריבות ומתיקות התורה, כמעט היו משתגעין ויוצאין מדעתם מחמת מתיקות ועריבות התורה".

ובודאי כשמדברים לפני מי שכבר יושב ליד הגמרא וכבר הגיע למדרגות, הרי כמה גדולה התביעה: הרי אתה יושב ברומו של עולם ממש, סמוך ממש לתורה לתפילה ולכל קיום המצוות, כמה מוטל עליך להיות בשמחה ובזה לעלות ולהשיג עוד ועוד. וכבר הזכרנו כמה פעמים, כמה הח"ח הק' היה תובע מעצמו, להיות עוד ועוד בשמחת הלב בקיום המצוות, וככל שחיים בצורה שכזו, כך האדם עולה ומתעלה.

לא חש את האושר

אחד שנמשך והולך לכולל יום יום, אך הוא לא מרגיש את האושר הגדול, שהוא יכול לשבת וללמוד (והקב"ה יעזור שיוכלו להמשיך וללמוד) כשהוא יכול לבוא לשבת עם גמרא, אם הוא לא מעריך את האושר הגדול, זה עצמו כבר תוכחה. אברך צריך להרגיש את השמחה והאושר, להקרא אברכים, כאשר הוא לא משועבד כל כך, וגם בלימוד התורה עצמה, הוא יכול לשבת ברוחב לב, אמנם ודאי יש טרדות היצר, אבל זה כל העבודה זה כל הבחירה שלנו.

דווקא בזמן כזה אין שום ספק שצריך להתעורר יותר ויותר בזה, ואיש לרעהו יאמר חזק, אברכים יכולים להיות לדוגמא איש לרעהו, וגם לבחורים, שירגישו עליו את השמחה הגדולה שיש בו למעשה, כאשר אדם נמצא במציאות שהוא יכול לשבת וללמוד תורת ה', תמימה, משיבת נפש, מחכימת פתי, משמחי לב, יש לו כל הדברים הכי טובים.

מהי השמחה האמיתית

בשעה שקמו עלינו לעקור ח"ו את הכל, ד' ישמרנו, אז צריכים אנו בעצמנו לעמוד על נפשינו, שיהיה אצלנו חיזוק יותר, אנו אומרים כל יום "כי הם חיינו ואורך ימינו", והתביעה היא שיהיה שטר מקויים, שלא יהיה טעם וגישמאק בדברים אחרים, בדברים

בטלים וכיו"ב, ושהשמחה האמיתית תהיה בדברי תורה, שיהיו ככל דברי דוד המלך ע"ה, ישרים, משמחי לב, משיבת נפש, אומרים את זה בתפילה והדברים עמוקים כפי פשוטם ממש, 'משיבת נפש' כי הנפש לא תהיה מיושבת בלי תורה, כמה שאדם יכול לשקך ולרמות את עצמו, וכשיכור ששמח מיינו, אבל הנפש לא תמלא, וכאילו הנפש אינה נמצאת במקומה.

וזהו שכתב המגיד משנה על דברי הרמב"ם בסוף הלכות לולב, "כל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלוקיך בשמחה". ומבאר המ"מ, "לפי ששמחת שאר דברים תלויים בדברים בטלים שאינם קיימים, אבל השמחה בעשיית המצוות ולמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית". כל הדברים האחרים הם רק לפי שעה ולפי דמיון, וכ"ש אותה מים מלוחים" כלשון הגר"א באגרתו. רק כאשר האדם עושה את התכלית שלשם כך נברא, כשעושה את רצון קונו ומרגיש בנפשו בלימוד התורה וקיום המצוות ש"לשם כך נוצרת", אז שייך שיגיע לשמחה האמיתית ממש, שמחה נצחית. אז יש את ה"משיבת נפש" שבאה לו עם תורת ד', ובלא זה הנפש תהא מבולבלת, ובלא זה הוא פתי מחוסר חכמה, וכל הדברים שהם להיפך ממי ששמח בדבר האמיתי בשמחה הנצחית.

שמחת החג

כמה פעמים בימי חג הסוכות, דיבר ראש הישיבה על דברי הרמב"ם על ימי המועד ב"חציו לד' וחציו לכם יושבין בסעודה וכו'", ופירט ואמר, כי ה"חציו לד'" זה עוד דבר שקל לעשות לעסוק בתורה, אבל "חציו לכם" להיות במצב של שמחה, שכל החושים וכל חדרי הלב מלאים בשמחה פנימית, זו העבודה הגדולה ב"חציו לכם" והביא בזה דברי רבינו הגר"א, הידועים על מצות השמחה במועד שהיא מהמצוות הקשות להיות כל העת בשמחה אמיתית ולא מדומה, ובכל חדרי ליבו.

שמחים ביסורים

בשמחת אירוסין לנכדו של הגה"צ רבי שמואל הומינר זל"ה, סיפר ראש הישיבה, כי פעם אחת בימי חג הסוכות, היה רבי שמואל הומינר במצב של יסורים קשים, ואמר הרה"ת זצ"ל על עצמו שהוא מקיים "ושמחת בחגך" על ידי "שמחים ביסורים".

שימחה בהקפות

מרגלא בפומיה דראש הישיבה זצוק"ל, כי יש שטועים שזמן ההקפות ווהושענות הוא זמן של תחינות ובכיות, אך האמת היא שכתב הרמ"א, בסימן תרס"ט שבשמחת תורה נהגו להקיף עם ספרי התורה הבימה שבבית המדרש, כמו שמקיפים עם הלולב והכל משום שמחה".

אם כן מבואר ששמחת תורה זה כמו עם הלולה, ובשמח"ת כולם הרי יודעים שההקפות הם משום שמחה, ואם כן תלי תניא בדלא תניא.

ומוכיח מזה ראש הישיבה תמיד ומעורר על כך שעיקר ההקפות הם משום שמחה, אחרי שגמרו את ההלל, יוצאים בריקוד "מגיט ארופ מיט טאנצען" ואף שזה בנוסח של תפילה, הלא יש הרבה ניגונים ושירים בנוסח של תפילה, ואין זה זמן של בכיה ותחינה.

והוסיף שכתב הרמ"א, "שאבל לא יקיף עם ההושענות" וכתב רבינו הגר"א ז"ל "דכתיב תחינה וכו', והוא בשעת הקפה" וביאר ראש הישיבה זצוק"ל, שזהו עיקר השמחה.

לא להתיאש כלל

ובזה אנו מחויבים ב"מאויבי תחכמני", לא להתרפות ולא לתת מקום ליאוש ולירידה, כי זהו עיקר העבודה. עלינו להרגיש את מתיקות התורה, וזה הפשט ב"עבדת

את ד' אלוֹקִיךָ בשמחה", לברר וללבן עוד ועוד כל קושיא וכל תירוץ. הרעק"א לא היתה לו מנוחה במצב של קושיא, הוא היה מצטער ממש! האור שמח כותב על קושיא "יודע האמת שנצטערתי על זה", היה לו צער ממש.

ואף בדרגה שלנו אנחנו שמחים שיש קושיא, כשקשה בסוגיא ולא מבינים הרי זה סימן שלומדים קצת ואם אין שום קושיות סימן שלא התחלנו ללמוד כלל. וודאי במצבנו מותר גם לשמוח בקושיא ואחר כך להגיע לדרגה שכבר מצטערים בזה. ומכל מקום כמה שייך ללמוד מזה על החביבות והמתיקות שצריך להיות בדברי תורה, לדעת שאנחנו הכי מאושרים בזה שזוכים לשבת ליד הגמרא לשבת ולעסוק בתורת ד', אותה תורה שהקב"ה בכבודו ובעצמו לומד, זה שעשועיו של הקב"ה, כמו שמסביר נפש החיים שזו אותה תורה ממש שמשתלשלת ויורדת למטה למטה, וכשאדם לומד תורה הרי זו השייכות הכי גדולה שלו עם הקב"ה.

מבחן השמחה

אם אין לאדם את השמחה אם הוא לא מאושר בשעה שהוא יושב ליד הגמרא כשהוא נמצא ליד האושר הכי גדול, ש"כל חפצִיךָ לא ישוו בה" אפילו חפצי שמים, אם זוכה באיזה דרגה ללמוד ולא נמצא מזה בשמחה הגדולה זה קטרוג נורא וזה מה שתבע הח"ח מעצמו אותו חפץ חיים שיש סיפורים נוראים על השמחה שלו במצוה, כי זו לא "דרגה" אלא כאן כור המבחן לאדם מהי החיות שלו, הרי יש באדם שמחה, איפה הוא כן שמח היכן הוא שם את השמחה שלו. וכך ראינו בעינינו את רבינו זכרו לחיי עולם הבא, שהיה במלוא עוז תעצומות וגבורה ותמיד ראו בחוש רק זה האושר הכי גדול.

ישמח לב מבקשי ד'

כשאדם מפחד מהמוות שנותן לו היצר בחלקלקות לשונו ומתחיל לבקש, אז הוא כבר בדרגה נוראה של "ישמח לב מבקשי ד'", ו"אם תבקשנה כזהב וככסף" זה עצמו

הוא כבר השגה, ואף שיצר הרע מראה לאדם את הקושי הגדול, מכל מקום האדם בעצמו יודע ויכול להבין מה אמת ומה שקר, מה טהור ומה טמא, ומהי השמחה והעונג האמיתי, היראה שמביאה לחיים.

ובהגר"א ז"ל כתב דיש שזוכים כאן בעולם הזה לדרגה מעין עולם הבא, אם יש בכל רגע ורגע שמחה אמיתית וחידוש, וזהו תורתו ואומנותו שמגיע ממעלה למעלה ומדרגה לדרגה. ואין גודל לאן שיכול להגיע ולמעלה מכח אנוש, וכיום יש יותר סיעתא דשמיא לעין ערוך, הקב"ה יודע את קושי הדורות ועקבתא דמשיחא, ואם היו יגיעים היום ביגיעת המהרש"א ז"ל היו מגיעים לפי כמה וכמה, כי לפי חשכת הזמן כך גודל האור שאפשר להשיג ולקבל. ואין צריך לחרוש וליגע רק פה לאכול, והוא הנסיון הקשה להיות ערני מתרדמה של שטות, כי היא המחריב הגדול ביותר, ויודע לב מרת נפשו כל נטיותיו ונסיונותיו.

בכל יום כחדשים

כלל גדול כידוע בעבודת ד', הן בתורה והן בקיום המצוות, זה ההתחדשות, בכל יום כחדשים ממש, ולשון הטור בתחילת הלכות קריאת שמע, בשם רב עמרם גאון, לישוויה אינש לק"ש בכל זמן דקרי ליה כפרוטגמא חדשה, וזה עפ"י המדרש כמבואר שם, דהקב"ה לא הטריח אותנו וכו', ומשמע דזה עכ"פ מה דודאי חובה ע"ש, וברמב"ם בסוף הלכות לולב, השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה וכו' עבודה גדולה היא וכו' שנאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה וכו', ורבנו הגר"א במשלי בכמה מקומות, כי שמחה זה רק על דברים חדשים, כי מה שהאדם מתענג מהמשך הדבר וקיומו, זה רק בבחינת גילה אבל לא שמחה, ונכלל בזה כי עבודת ד' בשמחה זה רק בבחינת כחדשים ממש.

בשורש הדברים, כי הקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כמו שיסדו אנשי כנסת הגדולה, כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו [ובס' נפש החיים הק' בתחילת הספר, מבאר משום שלא אמר "עשה" אלא עושה ע"ש, ומקשים

העולם, דהרי נאמר גם למכה מצרים וכו' וכו', ובענייני היה נראה דהפשט דזה נלמד מההמשך כי לעולם חסדו, דזה מובן יותר במה שאמרו למכה מצרים וכו' ויוצא ישראל וכו' לגזור ים סוף וכו', דהיינו דהחסד מתחדש בכל הדורות על כל צרה שלא תבוא, כי לעולם חסדו, אבל תליית המאורות היה בראשית הבריאה, ול"ה שייך כ"כ כי לעולם חסדו, דזה רק המשך וקיום החסד הראשון, וזה דאמרו דהקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ולכן נאמר גם לעושה אורים גדולים, כי לעולם חסדו, דגם זה מתחדש בכל יום תמיד], וכדהרhib לבאר במציאות הדברים בנפה"ח ש"א, וכן כל כוחות הבריאה, וזהו דבאמת הכל מתחדש בכל הגילויים בתורה ובתפילה דבאמת הם חדשים ממש, ואם האדם לא מתחדש בעבודתו הרי זה בבחינת ישן, וזהו טענת המן ימ"ש, א-להיהם ישן הוא, דהיינו שאין ישראל מחזקים גילוי כבודו יתברך, בבחינת תנו עוז לאלוקים, וכח הרע היינו היצה"ר העידו לנו חז"ל הקדושים דמתחדש בכל יום, וכלשון החוה"ל, כי הוא ער לך ואתה ישן לו, וההתחדשות בכל עבודת ד' זה תחילת העבודה ושרשה.

שמחה בשמיני עצרת

בשמיני עצרת, רבנו הגר"א שמח ביותר, ואמר שזה עפ"י הסוד, דזה תכלית שלימות ההשגה, בבחינת משכני אחרין נרוצה, וישראל מתיחדים עם הקב"ה ואין לזר אתם, ובטרים זה גומרים ונותנים לאומות העולם חלקם בפרי החג, וזה בבחינת לריח שמניך טובים וגו' על כן עלמות אהבון. ומבאר רבינו הגר"א דיש לאומות העולם איזה שייכות להתורה בבחינת ריח שזה מגיע לרחוק, ועל כן עלמות אהבון, ואולי ניתן להאמר, דזכו בזה באיזה שייכות, ע"י דהקב"ה פתח והלך לבני ישמעאל ועשו שיקבלו את התורה, והם מאנו, אבל נפתח להם להריח בזה, וקבלו בזה כח הריח אם כי אמנם רק מרחוק, וזה בתחילה מסלקים להם ע"י פרי החג, ואח"כ מגיע משכני אחרין נרוצה, שזה בחינת שמיני עצרת, והשלימות הגדולה הזאת דהיחוד הנורא דישראל עם הקב"ה, ובחינת משכני אחרין נרוצה, זה לא מתגלה לנו כ"כ, והן הן דברי רבינו הגר"א שזה עפ"י הסוד. וכידוע איתן דעת רבינו הקדוש ז"ל, דתמיד הנגלה והסוד תואמים, וגם כאן זה בחינה

אחת, אבל לא שייך כ"כ לגילוי ממש, שזה שייך יותר להשלימות הגמורה דלעתיד לבוא, וזה הכוונה עפ"י הסוד, ואנן נכנסים בזה בשמחת התורה, וכמו שאמרו נגילה ונשמחה בו בתורתו, והתורה לנו למורשה, דאין לנו שויר אלא התורה הזאת, אבל די בזה להמתבונן בקדושת היום כי נורא הוא, וגם שמחת התורה תהא באימה ויראה ותעצמויות עוז דקדושה, וע"י נזכה להזדכך ולהטהר, הקב"ה יזכנו ויקיים בנו ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים אכ"ר.

זמן שמחתנו

היחוד של הלל בכל ימי הסוכות שייך גם לזמן שמחתנו דנתיחד בסוכות כאמור, ורבנו הגר"א ז"ל מבאר, דבעוה"ב בבחינת זה היום וכו' נגילה ונשמחה בו, היינו דאז יתוסף ויתרבה ההשגה לדעת את ד', בכל עת ובכל רגע ממש, כי שמחה מבאר לן הגר"א שייך רק על דבר המתחדש, ודבר הנמשך זה רק בחינת גילה, וזה ישמחו השמים, דיש התחדשות של רקיעים חדשים ע"י עבודת האדם, ותגל הארץ כי אין כל חדש תחת השמש, ועוד ועוד וכיו"ב, ולעוה"ב מוכרח תוספת ההשגה בכל רגע ורגע, דאם לא כן אין בחינת שמחה. ויש שואלים, דלכא' השמחה וההתפעלות בחדשות, זה שייך להחומר, ולא בעוה"ב שכולו שכל ודעת [וכעין דמבאר רבינו ישראל מסלאנט זיע"א מניחים חיי עולם, דהתורה זה השכל והדעת שזה נצח, ועוסקים בחיי שעה, דתפילה זה ההתפעלות וההרגש של אותה שעה ואכמ"ל]. אבל באמת אין כאן שאלה, דהרי זה גופי' דכל רגע מתוסף ההשגה מה שלא היה ברגע דלפני כן, הרי שיש כאן מעכב להשגת הדעת וצריך להתוסף בכל שעה, והבחינה המעכבת ההשגה שבאה אחריה, שייך בזה בודאי ענין ההתפעלות, ובודאי דכלפי השגת הבורא יתברך שמו אין גבול וציור לריחוק וחוסר ההשגה מצדנו, ואם כי אין ערוך להשגתנו בעוה"ב כלפי העוה"ז, דעוה"ב עין לא ראתה, מ"מ אין בזה משמעות כ"כ כלפי המרחק הנורא מצדנו, גם בהשגתנו בהבורא ית"ש בעוה"ב, ובודאי שייך בזה ההתפעלות והשמחה מהתחדשות ההשגה, וזה גם חלוק הימים להלל כל יום בימי הסוכות, דמשתייך לזמן שמחתנו, וגם

דזה בבחינת מעין עוה"ב וכנ"ל, דשלימות זמן השמחה זה גם ע"י התחדשות השמחה בכל ימי החג, ועם כח אמירת ההלל השלם בכל יום.

שמחת יום טוב

ההבדל בין השבת ליו"ט הוא גם במצות היום, כי בשבת מצות היום וחובתו זה עונג, וביום טוב מצותו וחובתו היא שמחה, ומבואר בכמה דוכתי דגם בשבת שייך חיוב שמחה, וכן הוא בירושלמי מגילה "ימי משתה ושמחה יצא שבת ששמחתו בידי שמים", אבל עיקר החיוב בשבת הוא העונג, וביו"ט אף שייך נמי עונג, אבל עיקר מצותו בשמחה, וכמפורש בלשון הרמב"ם (הלכות שבועות פ"ו ה"ט) שמחת יו"ט ועונג שבת ע"ש. שמחה היא דבר הנפעל, כשהאדם משמח את עצמו, וזה שייך ונוהג ביום טוב שכל מהותו הוא יום הנפעל מכוח ישראל המקדשים אותו, מה שאין כין ביום השבת, שם המצוה היא בעונג, דהיינו להתענג ולשאוב מקדושת השבת שהשפיע עלינו הבורא יתברך, וציווה שלא לעשות בו מלאכה ולנוח בו, ולקבל את קדושת השבת.

שואל סוכה שניזוקה

סוכה שדרו בה משפחה שהשאלו הבית והסוכה, והסכך בשב"ק מחמת הרוח נפל ונשחת, ונשאלתי האם צריך לשלם, דמחדא הוי כמותה מחמת מלאכה, ומאידך טענת בעה"ב שיש לו מכסה והי' לו לכסותה כפי ששכיח בבתים. ונראה דלא חשיבא בגדר פשיעה, כי הרוח הי' דקות מועטות ולא עלה על לבו כבר לסגור הגג, וגם בשלו הי' נוהג כן. גם יש לדון אם הוי כקרקע, כמש"כ כן המוג"א סי' בנידון סוכה גזילה דהוי כקרקע, ואמנם לא קי"ל אבל יכול לומר קים לי לפטור עצמו.

ומרן הגר"ש אויערבאך זצ"ל אמר לי לפטור, שהמקבל הבית לא העלה ללבו שהוי דין שואל, אפשר דבכה"ג לא מקבל דיני שואל, אבל מ"מ הוי רק נטייתו כן, כמו שאמר לי, וצ"ע.

(אליבא דשמואל)

משלי קהלת בן דוד

פנינים והארות על ספר "קהלת"

בדרכי מוסר ועבודת ד'
מתוך שיחותיו של מרן ראש הישיבה זיע"א

הַבֵּל הַבְּלִים אָמַר קֶהֱלֶת, הַבֵּל הַבְּלִים הַבֵּל (קהלת א, ב)

ענין הלב נשבר הוא, מאחר שיצר הרע יושב בין שני מפתחי הלב כלומר היצר מתרכז בלב כי ממנו תוצאות חיים. וכמו שאמרו חז"ל "לב טהור ברא לי אלוקים" "טהור מכלל דאיכא טמא" (סוכה נב.), ושברון הלב שהאדם שובר את לבבו בעניני העולם הזה, פירושו הוא שבירת כוח הרע והטומאה שמלחמתו היא בלב, וככל שהאדם יותר שובר את לבבו הוא מתרחק יותר ויותר מהבלי העולם הזה, הוא שייך יותר לרוחניות.

וכן הוא במשה רבנו ע"ה שעליו נאמר "ותחסרהו מעט מאלוקים" וגבה לבו בדרכי ד' שזכה למעלה הנוראה ביותר, הוא שנפשו היתה שפלה עד שהעידו עליו חז"ל (אבות דרבי נתן פ"ט) "ג' מיני מוכי שחין נבראו בעולם... והיתה נפשו של משה נמוכה מכולם", כי הדברים תלויים זה בזה.

ובשלמה המלך ע"ה שהיה החכם מכל אדם וגבה לבו בדרכי ד' וכמו שאמר "אמרת א חכמה" (קהלת ז, כג), הוא שההביל עניני עולם הזה "הבל הבלים אמר קהלת הכל הבל" ובגלל כך שהתרחק מעניני עולם הזה "יען לא בקשת עושר וכוח" לכן זכה ללב חכמה.

ואיתא בגמרא (סוטה ה.) דברים נוראים על ענין הגאווה "א"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער ואינו זוכה לתחיית המתים".

וענינם אחד, כי תחיית המתים תלויה רק בכוח הרוחני שיש על הגוף, ומקור החיים הנצחיים הוא רק על ידי רוחניות וזהו "ואתם הדבקים בד' אלוקיכם חיים כולכם היום", "החיים" הם על ידי הדביקות והרוחניות, הגאווה ותשוקות הלב הם הסתירה הגדולה לרוחניות וגס הרוח שאין בו חיות רוחנית, אינו ננער לתחיית המתים.

ואמרו שם עוד ז"ל עה"פ "לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה" (תהילים נא) כי רק תפילתם של נשברי הלב היא שמתקבלת, אך תפילתו של גס הרוח אינה נשמעת ונמאסת.

אני רגיל להזכיר את מה שמזכיר התומים בדרשות, התומים שבדורות קודמים שהכירו יותר היה הסמל של שכל תבונה, והוא היה בדורו ראש הישיבה הגדול, התומים היה מקור הגאונות והשכל, והוא כותב שווא ושקר מה שאומרים וחושבים שהחיפוש וחריפות השכל זו ההצלחה והוא מעיד על עצמו שביום שהוא אמר אהבה רבה בבכיה אז הוא היה מחדש לאמיתה של תורה ואם לא...

והוא מעין מה שאמרו חז"ל במדרש על "הבל הבלים" אמר קהלת, שראוי רק לשלמה לומר כי הוא היה לו הכל ולא סתם אדם שאומר "הבל". כן גם כאן, אין זה סתם אדם שלא כל כך הבין ואומר שצריך סיעתא דשמיא להבין לימוד... זהו גאון הגאונים ממש והוא מעיד ואומר שהכל הוא מפי ד', ואין ההצלחה בשכל וחיפוש.

והעיד תלמיד של הנצי"ב זצ"ל, שבאחד הימים לא מסר שיעור מאחר שאמר ש"לא הכין את השיעור" ולאחר מכן כששאלו, אמר שלא בכה באותו יום ב"אהבה רבה", ועל כן לא יכל לתת שיעור ביום כזה.

לשון הרמב"ם בכמה מקומות "יעור משנתו". יש הרבה סוגים של תרדמה יש אדם שהוא ער מסתובב מדבר אבל למעשה נמצא בתרדמה נוראה, מי שלא חי את החיים הנצחיים, בשמחה הכי גדולה, הרי הוא ישן ממש. אם אדם יעיר את עצמו, ויחיה את התורה והתפילה, את הדברים הגדולים שנתנו לנו באהבה, שיחיה תמיד במציאות של למעלה למשכיל, לשאוף עוד ועוד.

 מה יתרון לאדם, בכל עמלו שיעמול תחת השמש (קהלת א, ג)

...אם אדם חי עם שכל והדעת הוא רואה שאין לו נסיון כלל. הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, היה אומר על דברי חז"ל "בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרים זה את זה ומפני מה לא גנזהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה תחילתו דברי תורה דכתיב מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש... סופו דברי תורה דכתיב סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם..."

ושאל ר' אלי' ז"ל ומה אם כן צריכים את האמצע? ובקול להבות אש היה אומר, כי כל הספר בא להוכיח בחכמתו של החכם מכל אדם, שאין בכל הדברים כולם אפילו שום נסיון, כי זה כל האדם! כשאין לזה שייכות הרי שאין בזה אפילו נסיון! כשלא שייכים לזה, כשלא מרגישים שזה שלנו, אזי אין בזה שום נסיון כלל!

יוסיף דעת, יוסיף מכאוב (קהלת א, יח)

כאשר הולך האדם בדרך הישר, הוא יכול לקנות את כל המעלות הגדולות, ואפילו אותן שזכו בהן שבט הכהנים. והיינו, אף שבכתר כהונה עצמו זכה אהרן ובניו אחריו, הרי שבלב הדברים ובנשמת הדברים כל המעלות האמיתיות שבכהונה, הן שייכות לכלל ישראל והן מסורות בידי כל אדם, אם ילך בדרך הישר כאשר עשה אותו אלוהים ולא יחשב חשבונות רבים.

וממילא הוא הלימוד לכלל ישראל, ומעין התביעה שיש בכהנים, כי באותה מידה בה זוכה אדם לאיזו דרגה רוחנית, כך הוא מחויב להתעלות בעבודת ד' ולהשיג יותר. וזהו הן מטעם הכרת הטוב, והן מעצם הקירבה להקב"ה המחייבת יותר זהירות בעבודתו.

ומשל בזה, בעבד שעומד בחצירו של המלך ובפניו ממש, שאינו דומה כלל לעבד שעובד מחוץ לפלטין. כי העומד לפני המלך הרי שכל חסרון קטן במעשיו יש לו חומרה גדולה, ואף אם רק מסיח דעתו מעבודת המלך להתעסק בדברים אחרים, זו פגיעה גדולה בכבוד המלך

וזהו "יוסיף דעת יוסיף מכאוב" (קהלת א, יח), כי ככל שאדם זוכה ליותר דעת, כך יש עליו יותר דקדוק ויותר תביעה. ומכל מקום אין אפשרות להימלט מזה ואי אפשר לוותר על מעלה זו שטומנת בחובה תביעה וחובה גדולה.

ועל זה נאמרה תוכחת הנביא "יען מאסת את דבר ד' וימאסך" וכו' (שמואל א טו, כג). ובימי יחזקאל, טענו הזקנים שרוצים להיות ככל הגוים, כי אין עם ישראל יכולים לעמוד במה שנתבע מהם. ועל כך באה תשובת הקב"ה בפי הנביא "העולה על רוחכם

היו לא תהיה" (יחזקאל כ, לב), היינו שאין לנו בחירה בזה, אלא אנו מחויבים לקבל גם את הזכות וגם את התביעה שבאה עם זה.

כי אין חפץ בכסילים את אֲשֶׁר-תִּדְדֹר, שְׁלֹם טוֹב, אֲשֶׁר לֹא-תִדְדֹר **מִשְׁתִּדְּדוֹר, וְלֹא תִשְׁלֹם (קהלת ה, ג-ד)**

זה עתה חלפו הימים הנוראים יום כפור וימי השמחה ושמחת תורה, וכל אחד קיבל על עצמו קבלות וכו' וכמעט שלא נשאר באדם שום רושם, ובזה "אין חפץ ד' בכסילים", וברש"י שם "אין חפץ לפני הקב"ה ברשעים הנודרים ולא משלמים", והוא שמקבל על עצמו כל מיני קבלות ואינו מקיים, כי "טוב אשר תדור משתידור ולא תשלם".

כי אם מכל אותם קבלות גבוהות לא נשאר דבר בלבו, והם לא השפיעו על האדם במעשה אלא נשארו כדמיונות בלבד, מה הטעם בכל ההתעוררויות וההתרגשויות האלו בהם התעוררנו ביום הקדוש.

ובשם הגרי"ס זצ"ל מבואר שהגם שאדם אין הוא גבוה כל כך בדרגתו ובמעלתו, ולא מושלם בכל מצוות התורה. אך מכל מקום אם לאחר יום הכפורים נשאר בו איזה דבר ושינוי באיזה מן הפרטים שבהנהגתו, ואותה הנהגה מונעת אותו מעשית חטא, הרי שקיים והיה אצלו יום כיפור, מה שאין כן אם דרגתו יותר גבוהה אך אם אחרי יום כיפור חוזר כפי שהיה לפניו לא היה כאן יום כיפור כלל.

וכידוע בכל ענין יש את הכלל של "זה לעומת זה עשה אלוקים", ומבואר בהגר"א ז"ל דכשבטלו חז"ל יצר הרע של עבודה זרה מייד באותו זמן בטלה הנבואה, כי נבואה היא המצב האמיתי של בני ישראל, והמעלה העליונה שהיו בה כלל ישראל בעת שנהיו לעם, וכשהתחילה היצירה של כלל ישראל ובמצב הגבוה הזה נכשלו בני"י בחטא העבודה זרה חטא העגל, כי הוא דבר מוכרח שאדם שנמצא במצב ובדרגה כל כך גבוהה, שהיו כולם במצב נבואה, הרי שכנגדו מתגבר כוח הרע, וצריך עוז בנפשו כדי להתגבר ולהכניעו.

שום דבר אינו ניתן במתנה, וכאשר אדם שלא נשאר במצבו בזמן הגבוה ביותר, הרי שעל ידי זה יורד ח"ו לשאול תחתיה, ולכן חז"ל שהם בטלו יצר הרע, והיה להם שייכות למעלה הגבוהה של נבואה, ואף על פי כן כשבטלו יצר זה כבר ירדו ממדרגתם וממעלתם ז.

וכן בימים הגדולים של התשובה שעברו, אם האדם עבר בהם בלי שום רושם, אין זה רק שלא התעלה, אלא אותם הזמנים יכול חלילה להפסיד ולירד מהמעט שכן יש לו כבר.

אמנם, אין מעשה שהולך לאיבוד, כל רצון של אדם עולה לפניו יתברך ואסור לזלזל בזה ואין זה רק נחמה של הבל, אלא יש בו עוד שארית של חיות והתעוררות שאיתה הוא יכול עכשיו לפעול, וכן הוא בשם הגרש"ז מקלם ז"ל, שזו היא העצה להתעורר כבר לאחר שעברו ימי הרחמים ולשמר מעט מההתעוררות שהיתה לאדם, והוא בדרך שיזכיר לעצמו במחשבתו ויצייר לפניו כל אותם מחשבות וקבלות שעלו ברעיונו ביום הכפורים והם שיעוררו אותו, ובזה חייב האדם להתאמץ בכל כוחו, ואל יניח לעצמו להתרפות בכך, כי היא הצלה לנפשו ויוכל לשמר מעט מאותה התעלות.

החכמה תחיה בעליה (קהלת ז, יב)

כלל הוא ברוחניות שצריך לעורר, ודרשו חז"ל על הפסוק "התעיף עיניך בו ואיננו" - אין עוף אלא תורה (ברכות ה.), כי התורה היינו האמת והחכמה היא משתכחת ויש לעוררה ולהחיותה.

וכן הוא בכל הדברים הרוחניים, שאינם כדברים הגשמיים הנעשים מעצמם, כדברי הרמח"ל בהקדמה למסילת ישרים, כי ברוחניות ה"חכמה תחיה בעליה" החכמה מתקיימת כשמחיים אותה. וכן אמרו חז"ל (עירובין נד.) "כי חיים הם למוצאיהם" - למוציאיהם בפה, כי כשמוציאים את הדברים מן הפה יש בהם יותר חיות.

כאשר פועל באדם כוח הרע הוא שוטה המאבד מה שנותנים לו, כשכאן בעולם הזה יכול בכל רגע ורגע ללקט מורגליות ולקנות קנייני נצח בכל רגע ורגע, ועל זה בכה רבינו הקדוש ואמר "יש קונה עולמו בשעה אחת", על מה שיכול האדם לקנות בכל רגע מחיי חיותו, ובהפך מכל דעה הוא מאבד הכל ומעביר את זמנו בהבליו ובתשוקות חולפות. כי זהו כוח הרע לפעול אף שהוא נגד השכל והחוכמה, ו"ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות", אף שאין שום הגיון ודעת בליצנות, מכל מקום היא פועלת יותר מהתוכחות כולם.

והנה ברמב"ן מבואר דענין החכמה והקדושה הוא חד, כי החכמה הוא השכל והדעת וכשהאדם הולך בדרכיו בדעת, כך הוא סולל את הדרך להגיע לדרגות ולמעלות גבוהות, ולהגיע לחיים, וזהו "החכמה תחיה בעליה". אך אם הוא הולך בדרך רע שהוא הפך השכל, הוא בבחינת "אתה הדעת מאסת" (הושע ד, ו), כי עשית הרע היא שנאה לדעת. וכמו שכתב בהקדמת האבן עזרא לתורה "כי לא נתנה התורה לאשר אין דעת לו, והמלאך בין אדם ובין אלוקיו הוא שכלו" כי הדעת שהאדם ניהן בה היא המקשרת בינו לבוראו.

ומחויב האדם, להשיב אל לבו וללכת בדרכי החכמה, ולאדם מערכי לב להכין דרכיו שיהיה קנינו קבוע בקביעות, כי אם האדם נתון להשפעות ולסביבה אין בו אפילו ריח של עבודת ד', וצריך לעמול ולהיות לכל הפחות מתחיל, ביציאה מן ההרגל הטבעי ומשורש הרע שהוא הפך השכל, ולשים אל לבו את ההפסד הנורא שיש לו ולעולם בכל רגע, ולהתרחק משורש הרע שהוא הפוך הדעת.

וכשהאדם לא גודר את עצמו, ופוקח את עיניו, הרי גם אם קנה משהו ברוחניות, הקניינים באים לידי הזק כי "נח לאבדם ככלי זכוכית" (חגיגה טו.), וכשמוציא את עצמו מכל ההשפעות החיצוניות ומהסביבה אז יזכה בס"ד להתעלות ולזכות דברים הנצחיים.

 אִמְרַתִּי אַחֲכֶמָה, וְהִיא דְּחֻקָּה מְמִינִי (קהלת ז, כג)

כלל ישראל הם בנים לאבות הקדושים, ותלמידיו של משה רבינו ע"ה, ואף שמעלת רב גדולה על האב, מכל מקום הרי שהקרבה והשייכות היא יותר לאב, הם האבות

הקדושים שהם היסוד לכלל ישראל, והם שנתנו לנו לדורות את האפשרות להגיע למעלה הגדולה של מרכבה ודביקות בשכינה, "אשר התהלכו לפני".

ישים האדם אל לבו עד כמה גדולים כוח מעשיו, ומה דורשים ממנו. ידועים דברי הגר"א ז"ל בספרא דצניעותא כי כל האדם והשתלשלות מעשיו ומאורעותיו הכל מונח ומרומז בתורה הקדושה, וכמה מבהיל הדבר כי כל מעשה טוב שעושה, בונה על ידו עולמות וח"ו להפך והכל מונח בתורה הקדושה.

ובזה אין לנו מושג כלל בשכל האנושי, בשלמות החכמה, ושלמה המלך ע"ה שהיה חכם מכל אדם, והגיע לסוף וקצה של השגת השכל האנושי, ומכוח זה אמר שלא יסור לבבו אם ירבה לו נשים,

ואמרו בחז"ל: "עמד שלמה המלך והחכים על גזירתו של הקב"ה ואמר למה אמר הקב"ה לא ירבה לו נשים לא בשביל שלא יסור לבבו אני ארבה ולבי לא יסור אמרו רבותינו באותה שעה עלתה יו"ד שבירבה ונשתטחה לפני הקב"ה ואמרה רבון העולמים לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם הרי שלמה עומד ומבטל אותי ושמה היום יבטל אחת ולמחר אחרת עד שתבטל כל התורה כולה אמר לה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוצה ממך איני מבטל" (שמות רבה ו א), והוא שכתב "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" כי אין השגה כלל בעומק כוונת התורה.

 אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם יֶשָׁר; וְהָמָּה בִקְשׁוּ, חֲשִׁבֹנוֹת

רְבִים (קהלת ז, כט)

הקב"ה נתן בטבע הבריאה ישרות. ומלשון הפסוק "המה בקשו" משמע "שחשבונו" רבים" זו מציאות שהפכה לטבע. הדברים המבוארים על פי דברי נפש החיים (ש"א פ"ו) כי בתחילת הבריאה קודם לחטא אדם הראשון היה כח הרע מוחץ לאדם. ואף שהיה כח רע אך הוא לא היה בתוכו. ואם כן זה בכלל ב"עשה את האדם ישר" ולאחר החטא "נכללו ונתערבו בו גם כחות הטומאה והרע", ה"מה בקשו" הפך למציאות.

והנה כשבא האדם ללחום את מלחמתו, עליו "להגביר את היראה ולהקטין הנסיון" כלשון הגר"ס ז"ל, להיות מעשי. שכן כדי להגיע להישגים של ממש יש צורך להעיר את כל כחות נפשו, ומכיון שהאדם לא יכול להיות בטוח בעצמו הוא צריך את הנסיון.

כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון
ידעת וחכמה בשאול אשר אתה הלך שמה (קהלת ט, י)

מה הוא החידוש בדברי החכם מכל אדם, הרי בוודאי שצריך חשבון ודעת? רק זה הוא שאמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו, שצריך הרבה חכמה, כי אדם אומר לעצמו בעצת יצרו, שאל לו לדאוג ולהתאמץ ואם רק יתחיל ויתאמץ קצת מייד יצליח, וזוהי עצת היצר וטיפשות. ועל זה בא שלמה המלך ע"ה לומר, שיש חיוב להיות תמיד איש חיל, וכל אשר בכוחך לעשות עשה ומייד.

ואף אם הכשילו הייצר ח"ו, הרי שאין זה חכמה סתם להצטער. ואם סתם נשבר וחושב שכבר נכשל ולא יצליח, הרי זה מעשה היצר. אך גם הצער על מה שנכשל צריך להיות בדרכי התשובה, להתחזק מכאן ולהבא, ולהיות בשמחה. ולתקן מכאן ולהבא, ואז מתוך חרטה יתחיל לעבוד בכל כוחו בעוז ובגבורה. אז יש לו יותר סייעתא דשמיא, שהרי תשובה קדמה לעולם זה יסוד העולם.

אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח (קהלת י, ד)

ביאר הגר"א ז"ל, כי יש בזה כלל גדול לעוסקים בעבודה. אם רוח המושל, הוא היצה"ר שהוא מלך ומושל יעלה עליך, כלומר נתגבר עליך והכשיל אותך, והדברים אמורים באדם שיש לו שאיפה ומהלך בדרך העבודה, רק לפעמים מכשילו יצרו בחטא והוא יורד ברוחו וחוטא, ובאמת מצד עבודתו ומצבו הרוחני אין לו שייכות לחטא ומה שנכשל זו סתירה למצבו הרוחני ולשאיפתו.

ועל זה מזהיר שלמה המלך ע"ה "מקומך אל תנח", כי אף שנכשלת ובודאי שיש צורך בגדרים, סייגים ותשובה עצומה, לבל ישוב לכסלה, מכל מקום אל יניח את שאיפתו ומקומו וימשיך עוד בעבודת הקודש כאילו לא נכשל וזה ימשך מצד עלייתו בעבודת ד' ית"ש.

ומבואר בהגר"א כי אדם הראשון אם היה מתעורר בעצמו מייד כשחטא בעץ הדעת היה יכול לשוב למקומו הראשון קודם החטא, ובזה שנשתהה ולא הודה מייד בחטא אלא אמר "אכלתי ואוכל עוד", בזה קלקל וכבר לא הועילו כל התיקונים הנוראים להחזירו למצבו הראשון.

והיא החובה על האדם לא להניח ולשכוח את ההתעוררות הגדולה, אלא להתאמץ בכל הכוחות ולעורר עצמו להישאר במדרגות שקנה ולכפות עצמו להתעלות, ובכך יעלה מעלה מעלה וידבק בחיים האמיתיים, חיים כולכם היום.

אמנם בודאי האדם צריך להכיר את עצמו ולא להונות ולרמות את עצמו ולידע כשחטא ופגם, ומכל מקום אל לו להיכנע לתעלולי היצר שתאב לא רק לעצם החטא והכישלון, אלא גם ובעיקר, להורידו לגמרי ממצבו הרוחני, ומדרכי מלחמת היצר הוא, שבזמן כזה לא ירד ברוחו אלא אדרבא לא יניח את מקום עבודתו וימשיך בשאיפותיו כפי מצבו והשתוקקותו שלפני חטאו.

לֵב חָכָם לְיָמֵינוּ וְלֵב כָּסִיל לְשִׁמְאֵלָיו (קהלת י, ב)

אחד משמותיו העיקריים של יצר הרע הוא כסיל, כוח הרע שנברא על ידי הקב"ה הוא כוח רוחני חזק מאוד, כוח של מלאך, כוח שנברא כדי לתת בחירה לאדם. וכשהקב"ה נותן לאדם שתי דרכים, חיים ומוות, ומצוהו ובחרת בחיים, הכוח הפועל בזה הוא גדול מאוד ויש בזה את הזה לעומת זה,

וכמו שיש חכמה גבוהה מאוד והיא הקדושה [כמבואר ברמב"ן כמה פעמים שהחכמה והקדושה חד הם] כך לעומת זה הטומאה והטפשות.

השורשים בזה הם גבוהים מאד ובלשון חז"ל (אבות דרבי נתן פרק לז) על הדברים שבהם ברא הקב"ה את עולמו "בדיעה בבינה ובגבורה" היינו מצד אחד יש את ה"כולם בחוכמה עשית", ומאידך בזה לעומת זה גם בצד החושך והמסתיר יש שורש גדול של כסילות וטיפשות. כשאדם הולך בדרכי החכמה ובוחר בחיים הוא מקבל כוח עליון יותר מהכוח הטבעי שבו, וזה כוח העבודה, של "הבא ליטהר מסייעין אותו", והוא אחד הדברים העיקריים, כי על ידי שאדם מתחיל בכוחו הוא מקבל יותר ממה שיש בו, ומכוח זה הוא הולך וגדל עוד ועוד והוא שאנו רואים בעין בכל דור ודור אנשים שגדלו בחיי נפשם יותר ויותר.

ובזה לעומת זה, כך כשעושה רע ונוהג בטפשות ובטומאה בדבר החשוב ביותר, הרי שמתלבש בו כוח טפשות עם שורש עליון, ובשטות שלא ראוייה לאדם, ובאמת הוא לא שוטה כל כך כמו שהוא מתנהג אחרי שיש בו את הרוח טפשות של מלך זקן וכסיל "רשע ערום" שבא לפני הבע"ד השני, וזו היא השנאה לדעת.

 שִׁמְחָה בְּחֹזֶר בְּלִדְוֹתֶיהָ וְיִטִּיבָהּ לִבָּהּ בְּיָמֶיהָ בְּחֹזְרוֹתָהּ וְהִלֵּךְ בְּדַרְכֵי לִבָּהּ וּבְמַדְאֵי עֵינֶיהָ, וְדַע כִּי עַל כָּל אֱלֹהִים יִבְיָאֵה הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט

(קהלת יא, ט)

אני נזכר בצדיק רבי חיים טודרוס הרשלה זכרוננו לברכה שהיה בשערי חסד בסוף ימיו והיה הרבה שנים בבני ברק והכירוהו, שהיה מספר על רבי הירש ברוידא, שהיה כבר זקן מופלג, והיה יושב בלילה וחוזר על הפסוק "וזכור את בוראך בימי בחורותיך", והיה חיים טודרוס חוזר באזנינו על הניגון שניגן רבי הירש בהתעוררות למילים "בימי בחורותיך". ופעם העיזו לשאול את רבי הירש, הרי כבר זה לא הזמן של ימי הבחורות שלו? וענה להם, שכל יום הוא "ימי הבחורות" כלפי הימים שיבואו, כלפי מחר וכלפי מחרתים, שבהם הוא מזדקן יותר. יש לזכור זאת בימי הבגרות, בזמנים של נייר מחוק, שאף הם נחשבים עדיין ל"ימי בחורותיך". אבל כל שכן וכל שכן בפשוטו, בימי הנעורים,

בימים שכוח הדמיון והשאיפה והאהבה והשמחה וכל שאר הכוחות שבאדם פועלים וחיים. יש להשתמש בכוחות אלו ולתת אותם להקב"ה ולתורה בלי שיעור וגבול.

כל אחד ואחד, בכל דרגה, שמור לו המקום שלו, ההבנה שלו, ההרגש שלו הדק מן הדק. אין גבול לכל אחד ואחד בשלימות התורה, ועל כל אחד להתחזק בזה בכל כוחו.

אהב כסף לא ישבע כסף (קהלת ה, ט)

אין גבול לרוחב ולעומק התורה ואל לו לאדם לזלזל בעצמו, אלא לייקר כל מעלה שהוא קונה, ואמר אדונינו הגר"א ז"ל, ש"איזהו עשיר השמח בחלקו" הוא גם ברוחניות, ואין זה חלילה "שבע בחלקו" שהוא חסרון, אלא "שמח". וכמו ש"אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה, ט), אדם שאוהב משהו הוא שמח בו ולא שבע ממנו, כך בתורה הטובה מאלפי זהב וכסף, ככל שיש יותר טעם בתורה, יותר גישמעק בלימוד, הרי בזה שייכים לדבר זה יותר ומתעלים יותר ויותר.

בדרך על נטילת לולב והאתרוג היה הפוך

רבינו הגר"ש אויערבאך זצ"ל סיפר, שדיבר עם מרן הגריש"א זצ"ל, במי שבטעות אחר שהפך האתרוג קודם הברכה, עשה נענועים דקרא את ההלל כן, האם יש לו לברך רק על האתרוג או על כל הד' מינים. ומרן השיב שרק על ברכת האתרוג מברך, ודעתו היתה שיברך על נטילת לולב, כיון שלא כיון לקיים המצוה בכה"ג של זאח"ז. ואמרו שמרן זצ"ל נראה שהסכים עמו [המשנ"ב מ"יירי באופן שלא הי' הפסק כלל אלא מיד אחר הברכה ראה פסולן].

(אליבא דשמואל)

שיחות לסוכות

שיחות רבינו מרן רה"י זיע"א

מתוך "אהל רחל" מועדים

שבת ומועדים

בת"י

שבת קודש כידוע הוא היום המקודש ביותר מכל ימות השנה, "וקדשתו מכל הזמנים", היום המקודש ביותר בימים המקודשים אשר נתן לנו הקב"ה באהבתו אותנו, וכלשון קדשו דרבנו הגר"א ז"ל באגרתו "שבת קודש קדשים", וגם העונש על חלול שבת חמור יותר אף מהעונש ביום הכיפורים, דדין שבת בסקילה ויום הכיפורים בכרת.

ובאור הענין הוא, כמה שאפשר להבין כטיפה מן הים הגדול, גודל עוצם קדושת יום השבת חלוקה מקדושת יום טוב, כי יום השבת קדושתו היא קדושה שאינה תלויה בדבר, אלא כך נקבע בטבע הבריאה "ששת ימים תעשה מלאכתך וביום השביעי שבת", הקדוש ברוך הוא השפיע שפע של קדושה ביום זה, שנקבע על ידו.

אדונינו דוד ע"ה אומר, "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" (דברי הימים א כט), כל מה שיש לנו כביכול הכל ממך מהקב"ה, אבל עם כל זה השבת במיוחד, הוא יומו של הקב"ה, "ויכל וגו' וישבות ביום השביעי כו' ויברך וגו' ויקדש אותו", "ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו וכו' וכו'". מתחילת הבריאה, יחודו של היום השביעי משתייך כביכול בכל מהותו וענינו להקב"ה בורא הכל, "כי בו שבת כו'", "ימים יוצרו ולו אחד בהם", "ברא הקב"ה ימים וברר לו אחד מהם, אמר ר' לוי זה יום השבת", וזה במובן גם אחרי שהקב"ה נתן לנו הכל, השבת במיוחד מתנה שנתן לנו הקב"ה כביכול משלו, "לישראל עמך נתת באהבה", מתנה באהבה, וזה ניתן כביכול בכל גדרי הלכות מתנה, "א"ל הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה כו', לך

והודיע אותם, מכאן אמר רשב"ג הנותן כו' צריך להודיע" (ביצה טז.).

וכמו בכל בריאת האדם, אחרי שנברא גוף האדם, "ויפח באפיו נשמת חיים", "מאן דנפח מדיליה נפח", ורק אז "ויהי האדם לנפש חיה", כך גם במה שנתן לנו הקב"ה את השבת, וכמבואר בגמ' ביצה טז., "נשמה יתירה נותן הקב"ה בערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו כו'", צריך לויפח נשמת חיים במיוחד כדי שנהיה שייכים וראויים לקבל תוקף קדושת יום השבת, "יומא דנשמתא" [לשון הזוהר], בכל שבת ושבת, כמה שהאדם טרח והכין עצמו בערב שבת, להשתייך לאור וקדושת השבת, כך זוכה למתנת הנשמה היתירה הגבוהה, "טועמיה חיים זכו".

יום השבת, יומו של הקב"ה כאמור, בודאי גם אחרי נתינתו לנו באהבה, לא זז ח"ו ממקומו, זה כל מהות היום וקדושתו, יום נשמה חלק אלו' ממעל, הקב"ה זיכנו ונתן לנו לבחינת "טועמיה", להשתייך לחיי הנשמה המיוחדים ליום אחד בהם.

המועדים הימים טובים, אם כי ממך הכל, קדושתם היא מכח ישראל, "אלה מועדי ד' אשר תקראו אתם", ודרשו חז"ל (ר"ה כד.) "אל תקרי אותם אלא אתם", ובית דין הם שקובעים את החדשים והמועדים

על פי הראיה, במטבע התפילה של שבת אנו אומרים "מקדש השבת", כמו שאמרו בגמ' ביצה יז. "אטו שבת ישראל מקדשי ליה והא שבת קביעא וקיימא", ובפירש"י ד"ה אלא שבת כו', "מששת ימי בראשית", ביו"ט המטבע "מקדש ישראל והזמנים", וכפירש"י שם ד"ה אטו כו', "שע"י קדושת ישראל נתקדשו הם ואילו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראים מועדים בבית דין" ע"ש, ובגמ' ר"ה ח: "אין ב"ד של מעלה נכנסים לדין אא"כ קדשו ב"ד של מטה את החדש", מובן הוא שקדושת הימים טובים שקדושתם היא כביכול מלמטה למעלה, פחותה מקדושת השבת שהיא שפע מלמעלה למטה.

ההבדל בין השבת ליו"ט הוא גם במצות היום, כי בשבת מצות היום וחובתו זה עונג, וביום טוב מצותו וחובתו היא שמחה, ומבואר בכמה דוכתי דגם בשבת שייך חיוב שמחה, וכן הוא בירושלמי מגילה "ימי משתה ושמחה יצא שבת ששמחתו בידי שמים", אבל עיקר החיוב בשבת הוא העונג, וביו"ט אף שייך נמי עונג, אבל עיקר מצותו בשמחה, וכמפורש בלשון הרמב"ם (הלכות שבועות פ"ו ה"ט) שמחת יו"ט ועונג שבת ע"ש. שמחה היא דבר הנפעל, כשהאדם משמח את עצמו, וזה שייך ונוהג ביום טוב שכל מהותו הוא

יום הנפעל מכוח ישראל המקדשים אותו, מה שאין כין ביום השבת, שם המצוה היא בעונג, דהיינו להתענג ולשאוב מקדושת השבת שהשפיע עלינו הבורא יתברך, וציווה שלא לעשות בו מלאכה ולנוח בו, ולקבל את קדושת השבת.

וזהו שנאמר בחז"ל: "מי שטורח בערב שבת יאכל בשבת" (ע"ז ג.), ודבר זה נאמר במיוחד על שם יום השבת, כי בשבת העיקר הוא ההכנה, להתכונן לשבת, כדי להיות כלי קיבול לקדושה שהקב"ה משפיע עלינו, מה שאין כן ביו"ט [ואף במלאכות ההכנה נחלקו בדינם דביום טוב הותרו בו מלאכות ההכנה ביו"ט עצמו באוכל נפש]. יום הששי נקרא בלשון חז"ל ערב שבת, ומשמעותו שיש יחוד ביום הזה המכין לשבת, ובודאי אשר חלילה להתרפות בלמוד התורה ביום הזה, שבו היצה"ר מנסה להטריד האדם לבטל מלמודו, ובודאי שגם התפילות בערב שבת מונח בזה ההכנה ליום השבת, וחלילה לזלזל בהן, וצריך להוסיף אומץ ועוז בתפילות של ערב שבת.

במוצאי שבת מברכים על הבשמים מפני אבידת הנשמה יתירה, במוצאי יו"ט אין מברכים [עיין תו' פסחים קב: וביצה לג:], ועיין בתשו' הרשב"א ח"ב סי' רץ דמבאר

ענין הנשמה יתירה שבשבת, שהימים נפעלים כפי ענין התחלת בריאתם, וכמו שאמרו "אנשי מעמד היו מתענין כו' בשני על יורדי הים שבו נחלקו המים, בשלישי על הולכי מדברות שבו נבראת היבשה כו' ולפיכך שנגמרה מלאכת הבריאה עומד העולם על שלימותו ובריאתו בשבת, ולאחר שבת חוזרין ימי השבת חלילה להיות נפעלים כתחילתם" ע"ש], ובארו בזה דאף דגם ביו"ט יש נשמה יתירה, מכל מקום הנשמה היתירה שיש ביום טוב אינה מסתלקת עם יציאת החג. ונראה גדר הדברים זכיון דישראל מחדשים ופועלים בקדושת היום, הם זוכין בזה לעולם, דרך בשבת כביכול הקב"ה נותן ובמוצ"ש נוטלין אותה הימנו וכנ"ל, אבל ביו"ט דישראל מקדשים כאילו כביכול משלהם, אין נוטלים מהם, וזה נשאר לכל השומר אותה כראוי, וכמו שאמרו "אם אתה שומר נרי כו".

במטבע התפילה בשבת תקנו מטבע מיוחד לכל תפילה, וביו"ט לא תקנו אלא "אתה בחרתנו", ומבאר הטור הלכות שבת סי' רצב, מפני שתיקנום כנגד ג' שבתות, "אתה קדשת" כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו, "ישמח משה" כנגד שבת של מתן תורה דלכו"ע בשבת ניתנה, ו"אתה אחד" כנגד שבת של עתיד ע"ש. השבת היא כאמור של הקב"ה, וקדושתה

גבוהה וכוללת למאד, ואנו משיגים בזה בהדרגה בכל תפילה ותפילה, בתחילה מעשה בראשית, ואח"כ למתן תורה, עד שמגיעים ומשיגים באיזה מדה ליום שכולו שבת, ד' אחד ושמו אחד. ואילו יו"ט הוא כאמור קדושה דידן, ישראל מקדשי לזמנים, אין בזה כל כך ענינים מיוחדים נפרדים בכל תפילה ותפילה כמו בשבת.

"הכל מודים שבשבת ניתנה תורה", ביום שהוא מעין עולם הבא, אף בחג העצרת שאנו מזכירים זמן מתן תורתנו, אין הפירוט דברים כמו בשבת מטבע של ישמח משה וגו', התורה ניתנה רק בשבת לכו"ע, תחילת הורדת התורה לארץ, היה מוכרח לדור דעה אוכלי המן, ביום המקודש "יומא דנשמתא", וזה היום מוכן במיוחד לקבלת התורה, ותכלית עבודת האדם לקדש עצמו מעין אוכלי המן, שגם החומר והגוף יתקרב יותר לרוחניות, בשבת ובעצרת יום שניתנה בו תורה בעיני נמי לכם (פסחים סח:), כי בזה משתפים את הגוף עם הנפש לקדשם יחד.

ממטבע התפילה שנקבע בשבת היום, ישמח משה כו', מוכח מתוכו שבכל שבת ושבת לדורות יש בו מן הכח והאור של מתן תורה, והרי הקב"ה נותן לנו כל שבת ושבת נשמה יתירה, וכשחזרת שואל לה

מה חידוש כו' [וביסוד ושורש העבודה הביא דגם חדוש הנהגה וקבלה בעבודת ד' בכלל זה], כמה זה מחייב נורא, לא לעבור כל השבת בבטלה ח"ו, הרי כאמור כל שבת זה שבת של מתן תורה. רבינו הגדול בעל החזון איש זע"א היה אומר שהרבה דברים בסוגיות הש"ס נהירין לו רק ביום השבת [לדוגמא מפי השמועה, היה אומר כי לא חזרה שליחות כו' מובן לו ביותר רק בשבת], מובן שהאדם הגדול שהיה בדרגות גבוהות ונוראות בקנין התורה, וחסר לו הארת יום השבת, ממילא נשלם השגתו בזה עם יום השבת, "אוי לאותה בושח כו'", "אוי לבריות מעלבונה של תורה", כמה שאפשר להשיג בכל יום ויום וביותר ביום השבת.

ביו"ט שחל בשבת, מטבע התפילה היא של יו"ט, ורק יש בה גם הזכרה של יום השבת, ואף שקדושת השבת גבוהה יותר, וכאמור כל תפילה ותפילה ביום השבת מיוחד ומסוים, עם כל זה, נקבע מטבע התפילה בעיקרו של יו"ט, מכיון שבקדושת יו"ט כביכול אנו המקדשים, אשר תקראו אתם וכאמור, צריך בהכרח שהתפילה שלנו תהיה התפילה של יו"ט. רבינו הגר"א ז"ל כ' כי כל יום שיש בו תוספת רוח ונשמה יש בו מוסף בתפילה, כי יתרון כח הרוח והאור שיש לנו בימים המקודשים מתגלה בעיקר

בשעת התפילה, משום כך ניתן להאמר כי בקדושת היום שכאילו אנחנו הפועלים בזה, צריך שיהא בתפילה שייכות לכח הפועל, תפילת יו"ט, ואילו בשבת די לקדושת השבת הזכרתו בכל תפילה ותפילה.

"כי ממך הכל ומידך נתנו לך", יום השבת הוא תחילה למקראי קודש, גם במה שאנו כאילו הפועלים והמקדשים מלבד דממך הכל בפרטות, יש בזה ענין מיוחד שהכל נמשך מקדושת יום השבת ששייך כביכול רק להקב"ה, יש בקדושת השבת גם היחוד שיש בכל יו"ט ויו"ט, כבר סמוך לתפילה הראשונה בשבת שבת בראשית, אנו מקדימים "ופרוס עלינו סוכת שלומך", א"צ להדגיש כמה רחוק השגתנו בדברים הרמים והגבוהים, אבל ניתן לנו להתבונן, בשבת הקודש שהקב"ה כביכול מתעלה ויושב על כסא כבודו, נמשך הארה מיוחדת שפורס עלינו, ובודאי שכמה שמשתייכים ונכנסים כביכול בתוך סוכת שלומך, נמצאים באמת בתוך הסוכה

כביכול, זה משרשי הענין של חג הסוכות שאנו זוכים להארה מיוחדת המקיף אותנו וכאילו אנו בתוכו, גם כשיושבים בתוך הסוכה בתוך צילא דמהימנותא, הן הן אותם הדברים, כמה שמשתייכים יותר לסוכת שלומך, נמצאים באמת בתוך אור וקדושת הסוכה, מי שיושב בסוכה כמתעסק בעלמא, כמובן שמפקיע עצמו ממצאיות הצילא דמהימנותא, וח"ו כאילו מחוץ, יש בזה גדרים ובחינות בלי גבול, כמה שהוא פחות בגדר מתעסק, וכמה שהוא יותר משתייך ומכין עצמו, הוא נמצא באמת בתוכו ממש של האור ותוספת הרוח והבינה שמקיף אותנו.

הדברים הרוחניים הנצחיים, כידוע וכמובן אינם נקנים בלי הכנה ויגיעה, וכמה שהוא משתייך ומוסיף בקנין, הוא יותר ויותר שייך לזה. יתן ד' אשר נשים לבנו בכל חושינו וכוחנו להקנינים האמיתיים הרוחניים הנצחיים, ונזכה באמת להדברים העומדים ברומז של עולם אשר זה כל האדם.

חג סוכות ושמייני עצרת

בת"י

משתלשלים הדברים בהמשמעות הפשוטה באספך מגרנך ומיקבך.

בסדר החגים בבחינת מעלין בקודש, בפסח בחינת הלידה דכלל ישראל, תחילת החפזון והבריחה מהרע, והמיכלא דאסוותא, וההכנה הגדולה דימי העומר לחג העצרת מתן תורתנו, ולבחינת דרגת השלימות דחג הסוכות ושמייני עצרת, יש כאן עוד סדר דהחודש השביעי ירח האיתנים, דיום הזכרון והדין ויום הסליחה דמתגלה בחינת לבבו יבין ושב ורפא לו, ואז מגיעים לבחינת שלימות בחג הסוכות ושמ"ע, דזה בבחינת כעין עוה"ב, כידוע מהגר"א ז"ל ועוד.

ימי הסוכות יש בזה גם היתרון דאמירת הלל שלם בכל יום, דכל יום חלוק לעצמו בקורבנותיו וכדנתפרש בגמ', ואף שזה פוחת והולך, אבל כל יום יש בחינה ואיזה גמר בפ"ע, ודלא כימי הפסח שזה יותר

חג הסוכות זה זמן שמחתנו, חיוב השמחה הרי הוא בכל יו"ט, וכמבואר בגמ' וברמב"ם הלכות יו"ט, אבל יש יחוד וגם מפורש יותר בתורה שמחה דחג הסוכות, וברמב"ם הלכות לולב, אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ד' וגו', ובמעשה רב דהגר"א ז"ל היה שמח מאד בחג הסוכות, וביותר בשמייני עצרת ע"ש.

ובפשוטו כפשטי המקראות יש כאן יותר השמחה הפשוטה כחג האסיף, ובפסח בחודש האביב עוד אין קציר, ולא נזכר להדיא בתורה שמחה, ובשבועות יש שמחת הקציר ומפורש בתורה בפרשת ראה ושמחת לפני ד' וגו', ובחג הסוכות חג האסיף באספך וכו', מפורש יותר ונכפל בתורה ושמחת בחגך והיית אך שמח, ואף כי הדברים יסודם ושרשם במקום העליון,

כעין מקשה אחת. ורבנו הגר"א ז"ל מבאר דהלל דשמונת ימי חנוכה זה תשלומין לימי הפסח וימי ראש השנה, והנלמד מזה דבעצם כל ימי חג צריך הלל, אבל אין לנו תמיד ההכנה והעוז לזה, ובימי ר"ה ספרי חיים וכו' פתוחין, אין אנו מסוגלים לאמירת הלל, וכן בימי הפסח אין לנו ההתחדשות בכל יום לאמירת ההלל, וזה מתקרב מצדנו לכעין (שבת קיח:) האומר הלל בכל יום ה"ז וכו' ח"ו, כי רצון ד' ית"ש בהנהגת העולם בטבעו, וכמו שאמרו (שבת נג:) כמה גרוע אדם זה שנשתנו עליו סדרי בראשית, אף שהיה לו נס לטובה, ורק ימים מיוחדים לנו לאמירת ההלל להשלמת הבריאה, וכשאין נגלה לנו ההתחדשות אין אנו רשאים להלל שלם, והדברים נשלמים בימי החנוכה, דזה ימים של הלל, ימים דמהותם ועצמותם הם ימי הלל והודאה, ואז אנו משלימים הלל דימי פסח ור"ה [וגם יש בחנוכה איזה שייכות להמשך גמרה של החג, דמהחג ועד חנוכה עוד מביא בכורים, אף דאינו קורא דזמן שמחה נגמר בחג, ולדעת ר"י בן בתירה מביא וקורא, ועיין במלאכ"ש שם, דלפעמים משכה שמחה עד חנוכה].

היחוד של הלל בכל ימי הסוכות שייך גם לזמן שמחתנו דנתיחד בסוכות כאמור, ורבנו הגר"א ז"ל מבאר, דבעוה"ב בבחינת זה היום וכו' נגילה ונשמחה בו, היינו דאז

יתוסף ויתרבה ההשגה לדעת את ד', בכל עת ובכל רגע ממש, כי שמחה מבאר לן הגר"א שייך רק על דבר המתחדש, ודבר הנמשך זה רק בחינת גילה, וזה ישמחו השמים, דיש התחדשות של רקיעים חדשים ע"י עבודת האדם, ותגל הארץ כי אין כל חדש תחת השמש, ועוד ועוד וכיו"ב, ולעוה"ב מוכרח תוספת ההשגה בכל רגע ורגע, דאם לא כן אין בחינת שמחה. ויש שואלים, דלכא' השמחה וההתפעלות בחדשות, זה שייך להחומר, ולא בעוה"ב שכולו שכל ודעת [וכעין דמבאר רבינו ישראל מסלאנט זיע"א מניחים חיי עולם, דהתורה זה השכל והדעת שזה נצח, ועוסקים בחיי שעה, דתפילה זה ההתפעלות וההרגש של אותה שעה ואכמ"ל]. אבל באמת אין כאן שאלה, דהרי זה גופי' דכל רגע מתוסף ההשגה מה שלא היה ברגע דלפני כן, הרי שיש כאן מעכב להשגת הדעת וצריך להתוסף בכל שעה, והבחינה המעכבת ההשגה שבאה אחריה, שייך בזה בודאי ענין ההתפעלות, ובודאי דכלפי השגת הבורא יתברך שמו אין גבול וציור לריחוק וחוסר ההשגה מצדנו, ואם כי אין ערוך להשגתנו בעוה"ב כלפי העוה"ז, דעוה"ב עין לא ראתה, מ"מ אין בזה משמעות כ"כ כלפי המרחק הנורא מצדנו, גם בהשגתנו בהבורא ית"ש בעוה"ב, ובודאי שייך

בזה ההתפעלות והשמחה מהתחדשות ההשגה, וזה גם חלוק הימים להלל כל יום בימי הסוכות, דמשייך לזמן שמחתנו, וגם דזה בבחינת מעין עוה"ב וכנ"ל, דשלימות זמן השמחה זה גם ע"י התחדשות השמחה בכל ימי החג, ועם כח אמירת ההלל השלם בכל יום.

ומהות חלוק הימים דזה ע"י חובת הקרבן דהיום, יש להבין בזה עפ"י דברי הריב"ש בתשובה צ"ו, דנקט בפשיטות דלא נצטוו בשביתת המועדות עד לאחר שהוקם המשכן ע"ש, ויראה באורו, דיסוד המועדים זה עבודת הקורבנות דכל מועד, וכן בזמן שאין ביהמ"ק קיים אומר רבינו הגר"א ז"ל, דתוספת ההשגה בימים המקודשים דר"ח ומועד מתגלה בתפילת המוסף, דזה במקום הקרבן, ולסברת התו' אין נוהג שמחה מה"ת בזה"ז שאין קרבן, ואף להרמב"ם ועוד, ובשאג"א קבע בזה מסמרות, דחיוב השמחה גם בזה"ז מה"ת, אבל תחילת ענין המועדות זה עם חיוב והבאת קרבנותיו, ולכן לא היה שייך התחלת המועדות אלא בזמן שיש משכן וקרבן, וענין הקרבן, דזה גבוה מעל גבוה, וכדומה בזה רבינו הרמב"ן בר"פ ויקרא ע"ש בדבריו הקדושים, ומה נורא לשון הכתוב את קרבני לחמי וגו', אבל תחילת הדברים יש בזה כלות הנפש אל הבורא, ואין האדם רשאי לזבוח את

עצמו, לפני מלך חפץ בחיים, אבל לוקח בהמה ושוחט, ומראה ומבטא בזה כלות הנפש, וזה עושהו בריה חדשה בטהרת נפשו הפגומה, ותיקון זה כמבואר בחז"ל לא הושג בנבואה וחכמה, רק התורה אמרה יביא קרבן ויתכפר, וזה גם הענין דנאמר בר"ה ועשיתם שעיר וכו', ודרשו כיון שקבלתם עול תשובה כאילו עשיתם עצמכם בריה חדשה, וכן בקרבן דעצרת ע"י קבלת עול תורה, ולכא' מה זה שייך דוקא לחיוב הקרבן, ואלא כאמור דזה יסוד הקרבן, לעשות עצמו בריה חדשה, וכאילו פרח נשמתם וחזרה, ולזה בזמן קבלת עול תשובה ועול תורה זה שלימות גדולה בתכלית הבאת הקרבן ונאמר בזה ועשיתם, ולזה ימי הסוכות דחלוקים בקרבן, מתחדש החג בכל יום ויום.

ורבנו הגר"א ז"ל מבאר כידוע קביעת זמן הסוכות בחודש תשרי, כי ענני הכבוד שנסתלקו בעשיית העגל, חזרו לאחר המחילה ביוה"כ, ונצטוו על מלאכת המשכן, והתחילו בעשייתו ביום ט"ו, ואז חזרו ענני הכבוד, וכידוע דמתבאר בדברות קדשו של רבינו הגר"א, כיסוד דברי הריב"ש דלא נצטוו לפני בנין המשכן על המועדות, שהרי אין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט, ויש להתבונן דאין אנו עושים זכר לענני כבוד שנתגלו בראשונה, דהרי גם ענני כבוד שבאו לאח"כ כבר אין

לנו, ואלא דאנו צריכים, ואולי רק שייכים, לענני הכבוד דאחר החטא, בבחינת ד' לאחר שיחטא, ענני כבוד דאחרי לוחות שניות, כי הראשונות רק שברי מונחים בארון, והשניות זה אשר לנו למורשה.

ההבדל בין לוחות ראשונות לשניות, היינו דראשונות מעשה ד' לגמרי ואורם גדול מאד, וגם השברים מונחים בארון, ושניות מעשה משה רבינו איש האלקים, מחציו ולמעלה בחינת אלקים, ואולי דשתי ידיו, דהידים הם בחינת שתי הלוחות, כדמבאר הגר"א ז"ל, שייכים לחציו דמעלה, וד' הטוב וכו', ומן הסתם דענני כבוד בתחילתם, דהיו במצב לקראת מתן תורה, ואני אמרתי וגו' ובני עליון כולכם, היו בדרכה יותר גבוהה, וענני כבוד שחזרו אח"כ עם הסליחה והמשכן, אבל כבר היו במצב דאכן כאדם וגו', וזה בחינת ענני כבוד דסוכה דידן, וברם כידוע אנו כופלים שם הויה, באמירת שלש עשרה מדות, דעדיין קיים המצב דהגלוי קודם שיחטא, ואם כי הארת פנים זו התרומם מעלינו, אבל אנו זועקים להשפיע מאני ד' קודם שיחטא, להנהיגה היותר תחתונה לאחר שחטא, וכן מונח בארון שברי הלוחות, לקבל השפעה מה דשייך מלוחות הראשונות.

וענין ענני הכבוד, אשר רבינו הטור והשו"ע קבעו הדברים בריש הלכות סוכה

[ועיין דברי רבינו הב"ח שם], ולשון הטור דהם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמשי, וכ"ה בשו"ע, ובזה ג"כ דהגילוי העילאי הגדול ע"י ענני כבודו, משתלשל ויורד כם לשמור עלינו בבחינה הפשוטה משרב ושמשי, ענני הכבוד שהיו בזכות אהרן הכהן איש החסד, וענן ד' יומם וחסד ד' יומם, וכאמור שזה גם מגין בהמשמעות הגשמית, אבל תחילת גלוי החסד הגדול, יש בזה גם הענין שזה מגן בידי שמים ולא חלו בה ידי אדם, וכדמבאר רבינו הגר"א ז"ל, דמשום כך היו התנאים הקדושים רשבי וחביריו עאלו בחקלא ביני אילני ויתבי, כי רצו להסתופף תחת מעשה ד' בלי שום מעשה ידי אדם, והתבונן בנוראות הדברים, כמה מעכב ומפריע מעשה ידי אדם [אם לא נעשה בכוונה קדושה], אף שאין אנו רואים שם שום בלבול והטרדה, ויש בזה הענין הגדול הזה בענני הכבוד שכולו בידי שמים, ומה גם שזה מכון מעשה ד' למגן וכבוד, וזה היה בדור הדעה דגם אכילתם זה לחם מן השמים, ובודאי דגם אהלם ענני כבודו, היה בזה הכנה נוראה לדעת את ד' ית"ש.

והסוכה דידן, צילא דמהימנותא [אמנות ישראל שבה משיגין את ד' יתברך, לשון הגר"א], אשר יש בזה מבחינת ענני כבוד, לכל חד כאורחי דיליה, אשר כאמור שייך גם לסדר הימים המקודשים בירח

האיתנים, ומראש השנה הקב"ה מאיר ללבבות בני ישראל לבחינת לבבו יבין ושב ורפא לו, וע"י בינה זוכים לתשובה, ואם לבינה תקרא וכתרגומו שזה בחינת אימא, ואם הבנים המטהרת בניה ביוה"כ, חופפת בכנפיה בסוכה דהימנותא, גם אחרי גמר יוה"כ וענפיו עד הראשון לחשבון עוונות, דמבאר הגר"א דהיינו כפשוטו דאז נשלם יוה"כ לגמרי, ואז שבעה הימים המונצחים בכלי זינים כידוע, וזה חסד נורא להאיר לן בתחילת ימי החשבון, וכעין דצריך שבעה ימים למיכלא דאסוותא, כן צריך שבעת ימים למגן ועוז באהל כבודו יתברך שמו.

ההבדל בין ההנהגה וההארה דבחינת אבא, להארת בחינת אימא, כמה שיש אולי להבין בזה כלחלוחית בטיפה מן הים הגדול, דאבא בבחינת קודש וחכמה, בחינת נותן ומשפיע, וקשור יותר להדרגה הגבוהה דלא יגורך רע, ושם אין הפגם מגיע, וכדמבאר רבינו הגר"א ז"ל, דזה היה השאלה בדור דעה היש ד' בקרבנו אם אין, מאין יבוא עזרי, וזה הבחינה הגבוהה ביותר דאין השגה בזה, ונקרא אין, ובחינת אימא דהלב מבין, וזה כולה רחמים, וחיבת אם המגדלת ונותנת שפע בינה וכו', ועיין בזה בס' נפש החיים הקדוש בכ"מ, אבל עם הקירבה יותר בבחינת אם הבנים, מגיע גם טענה ותביעה להבנים, ואם כי זה ודאי רחמים, אבל מתעורר

בזה מדת הדין והמשפט, מלך במשפט יעמיד ארץ, וזה מתגלה יותר בבחינות התחתונות הקרובות יותר לנו, ומה נורא להתבונן לשמור על נפשנו, אחר התשובה והסליחה דיוה"כ, בימי החשבון, כי אז זמן נורא מאד לשמור ולהתעלות תוך השפעת צילא דמהימנותא, בחינת ענני כבוד, כפי אשר יכין לבבו, וכל לבבות דורש ד'.

שמיני עצרת, וכאמור דרבנו הגר"א שמח ביותר, ואמר שזה עפ"י הסוד, דזה תכלית שלימות ההשגה, בבחינת משכני אחרין נרוצה, וישראל מתיחדים עם הקב"ה ואין לזר אתם, ובטרים זה גומרים ונותנים לאומות העולם חלקם בפרי החג, וזה בבחינת לריח שמניך טובים וגו' על כן עלמות אהבון. ומבאר רבינו הגר"א דיש לאומות העולם איזה שייכות להתורה בבחינת ריח שזה מגיע לרחוק, ועל כן עלמות אהבון, ואולי ניתן להאמר, דזכו בזה באיזה שייכות, ע"י דהקב"ה פתח והלך לבני ישמעאל ועשו שיקבלו את התורה, והם מאנו, אבל נפתח להם להריח בזה, וקבלו בזה כח הריח אם כי אמנם רק מרחוק, וזה בתחילה מסלקים להם ע"י פרי החג, ואח"כ מגיע משכני אחרין נרוצה, שזה בחינת שמיני עצרת, והשלימות הגדולה הזאת דהיחוד הנורא דישראל עם הקב"ה, ובחינת משכני

אחריך נרוצה, זה לא מתגלה לנו כ"כ, והן הן דברי רבינו הגר"א שזה עפ"י הסוד. וכידוע איתן דעת רבינו הקדוש ז"ל, דתמיד הנגלה והסוד תואמים, וגם כאן זה בחינה אחת, אבל לא שייך כ"כ לגילוי ממש, שזה שייך יותר להשלימות הגמורה דלעתיד לבוא, וזה הכוונה עפ"י הסוד, ואנן נכנסים בזה בשמחת התורה,

וכמו שאמרו נגילה ונשמחה בו בתורתנו, והתורה לנו למורשה, דאין לנו שיור אלא התורה הזאת, אבל די בזה להתבונן בקדושת היום כי נורא הוא, וגם שמחת התורה תהא באימה ויראה ותעצומות עוז דקדושה, וע"י נזכה להזדכך ולהטהר, הקב"ה יזכנו ויקוים בנו ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים אכ"ר.

השבת והמועדים ושבת הארץ

בת"י

וזה ההכנה והציפיה מצדנו להתגלות ד' העתידה, אבל בהגיע תפילת המנחה של שבת, אנו אומרים אתה אחד ושמך אחד, וכמה זה נורא למתבונן להתעורר בתפילה, שאנו אומרים וממחישים את העתיד לבוא ביום ההוא, והעתיד כבר בהוה, וזו מטבע התפילה לא רק לאנשי מעלה אשר טועמים מעין עוה"ב, כי אם לכל אחד ואחד, ובודאי שהרבה יש לקבל בזה שפע קודש באיזה בחינה מעין עוה"ב, ואשר זה התכלית אשר עליו יאמר איזהו בן עוה"ב, כידוע דהיינו לא רק חלק לעוה"ב, אלא עולמך תראה בחיך.

וברמב"ן עה"ת מפרש זכור את יום השבת לקדשו, דהיינו להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ד' וכו' ע"ש, ובודאי שתחילת ההתעוררות בזה היא בתפילות של שבת, ורבנו הגר"א ז"ל אומר כי

בתפילת ליל שבת, מטבע התפילה הראשונה של שבת, אנו מזכירים ומגדירים את יום השביעי, תכלית מעשה שמים וארץ, הדבר מבואר כי כידוע תכלית כל הבריאה יתקיים לעתיד לבוא, ונגלה כבוד ד' ומלאה הארץ דעה את ד', ולעתיד לבוא זה יום שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים, אם כן זה הוא תכלית מעשה שמים וארץ, ובאשר אין כל חדש וגו', צריך אשר עוד בעולם הזה יתקיים מעין התכלית אשר יהיה בשלימות בעולם הבא, וזה נמצא ביום המקודש ביותר, בזמן תוקף גדולת וקדושת היום, לאחר תפילת ערבית ושחרית, וכמבואר בטור סי' רצ"ב שמטבע התפילות נגד שלושה שבתות, אתה קדשת כנגד שבת בראשית, ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה, ואתה אחד כנגד שבת שלעתיד ע"ש, וזה באמת מפליא, שאנו אומרים כל יום, ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד,

המעלות בנפש האדם שהאדם מקבל בשבת ויו"ט, נשמה יתירה בשבת ובכל המועדים כפי ענינם, זה בתפילות היום, שזה הזמן שהנפש מתעלה, וכמה יש לנו להתעורר לזה, כדי שנזכה להשתייך קצת לטועמיה חיים זכו.

השבתות והמועדים הימים המקודשים לנו, כידוע אשר אין ערוך ליתרון קדושת השבת, תחילה למקראי קודש, השבת זה יותר בבחינת קודש עצמו, והרמב"ן עה"ת כי קודש וחכמה חד הוא. אדה"ר כאשר ראה כמה גדול כחה של תשובה פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת, ומשמע שיש בזה להגיע באיזה דרגה לחזור לשורש השרשים במצב של קודם החטא, אשר אז היה אדה"ר בבחינת והחכמה תחיה בעליה, חיי עולם, החכמה ברום ערכה למעלה למעלה מכל אבק רוח שטות רח"ל, וכן היו כלל ישראל במעמד הר סיני, והכל מודים שבשבת ניתנה תורה, ודבקו בחכמה לחיי עולם, ושוב לא זכינו, אני אמרתי אלקים אתם וגו' אכן כאדם וגו', והן הן דברי הרמב"ן דקודש וחכמה חד הוא, המועדים הם יותר בבחינת מקראי קודש, כלומר מזמנים וקרואים אל הקודש, ולא באותה דרגה גבוהה ונוראה דקודש עצמו כמו שבת, וגם אשר תקראו אותם, דקדושת המועדים תלוי הרבה בהתעוררות דידן,

והשבת קדושתו גבוהה מאד גם מעצמו, וכמובן שישראל נותנין עוז ומוסיפים כפי דרגתם בכל תפילה ותפילה כידוע לכל.

ירח האיתנים, אותו ירח שבתחילתו נתקלקל העולם ע"י החטא, ביום הראשון לבריאת האדם, בירח זה נולדו בו איתני עולם, אבות העולם, והאיתנים מוסדי ארץ, ובפי' רבינו חננאל (ר"ה יא.) כלומר הם היסודות, הם היסודות לתיקון העולם, אשר אנו מצפים ומחכים לשלימות תיקונו ביום שכולו שבת, ירח זה רצוף אהבה, תחילתו הימים הנוראים ראש השנה ויוה"כ וגם ביניהם בזמן המיוחד בהיותו קרוב, וגם הימים שבין יוה"כ לסוכות, גילה לנו רבינו הגר"א בבאור השו"ע (סי' תרכ"ד ס"ה), דהוה יו"ט כמו יוה"כ במקצת, ורבנו הגר"א מפרש הא דראשון לחשבון עוונות כפשוטו ממש, דעד אז נמשך במקצת יוה"כ, וכמה יחרד הלב, לשמור על קדושת הימים האלו, אשר מלבד השמירה הגדולה על מזה שקבלנו עלינו וגם מה שכל אחד זכה להזכך במקצת, והפחד הנורא של נח לאבדן, שלא נהיה ח"ו כפורקים מעלינו עול יוה"כ ועול התשובה חלילה, הנה הימים עצמם בחינת יוה"כ, וח"ו לבעט במקצת יוה"כ אשר משמעותו כאמור כמבעט ביוה"כ ממש רח"ל, וצריך להתעצם בימים האלו להמשיך וחזק קבלת התשובה דיוה"כ,

ובודאי שימים אלו השייכים ליוה"כ ערכם גדול ונורא בבחינה הזאת בהמשך של כי ביום הזה וגו' לטהר אתכם וכו', ומן הסתם הימים האלו של מקצת יוה"כ תלוי הרבה יותר במצב עבודת האדם, כמה שהוא משתייך לזה, ואז זה יותר בבחינת יוה"כ, והבא לטהר מסייעים אותו בכל עת ובכל שעה, ועל אחת כמה בימי הטהרה המקודשים.

חג הסוכות כאמור רצוף ומחובר בזמן ובמהות לעיצומו של יוה"כ, המועד המקודש ביותר בין המועדים. ידוע ענין יוה"כ שאז הקב"ה אמר סלחתי על חטא העגל, ואנו רגילים להכנס בזה לקדושת היום, חז"ל אמרו, לעשות - זה מעשה פרה, לכפר - אלו מעשי יוה"כ, השייכות ביניהם שבשניהם יש הענין של תבוא אמה ותקנח את בנה, פרה שגם החכם מכל אדם אמר והיא רחוקה ממני, אבל גילו חז"ל שיש בזה רמז לכפרה על חטא העגל, תבוא אמה ותקנח את בנה, בפרה שכל מעשיה בחוץ מתגלה בחינת תבוא אמה בצורה מוחשית, כעין העגל, אשר יצא העגל הזה, כן יש בזה פרה ממש, שמתגלה ונראה חושית גשמית תבוא אמה. כמובן שאין לנו השגה אפי' כטפה מן הים, אבל עם כל זה, נגלה לנו בחינה שנראה בעין הגשמי של תבוא אמה כביכול אמה של העגל, ביום הכפורים

אשר זה יום האחד בשנה אשר הכה"ג נכנס לפני ולפנים, מתגלה לנו בחינת תבוא אמה כו' בדרגה עליונה מאד, זה היום שהקב"ה מאיר לנו בפתיחת הלב, יום העשירי סוף הדרגה של בהיות קרוב, ואם אנחנו בשפלנו קוראים להקב"ה כביכול אבינו, והקב"ה אומר בנים אתם לד' אלוקיכם, וכשם שצריך אב להמושג של בנים כך אין בנים בלי אב ואם, וודאי וכידוע שיש גם בחינת אם לבניה תקרא וכתרגומו ואמא לביונותא תקרא, וביוה"כ מופיע עלינו בחינת האמא אשר משפיע עלינו בינה, ולבבו יבין ושב ורפא לו, וכדאמרו חז"ל שמשום כך תקנו בינה קודם תשובה, ואם בפרה שכל מעשיה בחוץ מתגלית אמה בבחינת פרה מוחשית לעין, אשר אמנם ענינה עלומה מאד, אבל ביוה"כ שמעשיה לפני ולפנים אנו זוכים להאמא בדרגה הגבוהה ביותר, ובחינה עילאית מאד של תבוא אמה ותקנח את בנה, ועד כמה שאין לנו השגה ברוממות הדברים, אבל יחרד האיש וילפת מבחינת הדברים בעצמם, וראשית דבר שכמה שאנו עורכים ופותחים לבנו, לאדם מערכי לב, זוכים אנו לקבל בלבנו אשר ממנו תוצאות חיים.

וחג הסוכות נמשך באותה בחינה, כסוככת על בניה, והן ענני הכבוד שגם חזרו אחרי שנמחל להם עוון העגל, כלומר אחרי

שתבוא אמה ותקנח בנה, שוב סוככת בכנפיה, וידוע באורו של רבינו הגר"א ז"ל שזמן הסוכות מכוון בדווקא עם חזרת ענני הכבוד אחרי המחילה ביוה"כ, וכאשר הקב"ה נתרצה להשרות שכינתו ע"י בני ביהמ"ק, ואנו נמצאים כל ימי הסוכות בתוך צילא דמהימנותא כידוע לכל, והן הן הדברים כנ"ל, וחל שם שמים על הסוכה כשם שחל ש"ש על החגיגה, וזה לנו למגן על מה שקבלנו ביוה"כ וע"י חג הסוכות עצמו, ומתישרים הלבבות כל אחד כפי הכנתו וטוהר לבו, ולישרי לב שמחה.

שמיני עצרת סיום הרגלים, עצרת היא, ולשון הרמב"ן עה"ת כי שם נעצר הכל, יש לנו שני ימי עצרת, עצרת של יום מתן תורתנו, שזה אחרי שבעה ימים בקדושת חג המצות ואחרי שבעה שבועות כימי עולם, וזה לשון חז"ל חג העצרת, וחג העצרת אחרי שבעה ימי חג הסוכות, וכמבואר כל זה ברמב"ן שם, בשני ימי העצרת אין מצוות מיוחדות לחובת היום כמו בחג המצות וחג הסוכות, אלא עצרת לד', וזה כל מצות היום בהחג עצמו, ואמנם בשמיני עצרת מפורש בתורה עצרת היא, עצרת תהיה לכם [ובתורה מצינו בשביעי של פסח עצרת לד' אלקיך ועיין רמב"ן שם דאינו שוה לעצרת של שמיני], עצרת כאמור כי שם נעצר הכל, מעין תכלית המועדים, וכשם שבעצרת

של אחרי ימי הפסח והספירה, מקריבים דייקא שתי הלחם לחם חמץ, וכידוע דהיינו אחרי הזהירות בשבעת ימי חג המצות מהחמץ והשאור, וכבר ראויים ומזוככים עד שמקריבים דוקא בחמץ, כן אחרי שבעת הימים שאנו חוסים בצל הסוכה, מגיע יום השמיני חג העצרת שכבר יוצאים מן הסוכה, ונעצרים בכל מקום שהוא לפני ד', לקרבת ד' ביושר לבב, וזה שורש התקון של החטא והקלקול אשר האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו, וביום השמיני מתעורר יושר הלב לשורש הבריאה בבחינת עצרת לד'.

שנת השמיטה, ושבתה הארץ שבת לד', יש בזה בכל השנה הזאת מעין בחינת שבת, כשם שבשבת הקב"ה כביכול נתעלה, וכל העולמות כולם מתעלים, כל הבריאה בדרגה יותר גבוהה, וכאמור וכידוע השבת זה היום המקודש ביותר, ואין ערוך בשום זמן מהזמנים כמו ביום שבת קודש אשר כל הבריאה מתעלה ומתרומת, וגם הדרגות הגבוהות ביותר בבריאה במעלה מעלה גם מתעלים, ורוח החיים, רוח ד' שבם, היינו הכוחות הרוחניים, מתגברים בהם ומתעלים לרום המעלה, ואחריו ימי המועדים וראשי חדשים המקודשים, כל זמן וזמן כפי דרגתו ועליתו, שבת הארץ בשנת

השמיטה עיקר העליה וההתרוממות זה בדרגות היותר קרובים לנו, בעולם המעשה בביטולם להקב"ה בורא הכל וקונה הכל, כבר באר הרמב"ן על התורה, בזה שהתורה החמירה והקפידה מאוד על השמיטה יותר מכל חיבי לאוין, כי ששת ימי בראשית הם ימות עולם ויום השביעי שבת לד', וכל הכופר בשמיטה אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא, באיזה בחינה הפגם והקלקול בעולם, בדרגות הקרובות יותר לעולם

המעשה ממש, יש חרון אף, וגורם גלות כי אינם משתייכים להארץ המקודשת מכל הארצות. יתן ד' שכל כלל ישראל יקיימו מצות השמיטה כהלכתה, והקב"ה יחונן אותנו בבינה ודעת להתעצם בכל עוז בקדושת הימים המקודשים בירח האיתנים, ונהיה בבחינת אחזתיו ולא ארפנו, להדבק בכל עוז בלמוד התורה הקדושה ובקיום מצוותיה לטוב לנו כל הימים, ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כולכם היום.

הימים הגדולים ועבודת האדם

בת"י

כלל גדול כידוע בעבודת ד', הן בתורה והן בקיום המצוות, זה ההתחדשות, בכל יום כחדשים ממש, ולשון הטור בתחילת הלכות קריאת שמע, בשם רב עמרם גאון, לישוויה אינש לק"ש בכל זמן דקרי ליה כפרוטגמא חדשה, וזה עפ"י המדרש כמבואר שם, דהקב"ה לא הטריח אותנו וכו', ומשמע דזה עכ"פ מה דודאי חובה ע"ש, וברמב"ם בסוף הלכות לולב, השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה וכו' עבודה גדולה היא וכו' שנאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה וכו', ורבנו הגר"א במשלי בכמה מקומות, כי שמחה זה רק על דברים חדשים, כי מה שהאדם מתענג מהמשך הדבר וקיומו, זה רק בבחינת גילה אבל לא שמחה, ונכלל בזה כי עבודת ד' בשמחה זה רק בבחינת כחדשים ממש.

בשורש הדברים, כי הקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית,

כמו שיסדו אנשי כנסת הגדולה, כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו [ובס' נפש החיים הק' בתחילת הספר, מבאר משום שלא אמר "עשה" אלא עושה ע"ש, ומקשים העולם, דהרי נאמר גם למכה מצרים וכו' וכו', ובעניוהי היה נראה דהפשט דזה נלמד מההמשך כי לעולם חסדו, דזה מובן יותר במה שאמרו למכה מצרים וכו' ויוצא ישראל וכו' לגזור ים סוף וכו', דהיינו דהחסד מתחדש בכל הדורות על כל צרה שלא תבוא, כי לעולם חסדו, אבל תליית המאורות היה בראשית הבריא, ול"ה שייך כ"כ כי לעולם חסדו, דזה רק המשך וקיום החסד הראשון, וזה דאמרו דהקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ולכן נאמר גם לעושה אורים גדולים, כי לעולם חסדו, דגם זה מתחדש בכל יום תמיד], וכדהרבי לבאר במציאות הדברים בנפה"ח ש"א, וכן כל כוחות הבריא, וזהו דבאמת הכל

מתחדש בכל הגילויים בתורה ובתפילה
 דבאמת הם חדשים ממש, ואם האדם
 לא מתחדש בעבודתו הרי זה בבחינת
 ישן, וזהו טענת המן ימ"ש, א-להיהם ישן
 הוא, דהיינו שאין ישראל מחזקים גילוי
 כבודו יתברך, בבחינת תנו עוז לאלוקים,
 וכח הרע היינו היצה"ר העידו לנו חז"ל
 הקדושים דמתחדש בכל יום, וכלשון
 החוה"ל, כי הוא ער לך ואתה ישן לו,
 וההתחדשות בכל עבודת ד' זה תחילת
 העבודה ושרשה.

וידועים דברי הנפש החיים, כי כל תפילה
 אינה דומה לחבירתה, ומיד ד' השכיל
 לאנשי כנה"ג, מה דשייך לכל תפילה
 בפ"ע עד קץ הגאולה, וכלשונו הק' דגם
 מה שגילה רבינו האריז"ל, זה כטיפה מן
 הים למה דכוונו אנשי כנה"ג מה דנכלל
 במטבע התפילה לכל תפילה בכל זמן
 בפ"ע, ולשון רבנו החת"ס זיע"א, דגם
 אנשי כנה"ג בעצמם לא השיגו בסוף
 הדברים, ורבנו הגר"א ז"ל מכריע ומבאר
 דהכל מדאורייתא, הן התפילה עצמה,
 ולעבדו בכל לבבכם, והן פסוקי דזמרה,
 לפני ברכות ק"ש, דהוא תהלתך זהו
 פסוד"ז כסברת הבה"ג, והוא א-להיך זה
 ק"ש, ובירושלמי ברכות הביאו להדרגא
 הגדולה של אנשי מעלה, דשום תפילה
 לא היה דומה בכוונתם לתפילה אחרת,
 וגם לקטני קטנים ניתן כח ההתחדשות

בכל תפילה ותפילה, וכלשון חז"ל, אם
 פעם אחת לא קרא ק"ש דומה כאילו
 לא קרא מעולם, דבעצם מונח כח
 ההתחדשות באדם, וכאמור דהבריאה
 מתחדשת תמיד בכל יום, ואם לא קרא,
 נרעש ונפחד וכאילו לא קרא מעולם, ורק
 בקורא ק"ש כדרך הרגלו, אינו נותן לבו
 ולא חי את ההתחדשות, וזה חובתנו ויסוד
 עבודתנו להתחדש גם בעת קריאתנו,
 בבחינת כאילו לא קרא מעולם, ולקבל
 עלינו עול מלכותו מחדש בבחינת והוא
 א-להיך וכו"ל, ובבחינת אשר יעשה אותם
 האדם וחי בהם.

חג הסוכות זמן שמחתנו, זה החג המיוחד
 שכל יום מתחדש כחו בפ"ע בהלל שלם,
 ומבואר במדרש דחג הסוכות זה נגד יעקב
 אבינו, ונרמז בקרא ולמקנהו עשה סוכות,
 כידוע שיעקב אבינו הוא עמוד התורה,
 ולשון מדרש תנחומא, לא היה אדם שיגיע
 בתורה כיעקב אבינו, היגע הגדול שבכל
 הדורות, ואין התורה מתקיימת אלא במי
 שממית עצמו עליה, ומה יעשה האדם
 ויחיה ימית עצמו, וזה בחינת ויחי יעקב,
 יעקב אבינו לא מת, כי החכמה תחיה
 בעליה, כי כולם בחכמה עשית, וכל מה
 שהקב"ה מאיר לנו זה ע"י התלבשות
 באור החכמה, כמבואר בהגר"א בכ"מ, וזה
 מקור החיים והשמחה וההתחדשות, וכן
 אמרו נגילה ונשמחה בו, בו בתורתו, וכן

ראוי להתחדש בקריאת ההלל בכל יום, שלא יהא ח"ו מעין הקורא הלל בכל יום, אלא ישים לבו לההלל המחודש.

בטור הלכות ר"ח, שהמועדים כנגד האבות, ושבועות נגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק, כי שורש התורה בגבורה, וכמבואר במהר"ל, דמשום זה כפה עליהם הר כגיגית, שזה התורה בשרשה בגבורתה, כי אין זה רק מעלה וגדולה אלא זה הכרח, שאין שום מציאות בלי תורה, אבל התורה בקבלתה והתפשטותה זה בחינת יעקב, יושב אהלים, וע"י התורה זה בחינת בצילו חמדתי וישבתי, וכידוע לשון הזהר, דהסוכה צילא דמהימנותא, דהשכינה סוכת כנפיה, וכמבואר במדרש, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כי הקב"ה כביכול אינו יכול להפרד מהתורה משל למלך וכו', וזה ושכנתי בתוכם, וזה גם צילא דמהימנותא בבחינת יעקב עמוד התורה. ויש להבחין כי יעקב שהיה בבחינת שרית עם אלקים ואנשים וכו', והחפץ חיים זיע"א היה אומר, כי היצה"ר שבא לאברהם אבינו בבחינת נהר וכיו"ב, וכן בדברי צחוק ליצחק אבינו, אבל כלפי יעקב אבינו עמוד התורה, לא היה לו די בזה, אלא ירד רח"ל הס"מ בעצמו ממש להאבק עמו ממש, כי יודע שע"י כח התורה אין לו תקומה, ואבינו

יעקב שעמד בזה, הוא לנו עמוד התורה למורשה, ומרובה מדה טובה בסוכה, וזה בחינת יעקב, דיורדים לתוך הסוכה ממש האושפיזין העילאין, כי זה בצלו חמדתי וישבתי, וגם כאשר יבואר בס"ד, כי בחג הסוכות יש בחינת ההתכללות והשלימות, לזה צריך שיתגלו בהסוכה הכללות דכל האושפיזין עילאין, וגם דכל יום מתחדש ומסוים בפני עצמו, לזה גם גילוי האושפיזין, זה בכל יום ויום, ע"י גלוי מיוחד דכל אחד מהאושפיזין בכחו וחילו.

ורבנו הגר"א מבאר, דזהו בחינת ויבא יעקב שלם וכו' כנ"ל, דיש שלימות מיוחדת בחג הסוכות דהשם שלם, ובתחילה ע"י קיום מלא שבוע זאת וכו', נתקיים אצלו בחינת חג השבועות, דזה נקרא עצרת, דעומד באמצע המועדים וכלול בו משניהם, ואח"כ בשלימות בבחינת חג הסוכות עד שלימות דחג שמיני העצרת, דכולל כל הבחינות ביחד, וכל זה דרגת התורה דיעקב, דיש בזה חג העצרת דמתן תורה, וגם השלימות דההתכללות דשמיני עצרת, זה בבחינת תפארת התורה דיעקב בחיר האבות, דזה נמי בחינת השלימות וההתכללות, ובאיזה בחינה, כמו דמשה רבנו שהוא שורש לגאולה נתגדל בתוך מצרים, כן יעקב אבינו אחרי ההכנה הנוראה של למוד התורה ברציפות בלי שינה בשיבת שם ועבר, נתגדל והגיע

לזיכוכו ולדרגתו דרגת האמת, בהיותו אצל לבן הארמי, ונתקיים אצלו כאמור בחינת חג השבועות, דזה בא אחרי הזיכוכ והטהרה בימי העומר, וזה היה אז עבודת יעקב אבינו, וכמבואר במדרש דהיה קורא ספר תהלים וכו' וכו', וזה בזמן של מלא שבוע זאת וגו' כאמור, ועד הגיעו לדרגת ויבוא יעקב שלם, ובבחינת חג הסוכות כאמור, וכלל ישראל בני נביאים, שמחים בשמחת התורה בחג השלימות דשמיני עצרת, דרק ע"י התורה אנו שייכים לזה, ובקרבן אורה ועוד תמחו בזה מהא דאין מערבין שמחה בשמחה, אבל כאמור דזה עיקר השמחה בו בתורתו, וכך אנו נאחזים בחג הקדוש והנורא של שמיני עצרת.

הסוכה דידן, עם השם שמים דחל עליה, יש בזה מההכנה לסוכת עורו של לויתן, כמו שאנו מתפללים בזה ביחוד בעת יציאתנו מהסוכה הקדושה, ותחילת הדרגא זה בסוכת עורו דזה רק להגן, וגם זוכים אנו לסעודת הליתן עצמו, ורבנו הגר"א מבאר דסעודת לויתן זה רבוי הדעת שיתפשט, בבחינת ילוה אלי וגו', ומבאר שם דהליתן זה מאור הראשון של הבריאה דנגז, ומבואר בנפח"ח דזה המכוון בהלומד תורה לשמה דזוכה לדברים הרבה, דזה מאור הגנוז, דשייך לאור התורה כמבואר שם, והיינו דביציאת מצרים הוצרכנו לרפאות נפשנו במיכלא

דאסוותא, ולעתיד לבוא דיבוער הרע מן העולם, יצטרכו רק לשלימות הדעת, ומעין זה גם בבחינת סוכה דידן, דזה לא כ"כ בחינת רפואה, אלא בבחינת לחסות תחת כנפי הבינה והדעת לשלימות נפשנו, וכן מבאר רבינו הגר"א, דלעתיד לבוא כל רגע ורגע יתוסף ההשגה בד' יתברך, כי בלא השגה חדשה אין כאן שמחה וכו"ל, וזה היום אשר עשה ד' נגילה ונשמחה בו, וגם בזה יש מעין בעוה"ז כל חד לפום דרגא דיליה. וכמה יש להתבונן בערך הדברים בקבלת עול תורה ומצוות ולעבדו בלבב שלם באהבה ובשמחה, בבחינת כחדשים ממש, בזמנים המקודשים והמסוגלים.

כידוע דאם כי יש בכל דבר ודבר בפ"ע ערך הרוממות הנשגבה אשר לו, אבל עיקר המעלה זה מהלך של המשך הדברים והענינים ביחד, וכן בעבודת האדם בכלל, אשר כל עשיה זה תכלית בפני עצמו, ובבחינה זו, יש קונה עולמו בשעה אחת, דאף דאין לו את רצף המעלות שנקנים בהדרגה, אבל קנה עולמו, ואפשר עולמו דייקא, באותה שעה ובאותו מעשה אשר זכה לו, וכמובן דתלוי לפי דרגת העושה, כמה דנכלל בכוח פעולתו גם מה דרצוף קניני הדרגות בתוך המעשה, אבל שלימות המעלות זה של בני עליה והם מועטים, בני עליה שמתעלים עם הימים הגדולים, והם להם ימי קנין

ומשתלבים עם המשך העליות, כי הזמנים המקודשים, בכל המעלות הגדולות, אשר לנו למורשה, וגם התפילות כאמור אשר כל תפילה בשעתה יש בה הערך הנשגב דשייך לה, אבל שלימות הדבר במהלך המיוחד בהם, זה ברצף והמשך התפילות וקנייניה, והדברים ידועים, וכן בכל מעשה ועבודת האדם, ואם זכינו כל אחד ואחד כפי ערכו לדלות קצת מהימים הגדולים והנוראים שעברו עלינו, ועוד אנו מסתופפים בתוך רצף האורות, וכידוע דברי באור הגר"א, דהימים שבין יוה"כ לסוכות זה ענפי יוה"כ, וכן הסוכות וביותר בשמיני העצרת, זה המשך תכלית השלימות [וכן דברי רבינו הגר"א בסוכות דיש ניסוך המים, וכן לשון המשנה, דומה לעבד שבא למזוג וכו', היינו מזיגת החסד בתוך הגבורה והדין], בודאי שקרוב אלינו הדבר מאד בפינו ובלבבנו, כי הקב"ה פורס סוכת שלומו עלינו בגילוי מיוחד, וכמו דאמרו על זה, דאחרי יום הדין דזה באיזה בחינה שמאל דוחה [וגם זה בבחינת שמאלו תחת לראשי], מתגלה הזמן של וימינו תחבקי, וגם דמדת ההתכללות שזה השלימות, בא אחרי אור הבינה שזה יסוד התשובה, וכמו שאמרו דתקנו תשובה אחרי בינה, דלבבו יבין ושב ורפא לו, והקב"ה האיר לבנו באורות הבינה של עשרת הימים, וזה ההכנה לכללות הכחות,

בבחינת מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, כי הלב כל התוצאות וצריך שלימות הלב לקבל דרגת השלימות דחג הסוכות, ויתן ד' לנו, כי מידו הכל, ונזכה לשוב לפניו בתשובה שלימה, ובהעמקת ובהחדרת התשובה שקבלנו עלינו ביום הקדוש, ונשתדל להגיע לבחינת ובלבבו יבין, ואשר יעיד עליו יודע תעלומות וכו'.

ורבנו הגר"א ז"ל מבאר ענין הסעודה במגילת אסתר, דהכל מרמז על הסעודה הגדולה לעתיד לבוא, ומבאר שם במה דכתוב כרצון איש ואיש, דהיינו דכל אחד יקבל חלקו בהסעודה הגדולה כפי רצונו, ופירוש הדברים, דכמו שאנו רואים בעולם הזה, דמזמינים תפריטי הסעודה, כל אחד כפי רצונו, ואחר כך בעת חלוקת המזון והמנות לכל אחד כפי שהזמין, כל אחד ואחד מבין שלא מקפחים את חלקו, כי זה חלקו אשר בחר בו, כן ממש בהסעודה הגדולה לעתיד לבוא, כל אחד יקבל כפי הזמנתו אשר הכין במקום ההזמנה בעולם הזה, ואין לו שום זכות ושייכות בחלק חבירו. ועתה בעמדנו בתוך הימים הגדולים, ובעת ישיבתנו בסוכה הקדושה, באיזה מדה ואופן שאנו מתעלים עם הימים והזמנים, ובאיזה חרדת קודש, ותלמוד תורה כנגד כולם, שאנו נמצאים בתוך חג הסוכות ובסוכה עצמה, באיזה אופן שאנו עומדים לפני הקב"ה

בתפילתנו בכל יום ויום, וגם עכשיו בימים הגדולים המיוחדים והמסוגלים לברכת ד', זה חלקנו אשר אנו בוחרים, וזה אשר נקבל לעתיד לבוא, ולא עוד אלא שכל אחד נכוה מחופתו ומחלקו של חברו אשר לא שייך לזה, כי אינו יכול לעמוד

באור הגדול שלא זכה בזה, ורק עתה בעולם הזה, עלינו להשתדל ולהתעצם, ובכל אשר תמצא בכוחך עשה, בעבודת ד' יתברך בלימוד התורה בתעצומות עוז, וקיום התורה באהבה ובשמחה לטוב לנו כל הימים.

ויבוא יעקב שלם

רגלים כנגד אבות

הטור הלכות ר"ח כתב, ששלושת הרגלים הם כנגד האבות אברהם יצחק ויעקב.

"אין קוראים אבות אלא לשלשה" (ברכות טז:). האבות הם אבות העולם, הם שרשי היהדות, ואף כי משה רבינו ע"ה הוא רבן של ישראל שלימד תורה. אך האבות הם הגוף והמציאות של כלל ישראל.

והרגלים הם על פי סדר האבות, אברהם הוא חג הפסח, שבועות זה יצחק, וסוכות כנגד יעקב, חג הסוכות זמן שמחתנו, זה החג המיוחד שכל יום מתחדש כוחו בפני עצמו בהלל שלם, מבואר במדרש שהוא כנגד יעקב אבינו, ונרמז בקרא "ולמקנהו עשה סוכות".

ובאמת תמיד היה מקום לשאול ולהבין, ואין זה קושיות בסוגיות כאלו, אך יש מקום לבוא לידי מחשבה, הלא יעקב אבינו הוא עמוד התורה, "תתן אמת

ליעקב", ולכאורה היה מקום שיהיה כנגדו זמן מתן תורתנו בחג השבועות, ויש להבין את מהות החגים לפי סדר האבות.

אברהם אבינו ע"ה – ראש המאמינים

כידוע אאע"ה הוא ההתחלה, אברהם אבינו התחיל בתיקון העולם, התחיל משורש הדברים, מ"בראשית ברא אלוקים" ובצורת הבריאה הראשונה של "האלקים עשה את האדם ישר", אברהם היה ההתחלה והראש, אחד היה אברהם, מראש אמנה – ראש המאמינים.

וכתב רבינו הגר"א ז"ל, שכל האבות היו שייכים לתורה, ובאברהם אבינו ע"ה "שתי כליותיו נעשו לו כשתי רבנים" כל האבות השיגו את התורה, אך היא הייתה למעלה והם השיגו אותה, תפקידם של האבות הקדושים היה להורידה לארץ, וכלשון רש"י (בראשית כד ז) "אמר

עכשיו הוא אלוקי השמים ואלוקי הארץ, שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלוקי השמים ולא אלוקי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ", התפקיד שבו התחיל אאע"ה היה להכשיר את הקרקע ואת העולם.

ובהגר"א מבואר שזהו שאמר אברהם "בהר ד' יראה", כי הוא שהתחיל להוריד את השכינה לארץ (וכלשון חז"ל בא אברהם והורידה משביעי לשישי, וכו' עד שבא משה והורידה לארץ) ועל זה ביקש "בהר ד' יראה", משה רבינו ע"ה כבר הורידה ממש לארץ, (ומשה רבינו כשכתב בתורה הוסיף "אשר יאמר היום" כי כבר ירדה שכינה).

ואאע"ה גילה וחיזק את הידיעה שהקב"ה משגיח על כל דבר, "עכשיו אלוקי הארץ" הוא חיזק בזה את הכוח של ד' יראה, שהקב"ה משגיח על כל דבר ודבר, וזה דבר שמיוחד לכלל ישראל, זרע אברהם.

משפילי לראות - לכל אחד ואחד

הכתוב אומר "רם על כל גוים ד' על השמים כבודו, מי כד' אלוקינו המגביה לשבת המשפילי לראות", ומבאר רבינו הגר"א ז"ל שהכוונה "רם על כל גוים",

גם חכמי הגוים. הפילוסופים שלהם, יש להם שייכות להשגה שהקב"ה מרומם על הכל, וכבודו על השמים. אבל אנו בני ישראל יודעים גם ש"מי כד' אלוקינו המגביה לשבת המשפילי לראות". הם, חכמי אומות העולם, אינם יכולים להשיג שהקב"ה יורד ומסתכל גם למטה. אבל אנו, אף שאין לנו שום השגה בהקב"ה כלל וכלל – ולא ישיגוהו משיגי הגוף, כידוע לכל דרדקי, אנו יודעים ומאמינים שהקב"ה יורד כביכול אלינו בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד.

וכל זה, כל ההתחלה היא מאברהם אבינו ע"ה. וחג הפסח, ה"ראשון הוא לכם", תחילת היצירה של כלל ישראל הוא כנגד אברהם אבינו ע"ה.

זמן מתן תורתנו

אחריו מגיע זמן מתן תורה, ובמצוות חג השבועות לא נזכר בתורה שהוא זמן מתן תורה, ורק חז"ל גילו לנו את מהות היום. וקראו חז"ל בכמה מקומות בש"ס לחג השבועות "עצרת", ומשמעות "עצרת" היא סוף וסיום לימים הקודמים. וענין העצרת בשבועות הוא, סיום הפסח - הגאולה ויציאת מצרים, כי בו ביום הגענו ליעוד הגדול של יציאת מצרים "תעבדון את האלוקים על ההר הזה".

ולכן קבעו חז"ל שם "עצרת" על חג השבועות, היום בו עיקר ענינו הוא בבחינה הנזכרת של "יום מתן תורתנו", וקבלת התורה ביום הזה היא עיקר היום, ואף שעיקר היום הוא מתן תורה, לא פירשה התורה הקדושה את ענין קבלת התורה ביום חג השבועות.

ובשבועות זה הזמן של ההשלמה של ימי העומר, נשלמה העבודה הגדולה, אחרי שכלל ישראל יצאו ממצרים, וזכו למתנה של "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול" ו"ראתה שפחה על הים" וכו', אז בעמל וביגיעה ובגבורה אחרי הימים של הספירה, (שיש בזה בספרים שהוא זמן שיש בו "קראוהו בהיותו קרוב" ואם ח"ו לא מנצלים זה בחינת מעוות לא יוכל לתקון) כאשר הם הגיעו מעצמם ובעמלם למדרגה הגבוהה ביותר ולמציאות של קבלת התורה. הרי שהיום הזה ראוי מצד גבורתם ועמלם של ישראל לקבל את התורה, "תורה נתנה בגבורה" היום הזה הוא כנגד יצחק – גבורה.

יעקב אבינו – כנגד שבועות

כידוע שיעקב אבינו הוא עמוד התורה, ולשון המדרש תנחומא, לא היה אדם שיגע בתורה כיעקב אבינו, היגע הגדול שבכל הדורות, ואין התורה מתקיימת

אלא במי שממית עצמו עליה, ומה יעשה האדם ויחיה ימית עצמו, וזה בחינת ויחי יעקב, הוא ראשון האבות שהתחיל את התורה בארץ, "יעקב קראו א-ל". הוא כבר במציאות של השלימות והוא בחיר האבות.

חג הסוכות, אחרי כל החגים, אחרי הזמן של ר"ה ויו"כ, כשהכל כבר בשלימות, זה הזמן שהוא כנגד יעקב אבינו, זה כבר מציאות של שלימות. ויבוא יעקב שלם, ובבחינת חג הסוכות כאמור. חג הסוכות, בזמן הזה שאחרי פסח ושבועות ויום הכיפורים, בזמן שמגיעים לשלימות, ודאי שעיקר השמחה הוא בקשר המעשי לתורה.

ואף שאיני ראוי לבוא בתוכחה, אך נתחזק יחדיו בחבורה, בוודאי חשבון הנפש הראוי הוא לדעת שעיקר השמחה האמיתית והביטוי בזה הוא עד כמה שמקבל אדם על עצמו עול תורה למעשה. ולא שייך שמחה אמיתית בלי קבלה למעשה.

כשיש שמחה אמיתית, אז מגיעים עד לשמחה של שמיני עצרת, שהוא הסיום של כלל החגים והימים טובים. וכלל ישראל, שמחים בשמחת התורה, בחג השלימות של שמיני עצרת, כי רק על ידי התורה אנו שייכים לזה, וזה עיקר השמחה בו בתורתו, וכך אנו נאחזים בחג

הקדוש והנורא של שמיני עצרת. על ידי שנתחזק למעשה בזה, וכפי שאומרים העולם, שנשמח בתורה ושהתורה תשמח בנו.

ונזכה בקרוב להגיע לגאולה השלימה, כשהקב"ה יתגלה אלינו, ואז נזכה לגילוי טעמי תורה מפי הקב"ה, "ישקני

מנשיקות פיהו", ועד אז, נקיים בעצמינו את השמחה האמיתית, להתאמץ בעמל וביגיעה בתורה, ונזכה שתהיה שמחה בשלימות על פי התורה אשר יורוך, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם ולעבדך באמת, ונזכה לתורה בשלימות הקב"ה בעצמו אמן ואמן.

חזקה דמעיקרא באתרוג

מעשה שהיה באדם שכבר נטל את אתרוגו, והניחו אח"כ בקופסא, ובאותו היום לאחר זמן מה שוב נטל את אתרוגו מהקופסא ומצאו חסר. דיש לומר 'חזקה דמעיקרא', וממילא נימא שכבר יצא ידי חובתו ואין צריך ליטול שוב.

ורבינו הגר"ש אויערבאך זצ"ל טען דאיכא 'תרתי לריעותא', חזקת חיוב דגברא וחזקה דהשתא שהרי חסר לפניך².

ובפעם אחרת דן רבינו זצ"ל מדוע בספק חסר באתרוג ליכא חזקה דמעיקרא. וביאר משום שכשיש מציאות [דהיינו הנקב וכיו"ב] מסופקת לפנינו, לא שייך לדין חזקה דמעיקרא.

2. וע"ע בבית מאיר (סוה"ס לאו"ח ובשו"ת סימן ו) שבמקום ספק הרכבה יש להעמיד האילן על חזקתו שקודם הספק ודאי לא הי' מורכב. והבית מאיר שם לא דחאו אלא מחמת שאין חזקת האילן שאין בו נפקותא לדינא, מועלת לענין פירותיו שאין להם חזקה זו, ועוד שגם על האילן גופא יש להסתפק שמא ניטע לכתחילה מגרעין המורכב ולא היתה לו חזקה כלל.

(אליבא דשמואל)

